

SÖRNÄINEN ALUEENA YHTEISÖSOSIAALITYÖN NÄKÖKULMASTA

Kartoitus Sörnäisten Kurvin alueen sosiaalipalveluista

Lemmetyinen Mariia ja

Matilainen Ilona

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä / Järvenpää

Opinnäytetyö kevät 2013

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto

Sosionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Lemmetyinen, Mariia & Matilainen, Ilona. Sörnäinen alueena yhteisösosiaalityön näkökulmasta. Kartoitus Sörnäisten Kurvin alueen sosiaalipalveluista. Diak Ete-lä, Järvenpää, kevät 2013, 97 s, 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosi-aalialan koulutusohjelma, Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehto, so-sionomi (AMK) + diakonin virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tarkoitus on tarkastella Helsingin Sörnäisten Kurvia alueena se-kä kartoittaa siellä tehtävää alueellista työtä yhteisösosiaalityön näkökulmasta. Kurvin alueeksi kutsutaan joukkoliikenneyhteyksien risteämispaiikkaa itäisen Helsingin alueella. Helsingin sosiaaliviraston johtavaa sosiaalityöntekijää, kahta jalkautuvaa lähityöntekijää, Kallion seurakunnan diakoniatyöntekijää sekä viittä alueella toimivan järjestön edustajaa haastateltiin alueellisen kokonaiskuvan saamiseksi.

Osana opinnäytetyötä tehtiin tilaustyönä kartoitus Kurvin alueen järjestötoimijat KUJATO-yhteistyöverkostolle. Haastatteleamalla viiden eri järjestön työntekijöitä selvitettiin verkoston tämän hetkistä toimintaa sekä heidän toiveitaan sen kehit-tämiseksi tulevaisuudessa. Kartoituksen tuloksia eritellään ja arvioidaan kirjalli-suuteen pohjautuen pääluvussa seitsemän. Järjestöjen työntekijöitä haastatte-lemalla saatiin arvokasta tietoa Sörnäisten alueen nykytilasta sekä sen alueella asuvien ihmisten tarpeista kolmannen sektorin näkökulmasta.

Verkostoyhteistyökartoituksen sekä alueellisen kuvauksen näkökulmana opin-näytetyössä on yhteisösosiaalityö. Yhteisösosiaalityössä sosiaalityön tavoittei-siin pyritään vahvistamalla, tukemalla ja kehittämällä olemassa olevia yhteisöjä. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisin menetelmin. Sörnäisten alueen erityispiirteitä tarkasteltiin hyödyntäen kirjallisuutta sekä alueella työskentelevien ammattilais-ten näkemyksiä. Haastatteluaineisto kerättiin teemahaastatteluilla, jotka doku-mentoitiin. Aineisto jäseneltiin hyödyntäen sisällönanalyysejä.

Verkostokartoituksen perusteella voidaan todeta, että KUJATO-verkostoon kuu-luvien järjestöjen välinen yhteistyö on lisääntynyt yhteistyöverkoston perustami-sen myötä runsaasti. Järjestöt, kirkko ja kaupunki tekevät tällä hetkellä jonkin verran alueellista yhteistyötä Sörnäisissä, mutta kansalaisten tarpeista lähtevää toimintaa voitaisiin kuitenkin lisätä. Yhteistyön avulla on mahdollista tuottaa täy-sin uudenlaisia, paikallisista tarpeista lähteviä toimintatapoja, jotka edistävät alueellista osallisuutta ja hyvinvointia. Ongelmalliseksi erilaisia yhteistyömuotoja pohdittaessa saattaa kuitenkin muodostua toimijoiden erilaiset odotukset toisi-aan kohtaan. Helsingin kaupungin aloittama Lähityö-projekti on suuri edistysas-kel kohti alueelliseen yhteistyöhön pohjautuvaa, kansalaiset omassa elinympä-ristössään kohtaavaa sosiaalityön muotoa.

Asiasanat: kolmas sektori, järjestöt, verkostoituminen, yhteisösosiaalityö, alue-työ, Sörnäinen

ABSTRACT

Lemmetyinen, Mariia and Matilainen, Ilona. The Sörnäinen Area in Helsinki from the Perspective of Community Work. Charting of Social Services. 97 p., 2 appendices. Language: Finnish. Spring 2013. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Diaconal Social Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the Bachelor thesis is to examine the Kurvi neighbourhood in the area of Sörnäinen and to chart the local work done in the area from the perspective of community work. In order to get the general view of the area the leading social worker of Department of Social Services in Helsinki, two bachelors of social services who work on the streets, a deacon from the Kallio parish and five representatives from local organizations were interviewed.

In addition a charting commissioned by the Kurvin alueen järjestötoimijat KUJATO-network was made. Employees from five different organizations were interviewed in order to observe the networks current operation and the employee's hopes for future development. By interviewing the employees valuable information about the present state of the Sörnäinen area and the needs of the local residents from the point of view of the third sector was also gotten.

Community work was chosen to be the perspective of both the network charting and the description of the area. Community work strives to achieve the goals of social work through boosting, supporting and developing the existing communities.

The study carried out by using qualitative methods. The special characteristics of Sörnäinen were examined by using literature and the views of the professionals working in the area. The interview data was collected with theme interviews which were documented. The data was then outlined using content analysis.

Based on the network charting cooperation between the organizations has increased. Organizations, the church and the city are currently doing a little bit of local cooperation in Sörnäinen, but more citizen based work could be done. Through cooperation new citizen based methods could be developed to contribute welfare. The different expectations of the public sector, the third sector and the church may become a problem when creating the new methods of cooperation. Lähityö-project which was found by the city of Helsinki is a huge step towards local community work that encounters citizens in their own environment.

Keywords: the third sector, organizations, networking, community work, local work, Sörnäinen

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	6
2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet	11
2.2 Aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset	12
3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	15
3.1 Yhteisöllisyys sosiaalityössä.....	15
3.2 Kolmas sektori.....	19
3.3 Verkostotyö	20
4 TUTKIMUKSEN KUVAUS.....	23
4.1 Opinnäytetyöprosessin kuvaus.....	24
4.2 Verkostokartoitus.....	25
4.2.1 Aineistonkeruu	26
4.2.2 Sisällönanalyysi	27
5 SÖRNÄINEN ALUEENA.....	30
5.1 Historiaa	30
5.2 Alueen tarkastelua teoreettisesta näkökulmasta	31
5.3 Kaupungin sosiaalipalveluista alueella	34
5.4 Kirkon diakoniatyö Sörnäisissä.....	38
6 KUJATO - SÖRNÄISTEN KURVIN ALUEEN JÄRJESTÖTOIMIJAT	42
6.1 Sininauhasäätiö.....	43
6.2 Helsingin Klubitalo ry	44
6.3 Kriminaalihuollon tukisäätiö	46
6.4 KRIS Etelä-Suomi ry.....	47
6.5 Vailla vakinaista asuntoa ry	49
6.6 Vankien omaiset ry	50
6.7 Vihreä keidas ry.....	51
7 KUJATO-YHTEISTYÖVERKOSTON TOIMINTA JA SEN KEHITTÄMINEN..	53
7.1 Verkoston toiminta tällä hetkellä.....	53
7.2 Toiveet verkoston tulevaisuuden suhteen	57
8 SÖRNÄISTEN ALUE YHTEISÖSOSIAALITYÖN NÄKÖKULMASTA.....	63
8.1 Julkisen sosiaalityön sekä kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö	63
8.2 Kansalaisten elinoloihin vaikuttaminen paikallisella tasolla	66

8.3 Osallisuuden ja täysivaltaisen kansalaisuuden tukeminen	68
8.4 Yhteisösosiaalityön mallin yhteenveto	71
9 KIRKKO YHTEISÖSOSIAALITYÖN TEKIJÄNÄ	74
9.1 Paikallisuuden näkökulmana vapautuksen teologia	75
9.2 Paikallisuuteen pohjautuvan teologian vertailua yhteisösosiaalityöhön...	76
10 POHDINTA	79
LÄHTEET	83
LIITTEET	92

1 JOHDANTO

Suomen talous on matalasuhdanteessa, mikä on johtanut keskusteluun liian korkeista sosiaali- ja terveystalouden menoista ja jopa hyvinvointivaltion kriisistä. Valtion ja kuntien talousvaikeuksien ratkaisemiseksi ei ole odotettavissa helppoa tai nopeaa ratkaisua. Mitä enemmän julkinen sektori joutuu leikkaamaan menojaan, sitä merkittävämmäksi kolmannen sektorin rooli kasvaa. Järjestöt pienentävät jo nyt oleellisesti julkisten sosiaali- ja terveystalouden kustannuksia ja niiden rooli palveluntuottajina on yhä enemmän yhteiskunnallisen keskustelun aiheena. Yksi järjestöjen vahvuuksista on niiden mahdollisuus tehdä työtä paikallisesti kohderyhmiensä keskuudessa.

Erikoistumme opinnoissamme mielenterveys- ja päihdeongelmiin, jotka yleisyytensä vuoksi vaikuttavat suuresti kansanterveyteen ja -talouteen. Järjestöt tekevät monipuolisesti ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa työtä mielenterveys- ja päihdeongelmien parissa täydentäen julkista palvelujärjestelmää. Opinnäytetyössämme halusimme tutustua tarkemmin järjestöjen toimintaan ja kehittymismahdollisuuksiin. Päätimme tuoda esille myös alueellisen näkökulman, sillä paikallisen yhteisöllisyyden lisäämisestä ja kansalaisten vastuuttamisesta puhutaan yhtenä mahdollisuutena murenevan hyvinvointivaltion paikkaamiseksi.

Tarkastelun kohteeksi valitsemamme alue Sörnäisten metroaseman ympärillä tunnetaan helsinkiläisten keskuudessa paremmin nimellä Kurvi. Se on joukkoliikennedyteyksiä risteämissäpaikka itäisen Helsingin alueella, Helsinginkadun ja Hämeentien risteyksessä. Harjun alueeseen ja Kallion peruspiiriin kuuluvan Sörnäisten metroaseman ympäristöä on uudistettu 1980-luvulla, mutta alue on edelleenkin huonossa maineessa menneisyytensä vuoksi. Alueella sijaitseva Vaasanaukio tunnetaan paremmin nimellä ”Piritori”, ja sen historiaa ovat värittäneet niin huumekauppa kuin prostituutiokin.

Saadaksemme kokonaiskuvaa alueesta ja sen toimijoista haastattelimme Helsingin sosiaaliviraston johtavaa sosiaalityöntekijää, kahta jalkautuvaa lähityötä tekevää aluetyöntekijää, Kallion seurakunnan diakoniatyöntekijää sekä viittä

alueella toimivan järjestön edustajaa. Haastattelimme myös Kurvin alueen järjestötoimijoiden yhteistyöverkosto KUJATO:n alulle laittanutta, entistä Sininauhasäätiön toiminnanjohtajaa.

Opinnäytetyötämme osana olemme tehneet tilaustyönä kartoituksen Kurvin alueella toimivaan KUJATO-yhteistyöverkoston kuuluvien järjestöjen tämän hetkestä yhteistyöstä sekä selvittäneet järjestöjen toiveita yhteistyön kehittämiseksi. Toukokuussa 2012 perustettu yhteistyöverkosto hakee tällä hetkellä vielä omaa muotoaan, ja tekemämme kartoitus toimii jatkokehittelyn pohjana. Järjestöjen työntekijöitä haastatteleamalla saimme arvokasta tietoa Sörnäisten alueen nykytilasta sekä alueella asuvien ihmisten tarpeista kolmannen sektorin näkökulmasta.

Verkostoyhteistyökartoituksen sekä alueellisen kuvauksen näkökulmaksi olemme valinneet yhteisösosiaalityön. Erityistä painoarvoa olemme antaneet Sörnäisten Kurvin alueelle sijoittuneiden sosiaali- ja terveysterveystöiden tekemälle paikalliselle työlle. Yhteisösosiaalityössä yksilöt, perheet ja ryhmät nähdään osana sosiaalisia verkostoja ja yhteisöjä, ja sosiaalityön tavoitteisiin pyritään nimenomaan vahvistamalla, tukemalla ja kehittämällä olemassa olevia yhteisöjä.

Suomen historiassa paikallisuuteen pohjautuvat kansalaisjärjestöt sekä työläisyhteisöt ovat olleet tärkeässä roolissa hyvän elämän edellytysten turvaajina sekä vertaistoiminnan mahdollistajina. Järjestötoimijat pystyvät kohtaamaan kansalaisia monesta eri näkökulmasta matalan kynnyksen periaatteella, ilman raskasta byrokraattista päätöksentekojärjestelmää. Järjestöjen tekemä työ myös pienentää valtion sosiaali- ja terveysterveystöiden kustannuksia. Kurvin alueella toimivilla järjestöillä on arvokasta erityisosaamista, jota hyödyntämällä avun piiriin hakeutuneiden elämänhallinnan parantuminen nopeutuu. Kartoituksemme pohjalta voimme todeta, että nykytilanteessa järjestöissä piileviä voimavaroja, erikoisosaamista sekä tiloja ei täysimittaisesti hyödynnetä järjestöjen rajoja ylittävästi. Rahoituksen tiukentuessa toimijoiden on alettava tiivistää yhteistyötään sekä karsia päällekkäisiä toimintoja.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA LÄHTÖKOHDAT

Hyvinvointiyhteiskunta on onnistunut saavuttamaan sille aikoinaan asetettuja tavoitteita kansalaisten materiaalisen niukkuuden poistamisesta, ainakin valta- väestön osalta. Suomalaisilla on käytettävissään enemmän varallisuutta kuin aikaisemmin ja he voivat fyysisesti paremmin. Siitä huolimatta tulo- ja terveys- erot ovat kasvussa. (Hämäläinen 2009.) Hyvinvointiyhteiskunnassa voidaan edelleen huonosti ja kansalaiset arvioivat hyvinvointinsa heikentyvän seuraavi- en viiden vuoden aikana (Kansalaisbarometri 2011, 26). Tieto- ja viestintäteknolo- gioiden nopea kehitys, talouden globalisaatio ja markkinoiden tarjonnan kasvu näkyy muun muassa kansalaisten kasvavina tarpeina. Elinympäristöt ja arjessa käytettävissä olevat resurssit voivat lisätä elämän merkityksellisyyden tunnetta ja tukea henkistä hyvinvointia, tai ne voivat rajoittaa hyvinvoinnin kokemista. (Hämäläinen 2009.)

Kansalaisten tarpeet ovat yksilöllistyneet ja eriytyneet, eikä perinteinen hyvin- vointivaltio kohtaa niitä enää riittävän hyvin. Perinteiset sosiaaliset suhteet ovat osittain korvautuneet virtuaalisilla verkostoilla, jotka eivät kuitenkaan riitä täyt- tämään inhimillisiä fyysisen kohtaamisen tarpeita. Internet on lisännyt räjähdys- mäisesti saatavilla olevaa tietoa, eikä informaatiokuormituksen vaikutuksia henkiseen hyvinvointiin ole vielä tutkittu tarpeeksi. Vanhemmat sukupolvet jää- vät helpommin tietoyhteiskunnan ulkopuolelle teknologian monimutkaistuessa. Kansalaisilla ei heidän oman kokemuksensa mukaan ole enää merkittävää poliittista vaikutusvaltaa. (Hämäläinen 2009.)

Kansalaisvaikuttaminen heikkenee Suomessa nopeammin kuin muissa teolli- suusmaissa ja äänestysprosentit ovat laskussa sekä valtiolisissa että kunnalli- sissa vaaleissa. Kansalaisten passivoitumista voidaan selittää esimerkiksi kou- lutuksen pituudella, yleisellä pahoinvoinnilla sekä virkamiesvaltaisella yhteis- kunnalla. Kansalaiset eivät usko voivansa vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätök- sentekoon viranomaisverkostojen lävitse, eikä kansalaisvaikuttamiseen osallis- tavina mahdollisuuksia ole tarjolla tarpeeksi. (Kansalaisbarometri 2011; Oikeus- ministeriö 2005, 15.)

Henkisen hyvinvoinnin saavuttaminen alkaa aineellisten perustarpeiden tyydyttämisestä, mutta todellinen hyvinvointi on moniulotteinen ja yksilöllinen kokonaisuus. Ihanteellisen hyvinvointiyhteiskunnan tulisi siis vastata kansalaisten tarpeisiin muutenkin kuin tulonsiirroilla. Antonovskyn (1987) mukaan elämän ymmärrettävyyden, hallittavuuden ja merkityksellisyyden kokeminen on henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin edellytys (Hämäläinen 2009). Tässä yhteydessä voidaan puhua myös valtion hyvinvoinnista, sillä kansalaisten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet omaan elämäänsä, lähiyhteisöjensä toimintaan ja yhteiskunnan päätöksentekoon ovat tärkeitä heidän hyvinvointinsa lisäksi myös demokratian toimivuuden kannalta. (Järjestöbarometri 2012, 17.)

Kolmannen sektorin rooli korostuu yhteiskunnallisissa murrosvaiheissa eli tilanteissa, joissa käytössä oleva julkinen palvelujärjestelmä ei sellaisenaan enää riitä täyttämään uusien olosuhteiden kansalaisille synnyttämiä tarpeita. Järjestökiinnittymisellä on havaittu olevan selkeä yhteys poliittiseen vaikuttamiseen, sillä osallistuminen järjestöjen toimintaan kannustaa ja opettaa kansalaisia osallistumaan enemmän myös yhteiskunnallisesti. Järjestöillä onkin entistä tärkeämpi tehtävä vaalia oikeudenmukaisuuden arvoa ja välittää kansalaisia huolestuttavia asioita osaksi poliittista päätöksentekoa. Järjestöt myös rakentavat verkkoja kansalaisten välille, mikä lisää yhteisöllisyyttä ja auttaa heitä kiinnittymään yhteiskuntaan. Alun perin kansalaisjärjestöt ovat syntyneet kohtauspaikoiksi ja ihmisten yhteen saattaminen on edelleen yksi niiden tärkeimmistä tehtävistä. (Järjestöbarometri 2012, 17–20.)

Suomessa on tällä hetkellä noin 8000 sosiaali- ja terveystyöjärjestöä, jotka tekevät pääasiassa toimintakykyä ja terveyttä ylläpitävää ennaltaehkäisevää työtä. Järjestöjen toimintaan osallistuu säännöllisesti noin 29 % täysikäisestä väestöstä. Ne tarjoavat lähes miljoonalle suomalaiselle väylän työllistymiseen, vapaaehtoistyöhön ja vertaistuen piiriin. Järjestöillä on suuri merkitys erityisesti osittain työkykyisten ja vaikeasti työllistyvien kiinnittymisessä työelämään. Järjestöjen tekemä työ pienentää merkittävästi julkisia sosiaali- ja terveystyöpalvelujen kustannuksia. Vuonna 2008 sosiaali- ja terveystyöjärjestöt tuottivat 16,3 % kaikista sosiaalipalveluista, mikä rahallisesti mitattuna vastasi 1,3 miljardia euroa. Maa-ilmantalon ja rahamarkkinoiden epävarmuus tulee väistämättä heijastumaan

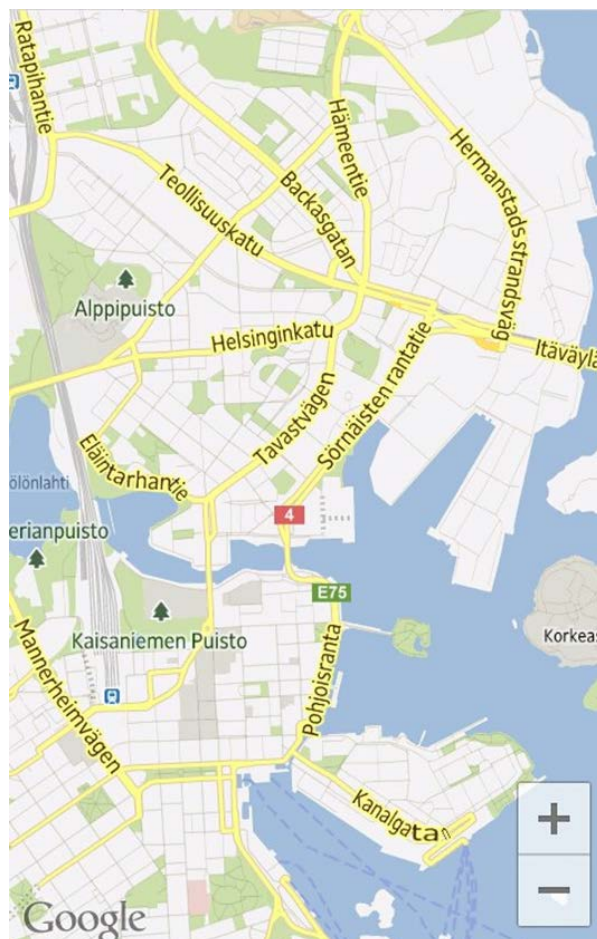
julkiseen talouteen leikkauspaineina. Suunnitelmien mukaan kuntien valtion-osuuksia tullaan leikkaamaan jopa 1,1 miljardia vuonna 2013, mikä tarkoittaa kuntatasolla ongelmia sosiaali- ja terveyspalvelujen resurssien riittävydessä. Se tarkoittaa järjestöjen vastuun lisääntymistä palvelutuotannossa entisestään lähitulevaisuudessa. (Järjestöbarometri 2012, 12–13; 22.)

Valtioneuvosto on myöntänyt Raha-automaattiyhdistykselle eli RAY:lle yksinoikeuden järjestää Suomessa raha-automaatti- ja kasinotoimintaa. RAY:n toiminnasta saatu voitto käytetään kokonaan sosiaali- ja terveysjärjestöjen sekä veteraanien tukemiseen. Raha-automaattiyhdistys onkin järjestötoiminnan merkittävintä yksittäinen rahoittajataho. Vuonna 2013 RAY on päättänyt antaa järjestöille noin 300 miljoonaa ja käytännössä RAY:ltä saatu tuki kattaa noin puolet kaikista Suomen sosiaali- ja terveysjärjestöjen kuluista. Vuosittain avustuksia saa noin 900 järjestöä eli kilpailu rahoituksesta on kovaa. (Raha-automaattiyhdistys i.a.) Raha-automaattiyhdistys edellyttää tukea hakevilta järjestöiltä toiminnan tavoitteellisuutta ja ajankohtaisuutta, inhimillistä asiakkaiden ja jäsenten kohtaamista, varojen taloudellista käyttöä sekä yhteistyön tekemistä toisten toimijoiden ja kuntien kanssa. (Raha-automaattiyhdistys 2011.)

Eetanel Oy tutki vuonna 2009 suomalaisten järjestöjen verkostoitumista. Tutkimukseen vastanneet järjestöt kokivat yhteistyön toisten järjestöjen kanssa hyödylliseksi monesta eri näkökulmasta. Yhdessä pystyttiin paremmin järjestämään esimerkiksi tapahtumia ja koulutuksia sekä yleisesti tehostamaan toimintaa karzimalla järjestöjen päällekkäisiä toimintoja. Kokemuksia jakamalla voitiin sekä välttää virheitä että saada uusia ideoita omaan toimintaan. Verkostoituminen teki toisista toimijoista tuttuja, mikä helpotti yhteistyöaloitteiden tekemistä ja yhteydenottoa jatkossakin. Tiedonkulku tehostui sekä toimijoiden välillä että järjestökentän ja päättäjien välillä, sillä useampaa toimijaa kuunnellaan todennäköisemmin kuin vain yhtä. Merkittävä hyöty oli myös rahoituksen hankkimisen helpottuminen, sillä yhdessä saatiin aikaan näkyvämpiä tuloksia ja verkostoituminen vastasi RAY:n järjestöille asetettuihin tavoitteisiin. (Jännti 2009.)

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyömme tarkoitus on tarkastella Sörnäisten Kurvia alueena sekä kar- toittaa siellä tehtävää alueellista työtä yhteisösosiaalityön näkökulmasta. Ha- lusimme saada kokonaiskuvan siitä, mitkä sosiaalialan toimijat tekevät töitä Kurvissa ja kuinka kattavan palveluverkoston ne ovat alueelle rakentaneet. Li- säksi olimme kiinnostuneita siitä, millaista yhteistyötä toimijoiden välillä on. Hel- singin kaupunki pyrkii strategiaohjelmansa mukaan kehittämään palveluja asi- akkaiden näkökulmasta, ehkäisemään syrjäytymistä varhaisen tuen avulla sekä kehittämään yhteistyötä yksityisten toimijoiden ja kolmannen sektorin kanssa (Helsingin kaupunki 2011). Ammatillisen kehityksemme kannalta oli mielenkiin- toista tarkastella aluetta monen eri toimijan näkökulmasta.

KUVA 1. Sörnäinen kartalla. Kurvin alueeksi kutsutaan Helsinginkadun ja Hä- meentien risteysaluetta. (Google Inc. i.a.)

Työmme sisältää myös tilaustyönä tehdyn kartoituksen Kurvin alueen järjestötoimijat -nimisen yhteistyöverkoston toiminnasta. Kartoituksen tarkoituksena oli selvittää verkostoon kuuluvien järjestöjen työntekijöiden kokemuksia yhteistyöstä ja toiveita sen tulevaisuuden suhteen. Tavoitteenamme oli tuottaa KUJATO-verkostolle materiaalia verkoston toiminnan kehittämiseksi eteenpäin. Kartoitusta varten tekemämme haastattelut tuottivat aineistoa myös Sörnäisten ja erityisesti Kurvin alueen erityispiirteistä sekä alueella tehtävästä työstä järjestöjen näkökulmasta. Olettamuksen mukaan järjestöjen tekemä perustyö sisältää jo paljon yhteisösosiaalityön piirteitä, joten oli oleellista saada järjestöjen näkökulma mukaan alueelliseen tarkasteluun. Turunen listaakin pohjoismaisen yhteisösosiaalityön osamenetelmiksi asukastyön ja ruohonjuurityön, organisaatioiden välisen yhteistyön, yhteisöllisen tai suoran toiminnan, suunnitteluun vaikuttamisen sekä yhdyskunnan palvelujen laajentamisen. (Turunen 2008, 48–49.)

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Minkälainen alue Sörnäisten Kurvi on yhteisösosiaalityön näkökulmasta?
- 2) Minkälaista Kurvin alueen järjestötoimijoiden yhteistyö on tällä hetkellä, ja mitä siltä toivotaan tulevaisuudessa?

2.2 Aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset

Humanistisessa ammattikorkeakoulussa ylemmän AMK-tutkinnon suorittanut Heli Laurikainen on opinnäytetyössään "[M]e voidaan jopa keksii jotain uutta toimintaa, kun me tehään vähän yli rajojen" kartoittanut rajanylittämisiä paikallisyhdistysten yhteistyöverkostossa Hämeenlinnassa. Toimintatutkimuksen tavoitteena oli kehittää verkoston toimintaa niin, että se tukisi paremmin sosiaali- ja terveysjärjestöjen välistä yhteistyötä. Laurikainen havaitsi, että esimerkiksi luottamus ja tutustuminen, aikataulut, tiedonkulku sekä verkostoon sitoutuminen vaikuttavat rajan ylittämiseen verkoston sisällä. Verkoston jäsenet kokivat saaneensa yhteistyön ansiosta lisää näkyvyyttä sekä käytännön tietoa alueen toiminnasta ja erilaisista työmenetelmistä. (Laurikainen 2008.)

Järvenpään Diakonia-ammattikorkeakoulusta vuonna 2011 valmistunut Heidi Karvinen on puolestaan opinnäytetyössään kartoittanut ruuan ilmaisjakelijoiden yhteistyömuotoja ja niiden tarvetta pääkaupunkiseudulla. Karvinen käytti työssään etnografista tutkimusmenetelmää ja työn tarkoituksena oli selvittää ruokaa jakavien avustusjärjestöjen yhteistyön haasteita ja tukea ruuanjakelun kehittämistä. (Karvinen 2010.) Tikkurilan Laurea-ammattikorkeakoulusta vuonna 2009 valmistunut Sirkka-Liisa Pinola on tutkinut Oulun seudun toimijoiden yhteistyöverkosto YRE (Yhteistyössä rikoksettomaan elämään) toimintaa. Pinolan laadullisen tapaustutkimuksen tavoitteena oli selvittää toimijoiden kokemuksia YRE:n hyödyistä ja haasteista. Tutkimuksen tulosten mukaan yhteistyöverkoston jäsenet kokivat verkoston toiminnan tärkeäksi ja voimaannuttavaksi. Ongelmaksi he kokivat työn jäämisen teoreettiselle tasolle osittain sitoutumiseen ja suunnitelmallisuuteen liittyvien ongelmien takia. (Pinola 2009.)

Vuonna 2009 Monitahoista verkostotyötä on gradussaan tutkinut Salla-Mari Wacklin sosiaalityön tutkimuksen laitoksella Tampereen yliopistossa. Tapaustutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa Tampereen yliopistollisen sairaalan päihdepsykiatrian poliklinikan vauvaperhetyön verkostoitumista, raskaana olevan päihdeongelmaisen hoitoprosessia sekä työntekijöiden kokemuksia verkostotyöstä ja sen vaikutuksista potilastyöhön. Wacklinin mukaan sairaalan työntekijät kokivat verkostotyön lisäävän tietoa asiakkaiden kokonaistilanteista, muiden tekemästä työstä ja päihdeongelmista sekä vähentävän ennakkoluuloja asiakkaita kohtaan. Työntekijät toivoivat lisää resursseja asiakastyöhön ja asiakkaan aseman parantamista verkostotyössä. (Wacklin 2009.)

Aki Nummelin teki vuonna 2010 Tampereen yliopistossa sosiaalityön pro gradu -tutkielman nimeltään Työllisyysprojekti elämänhallinnan ja sosiaalisen tuen näkökulmasta - Tapaustutkimus kolmannen sektorin yhteisösosiaalityöstä. Nummelin tarkasteli kolmannen sektorin toimesta tehtyä yhteisösosiaalityötä porilaisen asukasyhdistyksen työllisyysprojektin toiminnan kautta. Tapaustutkimuksen tarkoituksena oli selvittää projektin työskentelymenetelmiä sekä toiminnan vaikutusta työllistettyjen elämänhallintaan. Nummelinin tutkimuksessa selvisi, että työllistettyjen yleinen jaksaminen ja voimavarat lisääntyivät projektiin osallistumisen myötä. He kokivat merkittävimiksi hyvinvointiin vaikuttaviksi

tekijöiksi vertaisilta saadun henkisen tuen, työntehtävien suorittamisen myötä lisääntyneen itsearvostuksen ja työstä saadun rahallisen korvauksen. (Nummelin 2010.)

3 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Hyvinvointivaltion kriisi on ollut jo pitkään poliittisen keskustelun aiheena. Ihmiset hankkivat entistä enemmän yksityisiä sairaus- ja eläkevakuutuksia turvatakseen toimeentulonsa myös vastoinkäymisissä. Luottamus julkiseen sektoriin on heikentynyt sitä mukaa kun sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusta leikataan. Ihmisten sosioekonomiset terveys- ja hyvinvointierot ovat kasvussa, eli henkinen ja fyysinen hyvinvointi on sidoksissa koulutukseen, ammattiin ja taloudelliseen tilanteeseen.

Yksityiset sosiaali- ja terveystalvet täydentävät julkisia palveluja, mutta ne eivät ole käytännössä kaikkien ulottuvilla korkeiden kustannusten vuoksi. Siksi kolmannen sektorin merkitys on korostumassa ja sosiaali- ja terveysalan järjestöjen vastuu palveluntuottajina on kasvussa. Järjestöjen määrä ei kuitenkaan ole viime vuosina lisääntynyt merkittävästi, joten järjestökentän on kyettävä vastaamaan sille asetettuihin odotuksiin toiminnan muutoksilla. Verkostoitumalla järjestöt voivat saavuttaa tavoitteensa tehokkaammin, sillä yhdessä niillä on käytettävissään enemmän resursseja, niiden ääni kuuluu kauemmas ja ne voivat tavoittaa suuremman asiakaskunnan.

Yhteisösosiaalityö työmenetelmänä pyrkii estämään sosiaalisten ongelmien syntyä vahvistamalla ja vastuuttamalla yhteisöjä. Ongelmien ennaltaehkäisy on tunnetusti sekä edullisempaa että tehokkaampaa kuin jo olemassa oleviin ongelmiin puuttuminen. Yhteisösosiaalityön lähtökohtana on se, että hyvinvointi perustuu moniin osatekijöihin.

3.1 Yhteisöllisyys sosiaalityössä

Yhteisöt ja niihin kuuluminen ovat yhteiskunnallisen elämisen perusta. (Hyväri & Nylund 2010). Arkikielessä yhteisöksi mielletään mikä tahansa ryhmä, jonka jäsenillä on jotain yhteistä. Niiden sisäinen vuorovaikutus määrittää sen, kuinka vapaasti yhteisön jäsenet saavat käyttäytyä. Yhteisöt määrittävät myös jäsen-

tensä väliset vuorovaikutussuhteet sekä jäsenten ja ei-jäsenten välisen vuorovaikutuksen säännöt. (Röpelinen, 2008.)

Yhteisöt voidaan jakaa alueellisiin, luonnollisiin ja institutionaalisiin yhteisöihin. Alueelliset yhteisöt ovat maantieteellisesti rajattuja, esimerkiksi lähiöitä tai asuinalueita, ja institutionaalisilla yhteisöillä tarkoitetaan esimerkiksi ammattilaisten perustamia asumis-, hoiva-, kuntoutus- ja kasvatusyhteisöjä. Kansalaisuuteen ja sukulaisuuteen perustuvat yhteisöt, sekä jostain muusta luonnollisesta syystä syntyneet sosiaaliset verkostot ovat luonnollisia yhteisöjä. (Hyväri & Nylund 2010.)

Yhteisöllisyyttä voidaan tavoitella teknologiaa hyödyntäen nykyisin myös esimerkiksi internetin kautta. Yhteisöt tarjoavat vuorovaikutuksen lisäksi mahdollisuuden oman identiteetin ja merkityksen etsintään. Niihin liitetään yleensä positiivisia odotuksia, mutta ne voivat määrittää jäseniään myös negatiivisesti. Negatiivisen yhteisön ominaispiirteitä on nähtävissä esimerkiksi järjestäytyneessä rikollisuudessa ja päihteidenkäyttäjien yhteisöissä. Toisaalta vaikka yhteisö tuottaisikin pääasiassa kielteisiä kokemuksia, se voi silti olla jäsenilleen voimaantumisen ja turvan lähde. (Hyväri & Nylund 2010.)

Sosiaalialalla on käytetty yhteisöllisiä työmenetelmiä jo ainakin sata vuotta. Yhteisöjen parissa tehtävän työn perinteet ulottuvat Yhdysvaltojen settlementtiliikkeessä vaikuttaneeseen Jane Adamsiin. Hän perusti vuonna 1886 Chicagoon Hull House – nimisen settlementitalon, joka vei sosiaalityön keskelle köyhien ja työttömien maahanmuuttajien asuinalueita. Adams yhdisti sosiaaliset ongelmat yhteiskunnan rakenteellisiin kysymyksiin yksilöiden heikkouksien sijasta ja taivoitteli ihmisten elinolosuhteiden muuttamista. Hull Housessa pidettiin yhteiskeittiötä, opeteltiin käytännön taitoja, organisoitiin mielenosoituksia paremman palkkauksen saavuttamiseksi ja autettiin maahanmuuttajia integroitumaan yhteiskuntaan esimerkiksi tulkkipalvelujen avulla. (Roivainen 2004.)

Yhteisöllisten työmenetelmien lähtökohdat ovat osallisuus, valtautuminen ja vaikuttaminen yhteisön kautta. Sosiaalityöntekijöiden tehtävä on tukea ja vahvistaa yhteisöjä, jotta kansalaiset kokisivat voivansa vaikuttaa ja saisivat äänensä kuu-

luviin. Yhteisöllisten menetelmien tavoitteena on kansalaisten integroituminen yhteiskuntaan ja työntekijöiden vetäytyminen vastuunkantajan roolista, sillä aktiiviset kansalaiset ottavat itse vastuun hyvinvoinnistaan. (Hyväri & Nylund 2010.)

Yhteisöllisillä menetelmillä on merkittävä rooli syrjäytymistä vastaan tehtävässä työssä (Hyväri & Nylund 2010). Syrjäytymisellä tarkoitetaan ulkopuolisuutta sosiaalisista suhteista, yhteisöllisyydestä, työelämästä, kuluttamisesta ja vaikuttamisesta. Muun muassa koulutuksen puute, työttömyys, päihteiden käyttö ja mielenterveyden ongelmat ovat riskitekijöitä, jotka voivat ennakoida syrjäytymistä. Yksilöitä ja ryhmiä voidaan myös syrjäyttää, jos heidän mielipiteitään ei kuunnella tai jos heidän kansalaisuuttaan kyseenalaistetaan. Viranomaisverkoston tapa tarkastella asiakasta ylhäältä alaspäin voi olla passivoivaa tai lamaanuttavaa. Esimerkiksi sosiaali- ja terveystalalla tavat joilla asiakkaita luokitellaan ja joilla heistä puhutaan, voivat johtaa asiakkaan syrjäytymiseen palvelujärjestelmästä. (Hyväri, Laine & Vuokila-Oikkonen 2010.)

Olemme opinnäytetyössämme antaneet erityistä painoarvoa yhdelle yhteisöllisyyden merkitystä korostavalle menetelmälle, yhteisösosiaalityölle. Koskisen mukaan yhteisösosiaalityön käsite kokoaa yhteen yhdyskuntatyön, alueellisen sosiaalityön ja rakenteellisen sosiaalityön käsitteet, joita on aiemmin käytetty paikallisesti alueiden ja yhteisöjen parissa tehdystä työstä (Koskinen 2003). Seuraavissa kappaleissa määrittelemme kaikki kolme käsitettä, jotta yhteisösosiaalityön sisältämät eri näkökulmat tulisivat esille.

Yhdyskuntatyöstä alettiin puhua Suomessa 1960-luvulla ja julkiseksi toiminnaksi se virallistui koulutusten ja työmenetelmien vakiinnuttua 1980-luvulla. Yhdyskuntatyö on asukkaiden tarpeesta lähtevä työmuoto, joka pyrkii sosiaalisen muutosprosessin käynnistämiseen ja tukemiseen jollakin tietyllä alueella. Käytännössä muutosta tavoitellaan niin, että asukkaat, järjestöt ja virkamiehet parantavat yhteistyössä asuin- ja elinolosuhteita sekä kehittävät alueen sosiaalista toimintaa. Sosiaali- ja terveysministeriö asetti vuonna 1983 työryhmän selvittämään yhdyskuntatyön edellytyksiä eri hallinnonaloilla. Työryhmä jakoi yhdyskuntatyön kolmeen osa-alueeseen: ruohonjuuritasolla tehtävään asukkaita akti-

voivaan työhön, organisaatioiden välisen tavoitteellisen yhteistyön edistämiseen sekä suunnitteluun ja päätöksentekoon vaikuttamiseen. (Koskinen 2003.)

Alueellinen sosiaalityö syntyi, kun 1980-luvun puolivälissä alettiin korostaa palvelujen alueellistamista, joka tarkoitti lähipalvelujen tuottamista asuinaluekohtaisesti kunnissa. Oletuksena oli, että lähipalvelut tiivistäisivät viranomaisten välistä yhteistyötä ja parantaisivat vuorovaikutusta asiakkaisiin. Tekemällä työtä asiakkaiden luonnollisissa yhdyskunnissa voitaisiin paremmin tukea kokonaisia asuinalueita ja päästä käsiksi niiden sosiaalisiin ongelmiin. Virallisjulkaisuissa alueellisella sosiaalityöllä tarkoitetaan alueellisesti jakautunutta sosiaalitoimen työmallia. Siinä aluesosiaalityöntekijä ottaa vastuulleen tiettyihin sosiaalihuollon palvelut kuten toimeentuloon ja päihdehuoltoon liittyvän ohjauksen ja neuvonnan. Aluesosiaalityöhön kuuluu myös yhteistyö muiden alueella toimivien viranomaisten ja järjestöjen kanssa, alueen palveluiden tarjonnasta ja tarpeesta tiedottaminen sekä uusien toimintatapojen kehittäminen ja kokeilu. (Koskinen 2003.)

Rakenteellisen sosiaalityön käsite nousi keskustelunaiheeksi 1980-luvulla. Sen sisällöksi määriteltiin sosiaalista hyvinvointia kuormittaviin tekijöihin vaikuttaminen ja sosiaalisten ongelmien ehkäisy. Rakenteellisen sosiaalityön tavoitteeksi sanoitettiin ihmisten sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen. Toisin sanoen tarkoituksena on vaikuttaa pahoinvointia tuottaviin rakenteisiin ja prosesseihin sekä vahvistaa hyvinvointia tuottavia puolia yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tasolla. Käytännössä rakenteellinen sosiaalityö pyrkii vaikuttamaan yhteiskäytäntöihin, osallistumaan yhdyskuntasuunnitteluun ja keräämään tietoa sosiaalisista oloista ja epäkohdista päättäjille. (Koskinen 2003.)

Edellä mainittujen kolmen käsitteen eroavaisuuksia tai suhdetta toisiinsa ei ole helppo nähdä, sillä ne ovat osittain päällekkäisiä ja niillä on samankaltaiset tavoitteet. Epäselvyyksien vuoksi onkin alettu puhua yhteisökohtaisesta sosiaalityöstä, yhteisötasoisesta sosiaalityöstä tai yhteisösuuntautuneesta sosiaalityöstä. Yhden teorian mukaan alueellinen sosiaalityö eli asuinalueilla tehtävä työ on edellytyksenä rakenteelliselle sosiaalityölle eli kunnalliselle sosiaalipolitiikalle. Yhdyskuntatyö eli yhteistyön tiivistäminen yhteisön hyvinvointiin vaikuttavien

asukkaiden, ammattilaiston ja hallinnon edustajien välillä puolestaan on hyvä menetelmä sekä alueellisessa että rakenteellisessa sosiaalityössä. (Koskinen 2003.)

Käsitekeskustelu elää jatkuvasti ja tällä hetkellä käytetään yhteisösuuntautuneesta sosiaalityöstä termiä yhteisösosiaalityö. Yhteisösosiaalityössä yksilöt, perheet ja ryhmät nähdään osana sosiaalisia verkostoja ja yhteisöjä. Sosiaalityön tavoitteisiin pyritään nimenomaan vahvistamalla, tukemalla ja kehittämällä näitä yhteisöjä. Yhteisösosiaalityön keskeisiä toimintaperiaatteita ovat lähialueiden kehittäminen, kansalaisten oma-aloitteisuuden ja jaetun vastuullisuuden lisääminen, sosiaalisten verkostojen merkityksen tunnistaminen sekä sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen. (Stepney & Evans 2000, 109–110.)

Yhteisösosiaalityön keskeisinä käytännön tehtävinä on vaikuttaa kansalaisten elinoloihin paikallisesti, tukea osallisuutta arjen verkostoissa sekä vahvistaa kokemusta täysvaltaisesta kansalaisuudesta. Rajojen ylittäminen esimerkiksi hallinnollisesti on keskeinen osa yhteisösosiaalityötä, minkä lisäksi pyritään yhteistyöhön julkisen ja kolmannen sektorin sekä erilaisten kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja esimerkiksi kulttuuripuolen toimijoiden kanssa. (Koskinen 2003.)

3.2 Kolmas sektori

Suomalaisessa yhteiskunnassa voidaan nähdä kolme ulottuvuutta: julkinen sektori eli valtio, kunnat ja seurakunnat, yksityinen sektori eli markkinat ja yritys-elämä sekä kolmas sektori, josta käytetään myös nimitystä kansalaisyhteiskunta. Kansalaisyhteiskunnan käsite pitää sisällään muun muassa vapaamuotoisen kansalaistoiminnan, järjestötoiminnan, puoluetoiminnan, ammattiyhdistykset, uskonnolliset yhdyskunnat, säätiöt ja sosiaalisen median (Harju 2010, 13). Kolmannella sektorilla tarkoitetaan yleensä puhekielessä vain järjestäytyntä kansalaistoimintaa eli rekisteröityjä järjestöjä. Kaikki sektorit ovat toimivan hyvinvointiyhteiskunnan kivijalkoja ja yhdenkin rapauttaminen aiheuttaisi vakavan romahdusvaaran. (Möttönen & Niemelä 2005, 3-4.)

Möttösen ja Niemelän mukaan järjestöjen toiminnalla on kolme perustehtävää, joita he kuvailevat kirjassaan Kunta ja kolmas sektori – yhteistyön uudet muodot. Järjestöjen tulee ensinnäkin ajaa omien jäsentensä etuja sekä järjestää heille aktiviteetteja, tämä on niiden kansalaisyhteiskuntatehtävä. Toinen tehtävä on tuottaa palveluja yhteiskunnan käyttöön. Kolmanneksi järjestöjen tulee toimia paikallisen hyvinvointipolitiikan ytimessä olevissa toimintaverkostoissa. (Möttönen & Niemelä 2005, 104.) Järjestöillä on velvollisuus verkostoitua, mikä linkittyy vahvasti niiden vaikuttamistehtävään ja jäsenten etujen ajamiseen.

Kolmannen sektorin toiminta on valtiosta vapaata ja asiakkaiden näkökulmasta siihen osallistuminen on vapaaehtoista, mikä yhdistää sitä yksityiseen sektoriin. Kolmannelle ja julkiselle sektorilla taas yhteistä on se, että toiminta ei pyri tuottamaan voittoa ja toimintaa ohjaavat taloudellisten intressien sijasta siihen osallistuvien ihmisten resurssit, halut ja mahdollisuudet. Kolmas sektori on ainutlaatuinen yhdistelmä julkista ja yksityistä sektoria. Kolmannen sektorin sosiaali- ja terveysjärjestöt erikoistuvat usein yhteen päätehtävään, esimerkiksi jonkin tietyn sairauden tai sosiaalisen ongelman ehkäisyyn ja korjaamiseen. Tällaisten järjestöjen toiminta sisältää yleensä erilaisilla painotuksilla edunvalvontatehtäviä, vapaaehtoistoiminnan ja vertaistuen tuottamista, asiantuntijuuden välittämistä ja palvelujen tuottamista. (Möttönen 2009, 62.)

3.3 Verkostotyö

Suomessa on käytetty verkostotyön käsitettä 1980-luvulta lähtien, mutta verkostotyötä on tehty jo kauan ennen sitä. Ihminen linkittyy monissa eri elämänvaiheissa palvelujärjestelmiin, joten ammattilaisten työ liittyy aina joko suoraan tai välillisesti siihen, mitä muissa osissa työntekijäverkostoa on tehty tai tehdään. Mitä vaikeammin ongelma on rajattavissa, sitä enemmän työntekijöitä asiakkaan elämässä vaikuttaa. Asiakkaat myös tuovat automaattisesti kaikkiin keskusteluihin äänettömäksi yleisöksi läheisverkostonsa, johon asiakkaan kanssa tehty työ vaikuttaa. Ammattiryhmien välille vedetyt rajat tehostavat erikoisosaimista vaativien asioiden käsittelyä, mutta asiakkaiden ongelmat harvoin pysyvät ammattirajojen sisällä tai noudattavat sosiaali- ja terveydenhuollon sektorijärjes-

telmän työnjakoa. Rajanylitystä tarvitaan sekä järjestelmän sisällä että ammattilaisten ja ”maallikoiden” kohtaamisessa. Asiakkaan läheiset ovat läsnä tämän arjessa, joten he voivat auttaa ymmärtämään asiakkaan ongelman taustoja ja ulottuvuuksia. (Seikkula & Arnkil 2005, 7-10.)

Viranomaisten ja ammattilaisten muodostamaa verkostoa kutsutaan esimerkiksi moniammatilliseksi työryhmäksi, viralliseksi verkostoksi tai viranomaisverkostoksi. Asiakkaan läheiset tukijoukot, ystävät ja sukulaiset muodostavat luonnollisen verkoston tai epävirallisen verkoston. Usein verkostotyössä pyritään yhdistämään asiakkaan viralliset ja epäviralliset verkostot mahdollisimman kattavan yhteistyön aikaansaamiseksi. Toimiva verkostotyö edellyttää sujuvaa tiedonkulkua ja sitä, että kaikki verkostoon kuuluvat tietävät oman vastualueensa. Jos tieto ei liiku kaikkiin verkoston osiin tarpeeksi nopeasti tai kaikki eivät tiedä tehtäviään, ei verkosto voi välttämättä reagoida joustavasti asiakkaan muuttuviin tilanteisiin. Yhteisesti hyväksytty tavoite, avoin ja rehellinen vuorovaikutus ja verkoston jäsenten tasavertaisuus vähentävät kitkaa virallisen ja epävirallisen verkoston välillä sekä kilpailuhenkisyttä eri ammattikuntien välillä. (Ihalainen & Kettunen 2011, 43–45.)

Virallisen verkostotyön haasteina ovat erilaiset toimintakulttuurit, resurssien riittämättömyys ja asiakkaiden tietosuojaongelmat. Organisaatiot suosivat erilaisia lähestymistapoja ja ongelmanratkaisumalleja ja priorisoivat asioita eri tavalla. On haasteellista luoda toimivaa verkostotyötä sellaisten tahojen välille, joiden toimintakulttuurit eivät kohtaa. Resurssipula on yleinen hätähuuto sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kiireen ja työvoimapulan leimaamassa työyhteisössä ei välttämättä ehditä edes ajatella verkostoitumista, vaikka yhteistyö pitkällä tähtäimellä helpottaisikin työtaakkaa. Asiakkaiden tietosuoja on oleellinen osa luotamuksellista, asiakaslähtöistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa, mutta se vaikeuttaa yhteistyötä etenkin viranomaisten ja vapaaehtoisjärjestöjen välillä. Salassapitovelvollisuus sulkee asiakkaan tiedot usein tiukasti yhden työyhteisön sisään, sillä sen rajoja ei uskalleta venyttää edes asiakkaan oman edun nimissä. (Uusikylä 1999.)

Verkostoituminen sopii hyvin järjestötoimintaan, sillä eri järjestöillä on usein erityiset ominaispiirteet ja omat jäsenensä sekä valtionavustuksensa. Järjestöjen välillä ei siis vallitse todellista kilpailutilannetta, joten tiivis yhteistyö on ainakin teoreettisesti mahdollista. Järjestöjen resurssit ovat usein rajalliset, joten verkostoituminen on hyvä tapa lisätä sekä henkisiä että aineellisia voimavaroja. (Harju 2004, 86.) Ståhlen ja Laennon (2000) mukaan verkostomainen toiminta lisää organisaation joustavuutta ja nopeutta sekä tarjoaa mahdollisuuden uuden luomiseen ja innovaatioiden synnyttämiseen (Harju 2010, 188). Käytännössä järjestöjen verkostoituminen vaatii yhden järjestön asettumista johtotasemaan. Tämän veturijärjestön tulisi ottaa vetovastuu muiden jäsenten kutsumisesta, verkoston sisältösuunnittelusta ja toiminnan koordinoimisesta. Verkoston tulisi kuitenkin toimia ilman hierarkiaa, eikä veturijärjestöllä saisi olla päätös- tai määräysvaltaa muihin järjestöihin nähden. (Harju 2004, 87.)

Sosiaali- ja terveysalan järjestöillä, varsinkin maantieteellisesti lähekkäin sijaitsevilla, on kuitenkin usein melko yhtenäinen asiakaskunta. Tämän lisäksi Raha-automaattiyhdistys on tällä hetkellä sosiaali- ja terveysalan järjestöjen tärkein rahoittaja. Näin ollen järjestöt käyvät tietynlaista kilpailua sekä asiakkaista että rahoituksesta. Toisaalta yhteiset pyrkimykset rahoituksen turvaamiseksi voivat olla vahva motivaattori toimivaan yhteistyöhön. Mitä näkyvämpiä tuloksia yhdessä saavutetaan, sitä helpompaa on osoittaa rahoittajille myös oman järjestön toiminnan tarpeellisuus.

4 TUTKIMUKSEN KUVAUS

Opinnäytetyömme alkuperäisenä tarkoituksena oli Kurvin alueen järjestötoimijoiden yhteistyöverkoston tämänhetkisen toiminnan sekä tulevaisuuden kartoittaminen. Syventääksemme opinnäytetyömme näkökulmaa lisäsimme kuitenkin verkoston kehittämisen rinnalle Sörnäisten alueen ja palvelurakenteen tarkastelun yhteisösosiaalityön näkökulmasta. Perehdyimme alueen historiaan sekä sen erityispiirteisiin ammattilaisten haastatteluiden ja kirjallisuuden kautta.

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen, joten sen aineisto kerätään luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Kohdejoukon valinnassa ei käytetä satunnaisotantaa, vaan joukkoon valitaan tarkoituksenmukaisesti henkilöitä, joilla oletetaan olevan tietoa tutkimuksen kohteesta. Menetelminä suositaan esimerkiksi haastattelua ja havainnointia, jotta tutkittavat saavat oman äänensä ja omat näkökulmansa esiin. Laadullinen tutkimus ei pyri testaamaan jo olemassa olevaa teoriaa tai hypoteesia, vaan aineistoa tarkastellaan monipuolisesti ja sen annetaan puhua puolestaan. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään myös tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, sillä todellisuutta ei voi pilkkoa osiin. Tapahtumat synnyttävät uusia tapahtumia ja muokkaavat kokonaiskuvaa, joten kohdetta on syytä lähestyä useammasta näkökulmasta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2012, 161; 164.)

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme teemahaastattelun, sillä verkostokartoituksen kohderyhmämme oli suhteellisen pieni. Haastattelemalla on mahdollista saada suuremmalla todennäköisyydellä enemmän vastaajia sekä laadullisesti parempia vastauksia kuin esimerkiksi kyselylomakkeella. Haastattelu on myös lomaketta joustavampi menetelmä, sillä tutkija voi tarvittaessa ohjailta haastattelutilannetta, vaihtaa kysymysten järjestystä, esittää tarkentavia lisäkysymyksiä, oikaista väärinkäsityksiä ja käydä keskustelua tiedonantajan kanssa (Hirsjärvi ym. 2012, 205; Sarajärvi & Tuomi 2009, 73). Pidimme tätä tärkeänä etuna erityisesti verkostokartoituksessa, sillä verkoston jäsenet eivät olleet aiemmin käyneet keskustelua verkoston toimivuudesta. Oletimme siis,

että haastateltavilla ei välttämättä ollut valmiiksi muodostettua käsitystä siitä, miten verkosto heidän mielestään toimii. Keskusteleva haastattelutilanne voisi auttaa myös haastateltavia jäsentämään ja kokoamaan ajatuksiaan. Haastattelun käyttäminen menetelmänä korostaakin erityisesti sitä, että nimenomaan ihminen luo tutkimuksessa asioille merkityksiä ja hänen on saatava vapaasti ilmaista itseään (Hirsjärvi ym. 2012, 205). Teemahaastattelussa haastattelun aiheet on suunniteltu etukäteen, mutta kysymysten muotoa tai järjestystä ei ole päätetty (Hirsjärvi ym. 2012, 208). Tarkkojen kysymysten puuttuminen voi tehdä haastattelutilanteesta keskustelemaan ja rennomman. Esimerkiksi Sörnäisten aluetta varten tekemämme haastattelut olivat melko vapaamuotoisia, sillä emme halunneet rajata vastauksia liian tarkkoilla kysymyksillä.

Toisaalta haastattelun luotettavuutta voi heikentää haastateltavien kokema paine antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastateltava voi vaistomaisesti puhua asioista, jotka korostavat hänen hyviä puoliaan persoonana, kansalaisena tai työntekijänä ja vältellä epäonnistumisistaan tai vajavaisuuksistaan puhumista. Haastateltavien vastaukset riippuvat usein kontekstista, mikä luo haasteita tutkijoille aineiston analysointivaiheessa. Tutkija voi myös omalla toiminnallaan vaikuttaa annettuihin vastauksiin. Kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksia ei tulisi kaan yleistää huolettomasti. (Hirsjärvi ym. 2012, 207.) Haastattelun heikkoutena esimerkiksi kyselylomakkeeseen verrattuna voidaan pitää aikaa ja rahaa. Haastateltavien tavoittaminen, haastatteluajkojen sopiminen ja tapaamisiin matkustaminen voivat sekä viedä paljon aikaa että tuottaa tutkijalle lisäkustannuksia (Sarajärvi & Tuomi 2009, 74).

4.1 Opinnäytetyöprosessin kuvaus

Sörnäisten alueen tarkastelu lähti liikkeelle sen historian ja ominaispiirteiden kuvaamisesta. Tarkastelimme ensin aluetta ja sen palvelurakennetta teoreettisesti, tutustuen myös Sörnäisten historiaan. Halusimme syventää kuvausta lisäämällä siihen näkemyksiä kaupungin, kirkon ja kolmannen sektorin työntekijöiltä, joilla on omakohtaista kokemusta juuri Sörnäisten alueella tehtävästä työstä. Järjestöjen näkökulman saimme hankittua luontevasti tehdessämme

kartoitusta KUJATO-verkoston toiminnasta. Haastattelimme kartoitusta varten myös verkoston alkuperäistä koolle kutsujaa Sininauhasäätiön entistä toiminnanjohtaja Satu Taiveahoa. Kartoituksen yhteydessä yksi haastateltavistamme kehotti meitä ottamaan yhteyttä Kallion seurakunnan diakoniatyöntekijä Nina Klemmtiin, joka on tehnyt yhteistyötä alueella toimivien järjestöjen kanssa.

Kaupungin työntekijöiden näkökulman saadaksemme otimme yhteyttä Helsingin kaupungin sosiaalivirastoon ja sovimme tapaamisen Helsingin sosiaaliviraston johtavan sosiaalityöntekijä Anne Peltolan kanssa. Peltola antoi meille myös Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijöiden Tommi Tolmuseen ja Jenni Hannikaisen yhteystiedot, sillä he tekevät nimenomaan alueellista työtä Sörnäisten alueella. Taiveahon, Klemmtin, Peltolan, Tolmuseen ja Hannikaisen haastattelut teimme helmikuussa 2013. Taiveahon tapasimme hänen kotonaan, Klemmtin Kallion seurakunnan tiloissa, Peltolaa menimme tapaamaan Kallion virastotaloon sekä Tolmusta ja Hannikaista haastattelimme Helsingin sosiaaliviraston toimipisteellä Itäkeskuksen kupeessa.

Haastattelut dokumentoitiin niin, että toinen meistä toimi kirjurina ja toinen oli päävastuussa haastattelun etenemisestä. Emme pitäneet haastattelujen nauhoittamista ja litterointia tarpeellisena, sillä tarkoituksenamme ei ollut haastateltavien puheen sisällön analysointi vaan asiantiedon kerääminen. Halusimme välttää liian virallista ilmapiiriä saadaksemme mahdollisimman rehellisiä näkemyksiä. Kaikki tässä tutkimuksessa nimeltä mainitut henkilöt ovat antaneet suostumuksensa siihen, että he ovat tunnistettavissa tutkimusraportissa. Henkilöllisyyksien häivyttäminen olisi ollut käytännössä hyvin vaikeaa tai mahdotonta, sillä ammattinimikkeet saattaisivat johdatella heidän henkilöllisyytensä jäljille. Seuraavassa alaluvussa käsittelemme tarkemmin verkostokartoituksen toteuttamista.

4.2 Verkostokartoitus

Tilaustyönä tekemämme Kurvin alueen järjestötoimijat – verkoston kartoituksen tarkoituksena oli auttaa verkostoa paikallistamaan toiminnan ongelmakohtia ja

sanoittamaan yhteiset tavoitteet toiminnan tulevaisuuden suhteen. Esittelimme tutkimuksemme idean KUJATO:n verkostokokouksessa lokakuussa 2012 ja lupa kartoituksen aloittamiseen myönnettiin verkoston seuraavassa kokoontumisessa marraskuussa.

Lähetimme verkoston postituslistan kautta jäsenille ehdotuksia mahdollisista haastatteluajoista ja saimme sovittua viisi haastattelua. Kaksi järjestöä kieltäytyi haastattelusta. Toinen järjestöistä kieltäytyi sähköpostitse ja toinen ei vastannut yhteydenottoihimme ollenkaan. Emme halunneet mahdollisen kommunikatiokatkoksen olevan syynä siihen, että yhden järjestön näkökulma jää kartoituksesta puuttumaan, joten menimme vierailulle kyseisen järjestön tiloihin. Siellä tapasimme kyseisen järjestön edustajan ja saimme häneltä lausunnon siitä, miksi he eivät koe tarvetta osallistua kartoituksen tekoon. Haastattelut teimme marraskuun lopussa kunkin järjestön omissa tiloissa.

4.2.1 Aineistonkeruu

Haastattelumme teemat valitsimme perehdyttyämme kolmannen sektorin verkostoyhteistyöstä aikaisemmin tehtyihin kartoituksiin ja tutkimuksiin. Keskustelimme myös opinnäytetyötämme ohjaavan opettajan kanssa siitä, millaiset kysymykset ja aiheet olisivat relevantteja juuri tähän yhteyteen. Tavoitteenamme oli pitää haastattelut mahdollisimman epämuodollisina ja luonnollisina keskustelutilanteina, saadaksemme autenttisia vastauksia. Päätimme nauhoittaa haastattelut, jotta meillä olisi mahdollisuus keskittyä keskustelemiseen muistiinpanojen kirjaamisen sijaan. Näin toimimalla emme käyttäneet varsinaisena aineistonamme muistiinpanoja, jotka olivat jo yhden kuulijan kautta suodatettuja.

Päätimme mennä kaikkiin tapaamisiin yhdessä. Näin pystyimme haastattelutilanteissa täydentämään toistemme kysymyksiä ja keskusteluun tuli vähemmän katkoja. Olimme koonneet haastattelujen teemat paperille (LIITE 1), jota käytimme haastattelujen pohjana ja tukena. Haastattelut koostuivat seuraavista teemoista: järjestöjen sekä niiden edustajien syyt olla mukana verkostossa, verkoston tämän hetkinen toiminta sekä järjestöjen toiveet ja odotukset verkoston toiminnasta tulevaisuudessa.

Nauhoitimme jokaisen haastattelun alkuun lauseen, jossa haastateltavat sanoivat oman nimensä. Kerroimme haastateltaville tämän olevan lupa nauhoitetun materiaalin käyttämiseen opinnäytetyössä. Haastateltaville korostimme sitä, että kaikki haastattelu-aineisto kerätään ja käsitellään luottamuksellisesti, eikä valmiista työstä ole jälkeinpäin tunnistettavissa yksittäisten henkilöiden tai järjestöjen näkemyksiä tai mielipiteitä. Yhden järjestön haastattelussa oli työntekijän lisäksi paikalla asiakas ja yhdessä haastattelussa oli paikalla kaksi järjestön työntekijää. Tallensimme aineiston digitaalisella nauhoitusvälineellä ja siirsimme sen tietokoneelle litterointia eli puhtaaksi kirjoitusta varten. Tulostimme litteroidut materiaalit aineiston analysointia varten.

4.2.2 Sisällönanalyysi

Analysoimme haastatteluaineiston sisällönanalyysillä noudattaen Eskolan (2001) esittämiä laadullisen aineiston analysoinnin vaiheita. Teemahaastatteluaineiston analyysi lähtee liikkeelle aineiston järjestämisestä teemoihin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että jokaisesta haastatteluvastauksesta yritetään löytää johonkin teemaan liittyvä kohta. Teemoitteluvaiheessa aineistoa ei vielä karsita, se ainoastaan järjestetään uudelleen. (Eskola 2001.) Luokittelimme aineiston haastatteluissa käytettyjen teemojen mukaan ja käytimme koodauksessa apuna värikyniä. Päädyimme vastoin Eskolan ohjeita karsimaan aineistoa jo tässä vaiheessa, sillä emme pyrkineet kuvaamaan aineistoa tasapuolisesti. Analyysimme tarkoituksena oli löytää uusia näkökulmia verkostotyöskentelyn tueksi, joten näkökulmia ei arvotettu sen mukaan, miten usein ne esiintyivät aineistossa. Haastateltavat toistivat usein saman näkökannan useamman kerran ja ilman karsintaa tietyt mielipiteet olisivat olleet yliedustettuina teemoittelussa aineistossa. Karsimme siis yksittäisissä haastatteluissa esiintyviä päällekkäisyyksiä.

Eskolaa mukaillen aineiston teemoittelun jälkeen on vuorossa varsinainen analyysi, jonka aikana tutkija lukee aineiston toistuvasti läpi esittäen siitä myös omia tulkintojaan. Aineistoa ei vielääkään karsita, vaan sitä tiivistetään ja jäsenetään, minkä lisäksi siihen voidaan liittää teoriaa ja omia pohdintoja. Aineisto voidaan joko ryhmitellä teemoittain tai siitä voidaan konstruoida vastauksia ku-

vaavia yleisiä tyyppejä. (Eskola 2001.) Aloitimme analyysivaiheen järjestämällä värikynillä koodatut aineistot teemoittain manuaalisesti leikkaamalla ja liimamalla. Samalla selasimme aineistoa ja lisäsimme siihen omia huomioitamme.

Eskolan mukaan aineiston uudelleen jäsentämisen jälkeen on poimittava tutkimuksen kannalta tärkeimmät kohdat aineistosta. Käytännössä tutkijan on päätettävä kuvataanko aineistoa tasapuolisesti vai kiinnitetäänkö erityistä huomiota mielenkiintoisimpiin kohtiin. Sen jälkeen aineistosta poimitut kohdat tulisi kirjoittaa auki. (Eskola 2001.) Oman tutkimuksemme kannalta oli oleellista huomioida kaikki haastateltavien esiin tuomat näkökohdat riippumatta siitä, kuinka monessa haastattelussa ne mainittiin.

Yritimme löytää aineistosta kaikki verkoston kehittämisen kannalta oleelliset kohdat sen tasapuolisen kuvaamisen sijaan. Kokosimme pääkohdat ensin erilliselle paperille, minkä jälkeen kirjoitimme niistä yhtenäisen tekstin yhdessä omien tulkintojemme kanssa. Viimeisessä vaiheessa analyysiin liitetään sitä tukevaa teoriaa ja viittauksia aiempiin tutkimuksiin (Eskola 2001). Täydensimme analyysiamme muun muassa verkoston kehittämistä ja järjestöjä koskevalla teorialla.

Sarajärvi ja Tuomi (2009) puhuvat yhdysvaltalaisessa laadullisen tutkimuksen perinteessä käytössä olevasta yksimielisyyskertoimesta. Tämä tarkoittaa yhden aineiston luokittelemista kahden tutkijan voimin luotettavuuden parantamiseksi. (Sarajärvi & Tuomi 2009, 145.) Hyödynsimme kahden luokittelijan tarjoamaa mahdollisuutta jokaisessa analyysin vaiheessa. Teimme ensin jokaisen vaiheen itsenäisesti, minkä jälkeen vertailimme tuloksiamme erimielisyyksien varalta. Lopputuloksena oli kahden tutkijan tulkinnoista koottu analyysi.

Järjestimme aineistoanalyysimme pohjalta KUJATO-verkoston jäsenille keskustelutilaisuuden Vihreän keitaan tiloissa tammikuussa 2013. Tilaisuuteen saapui edustajia kuudesta eri järjestöstä. Jaoimme osallistujille tilaisuuden aluksi monisteen, johon olimme koonneet haastatteluaineistosta esiin nousseita teemoja (LIITE 2). Monisteessa oli myös lyhyt katkelma Sörnäisten alueen historiaa kuvailevasta teoksesta sekä määritelmä opinnäytetyömme yhdeksi näkökulmaksi

valitsemastamme yhteisösosiaalityöstä. Pidimme tilaisuudessa alustuksen haastatteluissa keskeisiksi osoittautuneista sisällöistä, jonka jälkeen oli yleisen keskustelun vuoro. Vastasimme järjestöjen edustajien kysymyksiin haastattelu-prosessista ja tarvittaessa johdimme keskustelua monisteen teemoissa pitäytyen.

Keskustelu tarjosi järjestöjen edustajille mahdollisuuden pohtia yhdessä sitä, mihin suuntaan he lähtevät verkoston toimintaa konkreettisesti kehittämään. Tallensimme keskustelun ja litteroimme nauhoitteen vapaamuotoisesti poimien siitä vain tutkimuksemme kannalta olennaisia kohtia. Keskustelu mukaili haastatteluaineistossa käytettyjä teemoja, joten saimme sen luontevasti liitettyä osaksi verkoston kartoitusta koskevaa aineistoamme.

5 SÖRNÄINEN ALUEENA

5.1 Historiaa

Hämeentien rakentaminen sekä Suomen ensimmäisen junaradan rakentaminen Pasilasta Sörnäisten satamaan johtivat alueen voimakkaaseen kasvuun 1800-luvun puolesta välistä alkaen. Kallion alueelle syntyneiden tehtaiden osakeyhtiöt rakensivat asuntoja työväestön asuttamiseksi, mutta sodan jälkeen viimeistenkin korttelien puutalot korvattiin kivitaloilla. Nykyään Kallio on Suomen tiheimmin asuttu alue, sillä sen asunnoista 80 % on yksiöitä tai kaksioita. Vuokra-asuntojen määrä on alueella hiukan Helsingin kaupungin keskimääräistä suurempi, samoin työttömyysaste. Sörnäisten metroaseman ympäristöä on uudistettu 1980-luvulla, ja silloin muun muassa Kinaporin kortteli on rakennettu lähes kokonaan uudelleen. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2008, 84–88.)

Teollisuuden myötä kehittynyt Sörnäinen toi pääkaupungin katukuvaan sellaista toimintaa, joka poikkesi vahvasti muun keskusta-alueen kulttuurista. Väkivalta, juopumusrikokset sekä muu asosiaalinen eli yhteiskunnan normeista poikkeava käyttäytyminen tulivat osaksi katukuvaa. Levottomuuksia esiintyi erityisesti kolmella alueella Kalliossa: Hakaniemen torilla, Siltasaarenkadulla ympäristöineen sekä Linjoilla. Nimenomaan alkoholi nähtiin keskeisenä elementtinä epäsiveelliseksi mielletyissä vapaa-ajan harrasteissa, ja toistuviiin järjestyshäiriöuutisiin Kalliossa kuuluivatkin muun muassa ulos kerääntyneiden korttiseurueiden pidot. Olut ja pirtu virtasivat erityisesti työmiesten tilipäivinä, jolloin rakentamattomilla kallioilla myös tapeltiin ja nahisteltiin. (Koskela 2002, 26–51.)

Helsingin Sanomat sekä erityisesti Työmies-lehti kirjoittelivat sörkkalaisten ja poliisien yhteenotoista. Ensimmäisenä mainittu käytti uutisissaan muun muassa termiä ”Sörnäisten roskaväki”. Työmiehen uutiset lehti puolestaan korosti poliisin yleisen suhtautumisen olevan huono työmiehiä kohtaan. Tiedotus alueen tapahtumista oli erittäin puolueellista ja työläisten aktiivisen työnhaunkin poliisi saattoi kyseisen lehden mukaan tulkita joutilaisuudeksi. Eriarvoisuus ja järjestyshäiriöt kietoutuivat yhteen joulukuussa 1911 julkaistussa pakinassa, jonka

mukaan kaupunkikuvaan toisaalla kuuluivat kirkkaasti valaistut ja hyvin hoidetut keskikaupungin kadut ja toisaalla Sörkan kuralammikot ja pimeän likainen laita-kaupunki. Keskikaupungin herrat olivat iltaisin iloisessa hiprakassa ja toisaalla poliisi retuutti humalaisia työmiehiä. (Koskela 2002, 26–51.)

5.2 Alueen tarkastelua teoreettisesta näkökulmasta

Asuinaluetta tarkasteltaessa tulisi kiinnittää huomiota alueen rakenteellisiin tekijöihin, alueeseen vaikuttaviin ulkopuolisiin tekijöihin ja alueen toimijoiden toimintatapoihin. Rakenteelliset tekijät ovat esimerkiksi alueen sijainti suhteessa kaupungin keskukseen, asukasmäärä ja -rakenne, liikenneyhteydet, alueen asuimuodot, palvelutarjonta sekä kunnan tekemät kaavalliset ratkaisut alueen suhteen. Ulkoiset tekijät tarkoittavat esimerkiksi taloudellista taantumaa, työttömyystilannetta, talouden rakenteiden muutoksia ja huumeiden tarjonnan määrää. (Kurki 2003.)

1970-luvulla kirjoitettiin paljon ympäristösosiologian ja -psykologian näkökulmasta siitä, miten ympäristö vaikuttaa yksilöiden ja perheiden elämään. Esimerkiksi Paajasen (1976) mukaan etenkin kaupunkiympäristöllä on suuri merkitys asukkaiden kehitykseen ja käyttäytymiseen. Muun muassa oppimis- ja suoriutumiskyky, sosiaalinen aktiivisuus, turvallisuudentunne sekä fyysinen ja psyykinen terveys korreloivat vahvasti elinympäristön kanssa. (Koskinen 2003.) Jauhaisen (1995) mukaan puolestaan sosiaaliset ongelmat, kuten työttömyys eivät ole yhdistettävissä paikallisiin olosuhteisiin sellaisenaan. Toisaalta paikallisia olosuhteita ei voi selittää pelkästään poliittis-taloudellisilla muutoksilla. Yksittäisillä kaupunginosilla ei ole tarpeeksi tehokkaita keinoja sosiaalisia ongelmia vastaan, esimerkiksi työpaikkoja on vaikeaa luoda pelkästään paikallisin voimin. Pitkäaikaistyöttömyys ja sosiaalinen syrjäytyminen vaativat kansallista strategiaa. (Bäcklund 2003.)

Kortteinen, Lankinen ja Vaattovaara ovat tutkineet huono-osaisuuden alueellista kasautumista Helsingissä 1990-luvulla. Ennen lamaa pääkaupunkiseudulla oli suhteellisen pieni työttömyysaste eikä alueellisia eroja juurikaan ollut. Vaikka

lama toi mukanaan korkeat työttömyysluvut koko maahan, tilastojen mukaan tietyillä alueilla Helsingissä luvut sekä olivat korkeammat että laskivat hitaammin laman helpottaessa. Asuinalueiden väestörakenne sekä sosioekonominen jakauma tuntuvat selittävän työttömyyden alueellisia eroja. Työttömyys on jäänyt korkeaksi alueilla, joilla työväestön ja erityisesti iäkkään (55–64-vuotiaat) työvoiman osuus on suuri. (Kortteinen, Lankinen & Vaattovaara 2003.)

Myös alhainen koulutustaso liittyy tilastojen mukaan vahvasti korkeaan työttömyysasteeseen. Iäkkään, vähemmän koulutetun väestön on vaikeampaa löytää paikkaansa uusilla, korkeakoulututkintoa korostavilla ja informaatioalaan perustuvilla työmarkkinoilla, mikä osaltaan selittää alueiden korkeaksi jäänyttä työttömyyttä. Huono-osaisilla alueilla laman vaikutukset näkyvät pidempään, joten alueilla asuvat työttömät ovat joutuneet kestämään kovempaa räsitusta. Osa alueellisesta työttömyydestä uhkaakin jäädä pysyväksi myös siksi, että väestön henkinen jaksaminen ja samalla työelämässä jaksaminen on heikentynyt. (Kortteinen, Lankinen & Vaattovaara 2003.)

Piiraisen (1993) mukaan sosiaalisten ongelmien ja vuokra-asumisen välillä on yhteys. Helsingin vuokrataloalueita koskevassa tutkimuksessaan hän havaitsi, että valtaosa poliisin kotihälytyksistä suuntautui kaupungin vuokra-taloihin ja että samoissa taloissa asui myös suurin osa toimeentulotuen pitkäaikaisasiakkaita ja lastensuojeluasiakkaita. Doling ja Lehtinen (1994) puhuvat siitä, miten asunnon omistamisen kategoria on nykyään yksi sosiaalisen kerrostumisen piirteistä suomalaisessa asumiskulttuurissa. Vuokralla asuva marginaalinen vähemmistö on uusi alaluokka, jonka katsotaan syrjäytyneeksi sekä tuotannosta että kulutuksesta. (Roivainen 2003.)

Samoin kuin ihmiset myös asuinalueet luokitellaan niistä syntyvien mielikuvien pohjalta ja sekä asukkailla että viranomaisilla on usein selkeä käsitys kaupunkinsa hyvistä ja huonoista alueista. Mielikuvatasolla luodut kategoriat heijastuvat kieleen, jota käytetään puhuttaessa alueesta ja sen asukkaista. Asuinalueen leimautuminen voi myös äärimmillään vaikuttaa esimerkiksi kaupunkisuunnitteluun. Huonoksi luokiteltu alue ei välttämättä ole tasavertaisessa asemassa muiden alueiden kanssa silloin, kun päätetään mihin kaupungin varoja käytetään.

(Roivainen 2003.) Medialla on merkittävä rooli mielikuvien muodostumisessa. Median välittämät tiedot jostakin tietystä kaupungista korostavat kaupungin sisäisten välisiä eroja ja luovat sosiaalista mielikuvakarttaa. (Bäcklund 2003.)

Hyvinvointipalvelujärjestelmää uhkaavat tällä hetkellä erityisesti pitkäaikaistyöttömyys ja köyhyys, jotka puolestaan kytkeytyvät eriarvoistuvaan alueelliseen kehitykseen (Möttönen & Niemelä 2005, 138). Mielipiteet asuinalueen merkityksestä hyvinvoinnille eivät ole kuitenkaan täysin yhteneviä. Yhden näkemyksen mukaan globalisoituminen johtaa sosiaalisten suhteiden irtoamiseen niiden paikallisesta kontekstista, mikä tarkoittaisi sitä, että asuinympäristö menettää merkitystään. Ihmisten rakentamat verkostot eivät ole enää samalla tapaa sidoksissa maantieteellisiin seikkoihin, joten ympäristöllä ei myöskään ole samanlaista vaikutusta sosiaaliseen integraatioon tai syrjäytymiseen. Toisaalta fyysisistä ulottuvuuksista irrallinen verkostoituminen voi myös lisätä sosiaalista syrjäytymistä. Lashin (1994) mukaan monet jäävät osattomiksi uudenlaisista viestintä- ja informaatorakenteista ja se synnyttää uutta luokkajakoa. On helppoa jäädä sivuun tiedosta tai jopa hukkaa siihen, jos ei ole omaksunut nykyajan informaatiotulvassa tarvittavaa medialukutaitoa. (Karjalainen, Karisto & Seppänen 2003.)

Krokin (2008) tutkimuksen mukaan myös marginaaliseksi leimatusta kerrostalo-yhteisöstä voi löytyä arjessa selviytymistä tukevaa yhteisöllisyyttä. Arvot ja moraalit, rajoittunut solidaarisuus, suoritteiden vastavuoroisuuden normi sekä pakkoluottamus ovat yhteisön hyvinvointia lisääviä tekijöitä, sillä ne kokoavat yhteisöä tiiviimmin yhteen. Krokin haastattelemat huonomaineisen kerrostaloalueen asukkaat olivat havainneet kaikkia edellä mainittuja tekijöitä omassa naapurustossaan. Kerrostalossa vaikuttivat tietyt arvot, jotka kontrolloivat asukkaiden käyttäytymistä ja joiden rikkomisesta seurasi julkinen häpeä. Arvot ja normit esimerkiksi suojelivat asukkaiden yksityistä omaisuutta. (Krok 2008.)

Pakkoluottamus tarkoittaa sitä, että yhteisö valvoo jäsentensä toimintaa ja jäsenten on vain luotettava yhteisön voimaan. Sosiaaliset sanktiot, kuten häpeä ja yhteisöstä sulkeminen ovat tehokkaita rankaisukeinoja, joten fyysisiä pelotteita ei tarvita. Kerrostaloyhteisössä jaettiin myös hoivaa vastavuoroisesti, autettiin kevätsiivouksessa ja kaupankäynnissä, tehtiin pieniä tekoja toisten arjen helpot-

tamiseksi. Saman asuinalueen asukkaat olivat selvästi solidaarisia toisiaan kohtaan ja vaikka se ilmenikin pienillä teoilla, tai pelkästään tervehtimisellä kohdattaessa, se auttoi sosiaalisten ongelmien kanssa kamppailevia asukkaita selviämään arjessa hieman paremmin. (Krok 2008.)

5.3 Kaupungin sosiaalipalveluista alueella

Helsingin kaupungin sosiaalityö ja sosiaaliohjaus toimii Toisella linjalla Kallion virastotalossa. A-portaasta saa yleistä sosiaalineuvontaa, H-portaassa on asunnottomien palvelut ja G-portaassa toimii avohuollon sosiaalityön Kallion toimipiste sekä perhekeskustoiminnan lastensuojelu. Hämeentiellä sijaitseva A-klinikka säätiön eteläinen toimipiste tarjoaa ilman ajanvarausta toimivaa hoidon tarpeen arviointia sekä neuvontaa päihdepalveluihin hakeutumiseen liittyvissä asioissa. Sturenkadulla sijaitseva päiväkeskus Villa Sture tarjoaa tukea päihdeongelmasta kuntoutumiseen ja pyrkii ennaltaehkäisemään asiakkaidensa syrjäytymistä. Sosiaaliviraston alaista toimintaa ohjaa ja kehittää sosiaalilautakunta, jonka jäsenet valitaan neljän vuoden välein. (Helsingin kaupunki i.a.)

Helsingin kaupunki on sitoutunut pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmaan yhdeksän muun suomalaisen kunnan tavoin. Sosiaaliviraston laatima toimeenpanosuunnitelma koostuu uusista asumisyksikköhankkeista, asuntoloiden muuntamisesta tuetun asumisen yksiköiksi, pienasuntojen hankinnasta sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisystä. Kaupunki aloitti osana vähentämisohjelmaa vuonna 2009 myös Lähityö-projektin, jonka tavoitteena on parantaa arkiturvallisuutta ja viihtyvyyttä. Vuosittain lisäaikaa saaneessa projektissa lähityöntekijät jalkautuvat helsinkiläisten pariin muun muassa kaduille, ostoskeskuksiin ja matalan kynnyksen asukastiloihin. He tekevät etsivää työtä muun muassa asunnottomien ihmisten parissa paikallisten kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Tällä hetkellä itäisessä Helsingissä työskentelee yksi jalkautuvaa lähityötä tekevä työpari, pohjoisessa yksi ja Eteläisen Helsingin alueella yksi työpari. (Helsingin kaupunki i.a.)

Sörnäinen kuuluu Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijäpari Tommi Tolmusen ja Jenni Hannukaisen piiriin osana Kalliota. Heidän mukaansa (henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013) projekti lähti liikkeelle poliisin ja sosiaaliviraston yhteistyönä, sillä poliisilla oli paljon asiakkaita, joiden tarpeisiin ei heidän työmuodollaan pystytty vastaamaan. Tiedot päihtyneenä putkaan kuljetut asiakkaat löytyivät jälleen seuraavana päivänä päihtyneenä jostakin muualta, eikä asiaan ole pystytty poliisin keinoin vaikuttamaan. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Turvallisuuden sekä viihtyvyyden parantamiseksi Helsingin kaupunki palkkasi sosiaalialan ammattilaisia jalkautuvaan lähityöhön, jotta poliisinkin kohtaamille ihmisille voitaisiin tarjota pidempiaikaisia tukitoimia putkaan kuljettamisen sijaan. Käytännössä lähityöntekijöiden työajasta vähintään puolet tehdään kaduille jalkautuen. Projektin aloittaminen oli suuri edistysaskel kohti kansalaisia lähelle tulevaa sosiaalityön muotoa, jonka kaupunki tarjoaa täysin ilman lakisääteistä velvoitetta. Erityiseksi projektin tekee myös se, että jalkautuvaa työtä tekevät ovat koulutukseltaan sosionomeja eivätkä sosiaalityöntekijöitä, eikä heidän kohderyhmäänsä ole rajattu esimerkiksi ainoastaan nuoriin. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Lähityöntekijöihin on mahdollista ottaa yhteyttä myös siinä tapauksessa, jos havaitsee jonkin turvallisuutta vaarantavan tai korjausta vaativan asian asuinalueilla tai ympäristössä. Haastattelemiemme työntekijöiden mukaan yhteydenottoja tulee kuitenkin pääasiallisesti yhteistyökumppaneilta, kuten kirjastoilta tai päiväkodeilta, varsinaisten apua tarvitsevien kansalaisten sijaan. Ilmiön taustalla on osittain puutteellinen tiedottaminen, jota tähän asti on toteutettu jakamalla esitteitä tapahtumissa sekä olemalla yhteydessä paikallisiin toimijoihin. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Merkittävästi tunnettavuutta ovat lisänneet lähityöntekijöiden käyttämät takit, joiden selkämyksessä oleva teksti sekä logo toimivat hyvin keskustelun avaajina kansalaisia kohdatessa. Mainostamiseen ei ole haluttu käyttää resursseja siksi, että kyseessä on projektiluonteinen työ, jonka tarpeellisuuden sekä jatko mahdollisuuden kaupunki arvioi vuosittain. Ongelmana tällä hetkellä on selkeäs-

ti se, että Helsingin kaupungin omat kotisivut ovat sosiaalityön osalta vaikeaselkoiset. Esimerkiksi lähityöntekijöiden yhteystietoja on vaikea löytää. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Toiminnan väliaikaisuuden vuoksi on lähityöntekijöiden mukaan kuitenkin hyvä, että yhteydenottojen ja työn määrä on tällä hetkellä edes jollakin tasolla hallittavissa. Tarvetta tämänkaltaiselle työlle olisi heidän mukaansa Helsingin kokoisessa kaupungissa enemmänkin. Lähityöntekijöillä on kyky vastata joustavasti kansalaisten moninaisiin ja muuttuviin tarpeisiin myös työaikansa puolesta, jonka ajoittumisen klo 7-22 välille he itse voivat kulloinkin tarpeen mukaan määrittellä. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Käytännössä lähityöntekijöiden arkinen työ koostuu ihmisten kohtaamisesta ja heidän kanssaan keskustelemisesta, palveluneuvonnasta ja palveluiden pariinsaattamisesta. Työhön kuuluu myös huolenpidollista puuttumista esimerkiksi roskaamiseen sekä kasvatuksellisesta ohjauksesta esimerkiksi päihtyneitä alaikäisiä kohdattaessa. Kurvin alueella ja erityisesti Vaasanaukion ympärillä ilmenevät ongelmatilanteet liittyvät lähityöntekijöiden mukaan alkoholiin, huumausaineisiin sekä asunnottomuuteen. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Toisaalta lähityöntekijät kuvailevat Kurvin alueen olevan muilta osin mukava alue, jonka huono maine juontaa juurensa historiaan. Sivulliset harvoin joutuvat kosketuksiin huumausaineiden käyttöön liittyvien ongelmien kanssa mikäli eivät itse rikollisen kulttuurin pariin hakeudu, ja usein päihdeporukat riitelevät ainoastaan keskenään. Huumeidenvälitykseen liittyvät ihmiset harvoin myöskään asuvat itse alueella, sillä asunnot Kallion alueella ovat nykyään haluttuja sekä aikaisempaa arvokkaampia. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Lähityöntekijät kuvailevatkin Kurvin alueen asukaskunnan muuttuneen viime vuosina, yksinasuvien opiskelijoiden lisäksi alueelle on muuttanut paljon työsäkäyviä ihmisiä sekä lapsiperheitä. Asukaskunnan muuttuessa kiinteämmäksi

ja pysyvämmäksi olisi myös alueen kansalaislähtöinen kehittäminen helpompaa. Asukkaiden suuri vaihtuvuus sekä Kurvin maine liikenteen solmukohtana, eikä niinkään kohtaamis- tai ajanviettopaikkana, ei ole innostanut paikallisia aktivoitumaan alueen kuntoon laittamiseksi. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Lähityöntekijöiden mukaan erilaisilla tapahtumilla sekä esimerkiksi Katri Valan – puiston kunnostamisella on pyritty asukkaiden virkistämiseen sekä heidän vastuuttamiseensa yhteisen asuinalueen kehittämiseksi. Suunnitteilla on myös Vaasankadun muuttaminen kävelykaduksi, kaupunkilaisten mukavaksi oleskelutilaksi, sen sijaan, että siellä oleskelevat hädettäisiin muualle. Lähityöntekijät sanovat erityisesti Kallio-liikkeen toimivan aktiivisesti alueen parantamiseksi, vaikka sen toiminta ei olekaan tiukasti organisoitua. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Tyypillisesti lähityöntekijöiltä apua saavat asiakkaat kärsivät asunnottomuudesta, päihde- ja toimeentulon ongelmista. Useat heistä ohjataan A-klinikalle, katkolle tai järjestöjen avun piiriin. Tiivistä yhteistyötä tehdään erityisesti Vailla vakinaista asuntoa ry:n, Sininauhasäätiön sekä Vihreän keitaan kanssa. Järjestöillä on ajoittain projekteja, joiden kohderyhmät ovat lähityön kanssa samoja. Voimia yhdistämällä pyritäänkin joskus kiertämään takkuilevaa byrokratiaa ja etsimään järjestöiltä nopeampaa apua asiakkaan tarpeisiin. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

Asiakkaiden vaihtuvuus ei ole lähityöntekijöiden mukaan kuitenkaan kovin suurta. Usein kadulla samat ihmiset tulevat juttelemaan, vaikka olisivat jo päässeet elämässä eteenpäin ja saaneet esimerkiksi asunnon. Työntekijöiden mukaan muutamia uusiakin asiakkaita kohdataan aina ja heitä pyritään ohjaamaan sopivan avun piiriin. Työntekijöiden mukaan voisi olla hyödyllistä tuntea alueen toimijoita paremminkin, sillä tuttuihin yksiköihin ohjaaminen on helpompaa, ja toisaalta suurempi valikoima toimijoiden tarjoamia palveluita olisi myös asiakkaiden edun mukaista. Vaihtoehtojen kasvaessa ja monipuolistuessa on suurempi todennäköisyys löytää oikeanlainen apu lähialueelta kuhunkin asiakkaan tarpeeseen. Tiiviimpää yhteistyötä lähityöntekijöiden mukaan he sekä alueen jär-

jestöt voisivat tehdä muun muassa Kinaporin palvelukeskuksen kanssa, joka tällä hetkellä toimii suhteellisen itsenäisesti. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

5.4 Kirkon diakoniatyö Sörnäisissä

Kirkkojärjestyksessä säädetään, että jokaisessa seurakunnassa tulee harjoittaa kristilliseen rakkauteen perustuvaa auttamistyötä eli diakoniaa. Kohteeksi on määritelty erityisesti ne, joiden hätä on suurin ja joita ei muilla tavoin auteta. (Kirkkojärjestys 4:3.) Diakoniatyö on siis viimesijaisen auttamisen muoto, joka on tarkoitettu yhteiskunnan muiden tukimuotojen hylkäämille ihmisille. Se on lähimmäisen rakastamista riippumatta hänen ominaisuuksistaan tai siitä, mikä hänet on ajanut avun tarpeeseen. Diakoniatyön perusta on rakennettu Jeesuksen opettamalle elämäntavalle ja alkukirkon aikana syntyneelle järjestelmälliselle auttamistyölle. Raamatusta löytyvät kertomus laupiaasta samarialaisesta, joka auttoi muiden hyljeksimää pahoinpitelyn uhria, kultainen sääntö ja rakkauksen kaksoiskäsky. Ne ovat esimerkkejä Jeesuksen opetuksista, jotka kehottavat rakastamaan lähimmäisiä ja Jumalaa sekä kohtelemaan muita niin kuin haluaisi itseään kohdeltavan (Raamattu, Matt. 7:12, 22:36–39, Luuk. 10:25–37).

Sörnäisten alueella toimii Kallion seurakunta, joka vuodesta 2011 lähtien on koostunut Kallion seurakunnasta sekä siihen liittyneestä Alppilan seurakunnasta. Diakoniatyö on keskitetty Kallion seurakunnan tiloihin, ja vastaanotoille on mahdollista päästä puhelinajanvarauksen kautta maanantaista torstaihin. Kevästä 2011 alkaen Alppilan seurakunnan tiloissa on toteutettu Elämänkeskus – hanketta, jonka tarkoituksena on madaltaa kynnystä osallistua kirkon toimintaan ja pyytää apua sekä pyrkiä hälventämään leimatuksi tulemisen pelkoa. Toimintamahdollisuuksia tilojen puolesta löytyy monenlaisia: olohuone-tyyppinen ala-aula, jumppasali, veistosali, keramiikkapaja, kappeli ja kirkkosali. Liikunta- ja kuntosali ovat kaikille ilmaisia ja esimerkiksi ruokailujen hinnat ovat erittäin edullisia, jotta mahdollisimman monella olisi mahdollisuus osallistua. (Helsingin seurakunnat i.a.)

Raamatun mukaan diakoniatyön kohteita ovat köyhät, ylivelkaantuneet, muukalaiset, sairaat ja vanhukset. Raamattu kehottaa tuntemaan myötätuntoa ja kunnioitusta näitä ryhmiä kohtaan sekä kohdistamaan heihin auttamistoimenpiteitä samalla muistuttaen, että ihmiset voivat olla myös olosuhteiden uhreja. Vastoinkäymiset ja huono-osaisuus eivät automaattisesti kerro luonteen heikkoudesta ja epätoivottavista luonteenpiirteistä. (Veijola 2002, 19–31.)

Haastattelemamme Kallion seurakunnan diakoni Nina Klemmtin mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2013) huono-osaisuudella Sörnäisten Kurvin alueella on pitkät, sukupolvia ylittävät juuret. Alueen historia maalta muuttaneen köyhälistön työläiskaupunginosana vaikutti osaltaan siihen, että vuonna 1886 Helsingin kaupunkilähetys toi alueelle sairaanhoitotyöhön diakonisseja. Heidän tehtävänään oli muun muassa auttaa köyhälistöön kuuluvia naisia synnytyksissä. (Nina Klemmt, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2013.)

Nykyisin diakoniatyön asiakaskunnassa näkyy Klemmtin mielestä se, että alueen ongelmat ovat koventuneet ja monipuolistuneet. Perinteisiin päihde- ja mielenterveysongelmaisten tarpeisiin pyritään vastaamaan Hämeentie 76 sijaitsevassa erityisdiakonian yksikössä, jossa palveluasumisen ohella on tarjolla mahdollisuus muun muassa ruokailuun, peseytymiseen sekä pyykinpesuun. (Nina Klemmt, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2013.)

Klemmtin mukaan nykyajan ilmiöksi on noussut myös taloudellisesta osaamattomuudesta johtuva huono-osaisuus, jolla tarkoitetaan sitä, että yksilö ei osaa yksinkertaisesti käyttää rahojaan oikein. Yhteiskunnan sosiaaliturvajärjestelmän yhtenä perustehtävänä on turvata kansalaisten viimesijainen toimeentulo, joten seurakunnan diakoniatyö myöntää ainoastaan niin kutsuttua täydentävää toimeentulotukea. Vastaanotolle tullessaan apua hakevilla tulee olla mukana viimeisin toimeentulotukipäätös tai muu todiste taloudellisesta tilanteestaan. Usein taloudellisen avun saamisen sijaan diakoniatyö tarjoaakin asiakkaalleen inhimillisen ja ihmisarvoisen kohtaamisen, kuunteluapua sekä yleistä elämäntilanteen selvittämistä. (Nina Klemmt, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2013.)

Olenaisena diakoniatyön antina Klemmt näkee luottamuksellisen suhteen syntymisen asiakkaan ja diakoniatyöntekijän välille. Apua hakevien tasavertaisuuden kokemukset ovat usein jääneet vähäisiksi julkisen sektorin byrokraattisen päätöksentekojärjestelmän vuoksi. Toisaalta nykyajan individualismia ja henkilökohtaista menestymistä korostava yhteiskunta saattaa jättää ihmisen yksin omien ongelmiansa kanssa. (Nina Klemmt, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2013.)

Kristillinen ihmiskäsitys kietoutuu olennaisesti lähimmäisenrakkauden käsitteeseen, sillä kun ihminen nähdään ainutlaatuisena Jumalan kuvana, ei ketään voi korottaa toisen yläpuolelle. Jokaisella on ehdoton, muuttumaton ja samanlainen ihmisarvo ja ihmisuus ja kristillisuus toteutuvat nimenomaan solidaarisuudessa muita ihmisiä kohtaan. Jumalan lapsien auttaminen on Jumalan palvelua, kristityn velvollisuus maallisessa elämässä. Kristillinen ihmiskäsitys näkee ihmisen ruumiillisena, henkisenä, sielullisena ja sosiaalisena kokonaisuutena, joten diakoniatyö pyrkii auttamaan ihmistä kokonaisvaltaisesti, kaikki elämänlaatuun vaikuttavat elämän osa-alueet huomioon ottaen. (Niemelä 2002, 88–90.)

Hengellisen, henkisen, aineellisen ja sosiaalisen tukemisen lisäksi diakoniatyö auttaa apua tarvitsevia yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta sekä opettamalla vastuullisuutta ja tukemalla omaehtoista toimintakykyä. Käytännössä tämä tarkoittaa toimimista näkyvästi yhteiskunnassa: yhteistyötä sosiaali- ja terveystyön toimijoiden kanssa ja yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistumista. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 37–38.)

Nina Klemmtin mukaan seurakunnalla on Kurvin alueella pieni, mutta tärkeä rooli alueellisen hyvinvoinnin edistäjänä. Seurakunnan diakoniatyö on paikallisissa tapahtumissa mukana, sekä vaihtaa aktiivisesti tietoa alueella vaikuttavien järjestöjen kanssa. Hänen mukaansa diakoniatyön perusajatuksen kannalta on tärkeää olla alueellisesti tavoitettavissa ja käytettävissä tarvittaessa. Klemmt sanoo myös näkevänsä työtavassaan yhteneväisyyksiä yhdyskuntatyöhön sekä aluetyöhön, vaikka toteakin niiden käsitteinä olevan vaikeasti hahmotettavissa. (Nina Klemmt, henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2013.)

Osallisuus on merkittävä hyvinvoinnin lähde, joten ihmisten lähiympäristöjen ja turvaverkkojen rakentaminen ja vahvistaminen, yhteisöllisyyden luominen ja yhteiskunnan asenneilmastoon vaikuttaminen ovat diakoniatyön tehtäviä. Kirkon on tehtävä työtä kansan keskuudessa, heidän arjessaan ja toimintaympäristöisään mukautuen ympärillä tapahtuviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin muutoksiin. (Helin, Hiilamo & Jokela 2010, 37–38.) Sosiaalipolitiikan ja -turvan epäkohdat ja sokeat pisteet sattuvat usein heikoimpien kohdalle, joilla ei ole resursseja pitää puoliaan. Diakoniatyöntekijät kohtaavat työssään yhteiskunnan turvaverkkojen ulkopuolelle piiloon pudonneita hätää kärsiviä, joten heidän velvollisuutensa on nostaa yleiseen keskusteluun näkemyksiään yhteiskunnan tilanteesta.

6 KUJATO - SÖRNÄISTEN KURVIN ALUEEN JÄRJESTÖTOIMIJAT

Helsingin Sörnäisissä, Kallion kaupunginosaan kuuluvalla Kurvin alueella on useita kolmannen sektorin toimijoita, joista osa järjestäytyi Sininauhasäätiön johdolla vuoden 2012 toukokuussa Kurvin alueen järjestötoimijat – yhteistyöverkostoksi. Verkosto alkoi kutsua itseään lyhenteellä KUJATO. Siihen kuuluvat toimijat kokoontuvat yhden, kahden kuukauden välein järjestämisvastuun kiertäen järjestöltä toiselle. Alun alkaen toimintaan lähtivät Sininauhasäätiö, Vailla vakinaista asuntoa ry, Kriminaalihuollon tukisäätiö, KRIS Etelä-Suomi ry, Vihreä keidas ry, Vankien omaiset ry, Helsingin Klubitalo sekä Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto. Viimeksi mainittu jättäytyi toiminnasta pois kuitenkin pian aloittamisen jälkeen eikä ole sittemmin osallistunut verkoston kokouksiin tai tapahtumiin.

Haastattelemamme Sininauhasäätiön entisen toiminnanjohtaja Satu Taiveahon mukaan (henkilökohtainen tiedonanto 20.2.2013) yksi tärkeimmistä syistä yhteistyön aloittamiselle oli rahoituksen tiukentuminen Raha-automaattiyhdistys RAY:ltä. Yksinoikeudella raha-automaatti- ja kasinopelejä tarjoava RAY jakaa voittovaroistaan avustuksia sosiaali- ja terveysalan järjestöille vuosittain noin 300 miljoonaa euroa (Raha-automaattiyhdistys 2013). Vuosittaisissa avustusanomuksissaan järjestötoimijoiden tulee perustella oman järjestönsä tuottamien palveluiden tarpeellisuus sekä ainutlaatuisuus. Tekemällä yhteistyötä muiden verkostojen kanssa ja saamalla esimerkiksi korkeampi käyttöaste järjestöjen tiloille, rahoituksen järjestäminen on todennäköisempää. (Satu Taiveaho, henkilökohtainen tiedonanto 20.2.2013.)

Toisaalta Taiveahon mukaan alueen järjestötoimijoille oli tärkeää saada positiivista näkyvyyttä alueen asukkaiden silmissä, sillä heillä saattoi olla epäluuloja sekä epätietoisuutta liittyen muun muassa tuettuihin asumisyksiköihin. Hän kuvailee Kurvia alueena jo itsessään yhteiskunnan läpileikkauksena sinne kerääntyneiden järjestötoimijoiden moninaisuuden vuoksi. Taiveahon mukaan alueella esiintyi paljon niin kutsuttuja sosiaalisia ongelmia, mutta järjestöjen toimipaikkojen sijainnin taustalla oli varmasti myös helpot kulkuyhteydet sekä edulliset toi-

mitilat. Toisaalta alue oli myös tunnelmaltaan avoin uusille toimijoille. Ennen KUJATO-yhteistyöverkoston toiminnan aloittamista järjestöjen välistä yhteistyötä kyllä tehtiin, mutta alueella oli myös saman asiakasryhmän parissa työskenteleviä toimijoita, joiden toimintatapoja tai työntekijöitä ei tunnettu lähes ollenkaan. (Satu Taiveaho, henkilökohtainen tiedonanto 20.2.2013.)

Alun perin järjestöjen koollekutsujana toimineen Taiveahon mukaan ideana oli myös tarjota alueen asukkaille ympärivuorokautista tukea niin, että kukin järjestö vuorollaan vastaisi päiväkeskusten päivystämisestä. Mukaan pyydettyjä järjestöjä ei tietoisesti rajattu pois sijainnin vuoksi, mutta oli luonnollista aloitella yhteistyötä fyysisesti lähellä sijaitsevien toimijoiden kanssa. Mukana oli kuitenkin alusta alkaen ajatus kaupunginosatyön tehostamisesta sekä alueen viihtyvyyden parantamisesta ja kansalaisten aktivoimisesta muun muassa tapahtumien avulla. Yhteistyö käynnistyiikin konkreettisesti vappuna 2012 järjestetyissä roskienkeruutalkoissa, joissa joukko alueella toimivien järjestöjen työntekijöitä sekä asiakkaita siisti Kurvin ympäristöä. (Satu Taiveaho, henkilökohtainen tiedonanto 20.2.2013.)

Yhteistyön alkuvaiheessa järjestöt sopivat säännöllisistä tapaamisista, sekä niiden järjestämisvastuista keskenään. Taiveahon mukaan tavoitteena oli järjestää yhdessä tapahtumia sekä tempauksia, joihin yksittäisillä järjestöillä ei välttämättä olisi ollut resursseja. Näin toimimalla pyrittiin myös vastaamaan haastavan asiakasryhmän sitoutumattomuudesta johtuviin ongelmiin esimerkiksi retkien järjestämisessä. Koulutusten järjestämisestä aiheutuvien kustannusten jakaminen sekä yhteisten virkistyspäivien järjestäminen oli myös heti alkuvaiheessa mukaan lähteneiden järjestöjen toiveissa. (Satu Taiveaho, henkilökohtainen tiedonanto 20.2.2013.)

6.1 Sininauhasäätiö

Sininauhasäätiö on vuonna 1957 perustettu yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka tekee työtä asunnottomuuden vähentämiseksi sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen kehittämiseksi. Lahjoitusvaroin käynnistetty säätiö toimi aluksi nimel-

lä Raittiuskotisäätiö, vuonna 1995 nimi vaihdettiin Sininauhasäätiöksi, ja vuonna 2012 nimenvaihdoksen myötä säätiötä alettiin kutsua Sininauha-asunnot nimiseksi asumispalvelusäätiöksi. Säätiö toimintaa ohjaavat lähimmäisenrakkauteen perustuva välittäminen, ihmisarvon tunnustaminen, tasa-arvo sekä toivon korostaminen. Kristillistä arvopohjaa heijasteleva ihmiskäsitys näkyy tavassa kohdata ihmisiä, tehdä palvelutyötä sekä tarjota vertaisuuteen perustuvaa tukea. (Sininauha-asunnot asumispalvelusäätiö i.a.)

Sininauha-asuntojen tavoitteena on perustaa ja ylläpitää kristilliseltä arvopohjalta toimivia päihdehuollon asumispalveluita sekä nuorten päihdepalveluyksiköitä. Säätiön asiakkaita ovat päihteiden ongelmakäytöstä kärsivät, syrjäytyneet tai syrjäytymisuhan alla olevat ihmiset. Asumisen tukipalveluiden lisäksi Sininauha-asunnot myös ylläpitää yhteistoiminnallisia toimintakeskuksia sekä järjestää työtoimintaa ja toteuttaa alaan liittyvää tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Toimintansa kautta se pyrkii edistämään osallisuutta yhteiskunnallisella tasolla. Työn merkittävä osana on vertaistuki sekä vapaaehtoisuus. (Sininauha-asunnot asumispalvelusäätiö i.a.)

Tällä hetkellä säätiö työllistää 80 työntekijää, ja omistaa noin 350 asuntoa. Toiminta on laajenemassa kovalla vauhdilla, asuntojen määrän odotetaan kasvavan 500 ja säätiön työllistävän pian 100 työntekijää. Säätiön toimintaa rahoitetaan vuokratuloilla sekä pääosin kaupungeilta saatavilla palvelumaksuilla, mutta myös Valtion asuntorahasto myöntää avustuksia asumisyksiköiden hankintaan. Raha-automaattiyhdistys myöntää tukea palveluiden kehittämiselle sekä yksittäisten asuntojen hankkimiselle. (Sininauha-asunnot asumispalvelusäätiö i.a.)

6.2 Helsingin Klubitalo ry

Yksi yhteistyöverkoston kuuluvista jäsenistä on Helsingin Klubitalo ry, joka tarjoaa mielenterveyskuntoutujille mahdollisuuden vapaaehtoisuuteen perustuvaan työtoimintaa. Kansainvälinen Klubitaloliike on saanut alkunsa Yhdysvalloista 1940-luvulla, jolloin ryhmä mielisairaalasta kotiutuneita potilaita päätti pitää yhteyttä toisiinsa. Kuntoutujien ryhmä alkoi kutsua itseään nimellä WANA (We are

not alone) ja muutamia vuosia myöhemmin he saivat rahoitusta kokoontumistiloihin sekä yhden työntekijän hankkimiseen. 1955 mukaan toimintaan tullut johtaja John Beard synnytti idean Fountain House – klubitalosta, jossa ihmiset ovat jäseniä, eivätkä potilaita tai asiakkaita. Klubitalon ideologiaan kuuluu se, että työntekijöitä on vain muutama, ja he turvautuvat jäseniensä työpanokseen toiminnan suunnittelussa ja mahdollisuuksien hyödyntämisessä. Nykyään Fountain House – klubitaloja on Suomessa 22 ja ympäri maailman yli 400. (Helsingin Klubitalot ry i.a.)

Klubitalo tarjoaa kuntoutujajäsenille heidän omista tarpeistaan lähtevää työpainotteista toimintaa, jonka avulla pyritään saavuttamaan parempi elämänlaatu sekä arjen hallinta. Ihmisarvo, vapaaehtoisuus ja tasa-arvo ovat tärkeitä periaatteita kaiken toiminnan taustalla. Käytännön tasolla Klubitalossa harjoitellaan työelämää varten työsuuntautuneen päiväohjelman avulla. Jäsenet harjoittelevat ruuan laittoa, kahvilatyötä, toimistotyötä, kieliä ja tietotekniikan hallintaa. Jäsenet opettelevat myös tiedotusta julkaisemalla klubilehteä ja suunnittelemalla sisäistä TV-verkkoa. Lisäksi jäsenillä on mahdollisuus harjoitella elämisen perustaitoja, kuten vaatehuoltoa, kehosta ja siisteydestä huolehtimista sekä lukemista ja kirjoittamista. Työtä tehdään yhteisöllisesti vertaisten keskuudessa, mikä harjoittaa sosiaalisia taitoja. (Helsingin Klubitalot ry i.a.)

Klubitalo tukee kuntoutujajäsentensä työllistymistä tarjoamalla apua esimerkiksi työhakemusten ja ansioluettelon teossa sekä työ- ja opiskelupaikan etsimisessä. Klubitalolla on kontakteja toimijoihin sekä Suomessa että ulkomailla, joiden avulla jäsenille järjestetään työelämäkokeiluja ja tuettuja opiskelumahdollisuuksia. Jäsenet voivat myös osallistua siirtymätyö-ohjelmaan, jonka aikana he tekevät perustason osa-aikatyötä yhteistyösopimuksen solmineessa yrityksessä yleensä puolen vuoden ajan ja saavat tekemästään työstä TES:n mukaisen palkan. Vuonna 2008 Klubitalon tuloista 54 prosenttia koostui Raha-automaattiyhdistyksen avustuksista, minkä lisäksi tuloja saatiin kuntaosuuksista ja koulutusten järjestämisestä. Klubitalot noudattavat Kansainvälisen Klubitalojen kehittämiskeskuksen (ICCD:n) standardeja. Helsingin Klubitalon hallintoyksikössä työskentelee jäsenten lisäksi kaksi työvalmentajaa sekä yksikön johtaja ja apulaisjohtaja. (Helsingin klubitalot ry i.a.)

6.3 Kriminaalihuollon tukisäätiö

Kriminaalihuollon tukisäätiö eli Krits edistää rangaistuksesta vapautuvien ja heidän läheistensä selviytymistä ja elämänhallintaa kriminaalipoliittisella vaikuttamisella. Krits jatkaa vuonna 2001 oikeusministeriön alaisuuteen siirtyneen Kriminaalihuoltoyhdistyksen toimintaa. Kritsin tavoitteena on kehittää rangaistuksesta vapautuville nykyistä kuntoutuspainotteisempaa ja asiakkaiden tarpeita paremmin vastaavaa jälkihuoltojärjestelmää. Tavoite on parhaiten saavutettavissa luomalla alueellisia palveluja kuntien, rikosseuraamusjärjestelmän ja järjestöjen yhteistyön avulla. (Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.)

Kritsin toiminta jakautuu kehittämis-, vaikuttamis- ja avustustoimintaan sekä verkostoitumiseen. Krits toimii palvelujärjestelmässä kohderyhmänsä asianajajana ja pitkän tähtäimen kehitystavoitteena on koordinoida valtakunnallinen kriminaalihuollon tukipalvelujen ja viestinnän verkosto vuosikymmenen loppuun mennessä. Rikoksentekijöitä sekä heidän läheisiään koskevaan lainsäädäntöön vaikuttaminen on keskeinen osa Kritsin toimintaa, jotta voitaisiin saavuttaa tuloksekkaampi rangaistuksen jälkihuolto. Oman toimintansa lisäksi Krits tukee taloudellisesti kriminaalihuoltoon liittyvää tutkimusta, koulutusta, vapaaehtoistyötä ja kokeilutoimintaa. Krits on kaikessa toiminnassaan yhteistyöhakuinen ja se pyrkii luomaan kiinteää kumppanuustoimintaan muiden alalla toimivien järjestöjen kanssa. (Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.)

Käytännössä Kriminaalihuollon tukisäätiö tarjoaa asiakkailleen kriminaaliasiamiestoimintaa, oppimisvalmennusta, tukiasumispalveluja, vertaistukea ja ryhmätoimintaa. Asiamiestoiminta on rangaistuksesta vapautuvien ja heidän omaistensa edunvalvontaa, jonka avulla pyritään ehkäisemään heidän jäämistään yhteiskunnan tarjoamien palvelujen ja etuuksien ulkopuolelle. Oppimisvalmennus on alun perin hankkeen pohjalta syntynyt palveluohjauksellinen toimintamalli, jonka tarkoituksena tukea oppimisvaikeuksista kärsivien selviytymistä arjessa. Tukiasumispalvelut sisältävät asumispalveluohjausta, jossa etsitään vapautuvalle vangille hänen tarpeisiinsa sopiva asumismuoto tai hoitopaikka, sekä tuettua asumista asumisvalmennusyksikössä ja Kritsin omistamissa asunnoissa pääkaupunkiseudulla. Tukiasunnoissa päihteettömyyteen ja kuntoutuk-

seen sitoutuneet asunnottomina vapautuneet vangit voivat totutella itsenäiseen elämiseen. (Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.)

Vertaistukea, harrastustoimintaa ja palveluohjausta puolestaan tarjoaa Sörnäissä Vaasanaukiolla sijaitseva päihteen olohuone. Lisäksi Krits ylläpitää Portti vapauteen -nettiportaalia, joka on rangaistujen, heidän omaistensa, sekä heidän kanssaan työskentelevien ammattilaisten virtuaalinen kohtaamis- ja tukipaikka. (Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.)

Vuonna 2011 Raha-automaattiyhdistykseltä saatu tuki oli tuloslaskelman mukaan 37 prosenttia Kriminaalihuollon tukisäätiön tuloista, mikä tekee RAY:stä Kritsin toiminnan merkittävimmän yksittäisen rahoittajan. Krits rahoittaa projektinsa pääasiassa RAY:n tuella, minkä lisäksi RAY:n investointiavustukset ovat mahdollistaneet tukiasuntojen oston. Muuta toimintaa Krits rahoittaa muun muassa tukiasuntojen vuokrilla, asumisyhteisömaksuilla ja sosiaalipalvelutuotoilla. (Kriminaalihuollon tukisäätiö i.a.)

6.4 KRIS Etelä-Suomi ry

KRIS:n (Kriminellas Revansch i Samhället) toiminnan tavoitteena on helpottaa rikoksesta tuomittujen selviytymistä rangaistuksen päättyessä, sekä auttaa nuoria joilla on riski ajautua rikosuralle. KRIS jalkautui Suomeen Ruotsista vuonna 2001 ja vuonna 2003 se rekisteröitiin nimellä KRIS-Suomi ry. Toiminta perustuu neljään periaatteeseen: päihteettömyys, rehellisyys, toveruus ja yhteisvastuullisuus. KRIS:n tarkoituksena on toimia muutoksen välineenä ja antaa rikollisen taustan omaaville uuden mahdollisuuden toimia yhteiskunnassa. (Kriminellas Revansch i Samhället i.a.)

Parhaina vangin elämän asiantuntijoina vapautumisprosessissa pidetään nimenomaan sen itse jo kerran läpikäyneitä, entisiä vankeja. KRIS:n jäsenistö koostuukin lähes yksinomaan entisistä rikollisista, jotka ovat onnistuneet katkaisemaan rikoskierteensä. Tällä hetkellä KRIS-yhdistyksiä toimii Etelä-Suomessa (entinen KRIS-Suomi ry), Etelä-Pohjanmaalla, Lahdessa, Tampereella ja Tu-

russa ja niiden kattojärjestönä toimii vuonna 2007 perustettu KRIS-Suomen keskusliitto ry. (Kriminellas Revansch i Samhället i.a.)

KRIS Etelä-Suomen toimipaikat sijaitsevat Helsingissä, Espoossa ja Loviisassa. Helsingin päiväkeskus oli aikoinaan ensimmäinen Suomessa avattu toimipiste. Etelä-Suomessa tehtävä vankilatyö suuntautuu pääasiassa Helsingin ja Keravan vankiloihin sekä Suomenlinnan avovankilaan, minkä lisäksi työtä tehdään vaihtelevasti myös Jokelan, Vanajan ja Hämeenlinnan vankiloissa. Vankien vapautumista valmistellaan järjestämällä vankiloissa KRIS-infoja ja päihteettömiä teemaryhmiä sekä tarjoamalla lomasaattoja ja -tukea. (Kriminellas Revansch i Samhället i.a.)

Vangin vapautuessa KRISin tukihenkilö tulee tarvittaessa häntä vastaan vankilan portille, josta lähdetään yhdessä järjestämään vapaaseen elämään liittyviä asumis-, työllistymis- ja tukiasioita. Kiireellisten asioiden järjestyttyä yhteistyötä jatketaan mahdollisimman kattavan turvaverkoston rakentamisella. Tukihenkilöt esimerkiksi ohjaavat ja kannustavat eteenpäin, auttavat vapautunutta ottamaan yhteyttä muihin apua tarjoaviin tahoihin, järjestävät ryhmätoimintaa, työelämävalmennusta ja –harjoittelua. Tavoitteena on, että KRISIN auttamista vangeista voisi lopulta tulla itsestään järjestön jäseniä ja tukihenkilöitä muille. (Kriminellas Revansch i Samhället i.a.)

Vuodesta 2004 alkaen KRIS on myös tarjonnut asunto-, vaate- ja ruoka-apua vapautuville. KRIS:illä on tällä hetkellä käynnissä Valmiuksia siirtyä työelämään -hanke, joka tukee usein vaikeasti työllistyvien lainrikkojataustaisten pääsyä avoimille työmarkkinoille välityömarkkinoiden kautta. (Kriminellas Revansch i Samhället i.a.) Välityömarkkinoilla tarkoitetaan vapaiden työmarkkinoiden ja työttömyyden välisiä työmarkkinoita, joilla vaikeasti työllistyviä kuntoutetaan tarjoamalla heille työskentelymahdollisuuksia yhdistettynä työssä selviytymistä tukeviin palveluihin (Työ- ja elinkeinoministeriö 2011).

6.5 Vailla vakinaista asuntoa ry

Vailla vakinaista asuntoa ry, eli Vva, sai alkunsa vuonna 1986, kun Helsingin Lauttasaaren tukikodin asunnottomat asiakkaat järjestäytyivät kahden kaupungin sosiaalityöntekijän avustuksella. Vva ajaa asunnottomien etua sekä yksilötasolla että yhteiskunnallisella tasolla. Yhdistyksen tavoitteena on järjestää jokaiselle sitä tarvitsevalle ihmisarvoinen asuinpaikka kohtuullisessa ajassa. Toiminnan taustalla on ajatus siitä, että asunto on absoluuttinen perus- ja ihmisoikeus ja jokainen pystyy asumaan itsenäisesti saadessaan riittävää tukea. Käytännössä Vva auttaa yksittäisiä asunnottomia löytämään itselleen kodin ja pyrkii vaikuttamaan lainsäädäntöön sekä asunnottomuuspolitiikkaan sekä välittää päättävälle taholle, yhteiskumppaneille ja medialle tietoa asunnottomien tilanteesta. (Vailla vakinaista asuntoa ry i.a.)

Vva:n tavoitteena on tuoda asunnottomuutta näkyväksi myös esimerkiksi järjestämällä tapahtumia. Järjestö julkaisee neljä kertaa vuodessa nykyisten ja entisten asunnottomien toimittamaa Asukit-lehteä, joka antaa äänen asunnottomille, levittää ajankohtaista informaatiota ja antaa tilaisuuden ansaita rahaa, sillä puolet myydyistä lehdistä saaduista tuloista jää aina myyjälle. (Vailla vakinaista asuntoa ry i.a.)

Vva:n näkyvin toimintamuoto on vuosittain järjestettävä Asunnottomien yö, joka aloitettiin vuonna 1999 jatkamaan YK:n köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisen päivän perinnettä. Asunnottomien yöstä on tullut valtakunnallinen, yhdessä lukuisien sosiaali- ja terveysalan toimijoiden kanssa toteutettava tapahtuma. Vapaaehtoisten ja Vva:n jäsenten ylläpitämä Vertaistoiminnan ja vapaaehtoistyön keskus VEPA tarjoaa asunnottomille ruokaa, mahdollisuuden suihkuun ja pyykkinpesuun, tukea ja neuvontaa asuntoasioissa sekä yleistä keskusteluapua. VEPA:sta voi myös saada liikkuvaa tukea eli ohjaajan mukaan avuksi erilaisten virallisten asioiden hoitamiseen. VEPA ottaa vastaan vaate- ja ruokalahjoituksia ja välittää niitä eteenpäin apua tarvitseville. (Vailla vakinaista asuntoa ry i.a.)

Yökahvila Kalkkers tarjoaa yöaikaan akuuttia kriisiapua, neuvontaa, ammattiapua, vertaistukea tai vain mahdollisuuden levähtää hetken. Virkistystä voi

löytää maksua tai maksusitoumusta vastaan Vartiosaaren huvilasta vuoden ympäri. Vartiosaaressa on mahdollisuus yöpymiseen, saunomiseen, kalastamiseen sekä erilaisiin askareisiin, kuten puiden pilkkomiseen ja kunnossapitoon, jotka kannustavat tarttumaan toimeen myös omaan elämään liittyvissä asioissa. Uusimpana toimintamuotona on vuonna 2006 syntynyt etsivän työn työmuoto Yökiitäjä, RAY:n rahoittama liikkuva neuvontapiste, joka avulla palvelut viedään niiden asunnottomien luokse, joita perinteinen sosiaalityö ei tavoita. (Vailla vakinaista asuntoa ry i.a.)

Vva:n pyrkii toiminaan matalan kynnyksen -periaatteella. Toimintaa järjestetään myös jo asunnon saaneille, jotka tarvitsevat apua ja tukea asioidensa hoidossa. Vva:lla on visio siitä, että vuonna 2016 Suomessa ei ole enää asuntoloita tai yhteismajoituspaikkoja, vaan jokaiselle asuntoa tarvitsevalle voidaan järjestää riittävän tehokkaasti inhimillinen asuinpaikka ja tarvittavat tukipalvelut. (Vailla vakinaista asuntoa ry i.a.)

6.6 Vankien omaiset ry

Vankien omaiset ry, eli VAO ry on vankien omaisten vuonna 2005 perustama vapaaehtoisjärjestö. Yhdistyksen tarkoituksena on tarjota vankien omaisille tietoa ja tukea vertaistoiminnan kautta. VAO järjestää säännöllisiä keskusteluiltoja, vertaisryhmiä, valtakunnallisia tapaamisia ja leirejä, joilla vankien omaisten on mahdollista jakaa tuntojaan ja kokemuksiaan sekä tavata asiantuntijoita. Lisäksi VAO ylläpitää tukipuhelinta, järjestää vertaistukikursseja ja voi tarvittaessa hankkia henkilökohtaisen tukihenkilön sitä tarvitseville. Vertaisryhmiä pyritään järjestämään kaikilla paikkakunnilla, joiden asukkaat kokevat sille olevan tarvetta. Esimerkiksi Helsingissä ja Tampereella toimii erityisesti vankien puolisoille tarkoitettu Linnalesket-ryhmä. VAO on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton ja pyrkii kaikella toiminnallaan edesauttamaan perhesuhteiden säilymistä vankilassaolon aikana. (Vankien omaiset ry i.a.)

VAO tekee yhteistyötä esimerkiksi Kriminaalihuollon tukisäätiön, Vapautuvien tuki ry:n, sekä KRIS yhdistysten kanssa. Yhdessä tämä verkosto voi kohdata

sekä tuomiota kärsivän tai vapautuvan vangin että tämän omaiset kokonaisuutena ja tukea heitä perheenä vaikeiden ja radikaalistikin muuttuvien olosuhteiden aikana. Yhteistyöverkosto puolestaan tukee VAO:n omaa toimintaa tarjoamalla esimerkiksi toimitiloja vertaisryhmien käyttöön. (Vankien omaiset ry i.a.)

6.7 Vihreä keidas ry

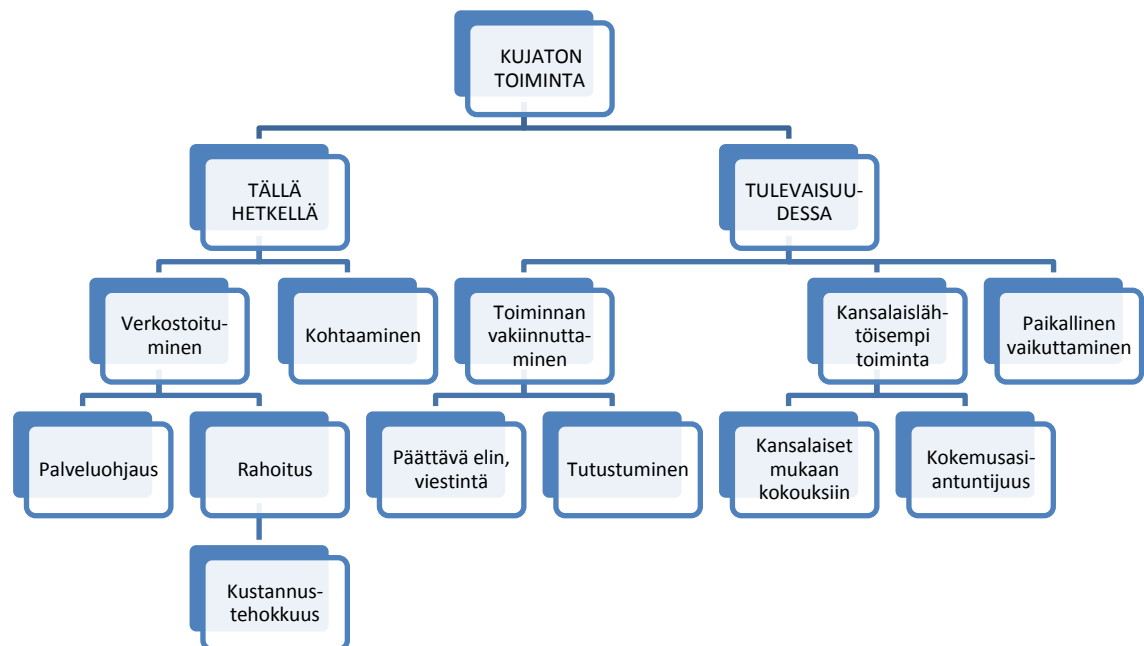
Vihreä Keidas ry on vuonna 1966 perustettu kristillistä päihdetyötä tekevä järjestö, joka pyrkii kannustamaan erityisesti nuoria päihdeongelmaisia päihdetöntään elämään lähimmäisenrakkauden periaatteen mukaisesti. Vihreän Keitaan arvopohja on vahvasti yhteiskristillinen ja se korostaa inhimillisyyttä sekä toisten ihmisten kunnioittamista arvokkaina Jumalan luomina yksilöinä. Näiden arvojen pohjalta Keidas pyrkii kuntouttamaan asiakkaitaan henkisesti, hengellisesti ja sosiaalisesti. Vihreä Keidas tukeutuu pitkälti vapaaehtoistyöhön, sillä järjestössä on vain neljä vakituista työntekijää. Vapaaehtoistyöntekijät hoitavat Keitaalla kahvilatoimintaa, laittavat ruokaa, siivoavat, pitävät ryhmiä ja yksinkertaisesti ovat paikalla tarjoamassa asiakkaille juttuseuraa ja olkapäätä. (Vihreä keidas ry i.a.)

Vihreä Keidas on avoinna kuutena päivänä viikossa tarjoten palveluohjausta, ruokailuja, hengellistä opetusta, rukousapua, sielunhoitoa, yhteisiä aktiviteetteja ja erilaisia ryhmiä. Asiakkaat voivat myös vain istuskella Keitaan oleskelutiloissa, käyttää tietokonetta, lukea lehtiä tai käydä keskusteluita työntekijöiden, vapaaehtoisten tai toistensa kanssa. Toiminnalla tähdätään asiakkaan kokonaisvaltaisen elämänhallinnan parantamiseen yhteistyössä viranomaisverkostojen ja muiden sosiaalialan toimijoiden kanssa. (Vihreä keidas ry i.a.)

Vihreän Keitaan toimintaa rahoitetaan RAY:n antamalla tuella sekä yksityishenkilöiden, yhteisöjen ja yritysten antamalla lahjoituksilla. Tällä hetkellä Keitaalla on käynnissä kolmevuotinen RAY:n tukema projekti, jonka tavoitteena on kehittää Vihreä Keidas ry:n ja muiden Helsingissä päihdetyötä tekevien kansalaisjärjestöjen yhteistyötä niin, että lopputuloksena on kiinteä syrjäytymistä ehkäisevä palveluverkosto. Verkoston syntyminen edellyttää työntekijöiden antaman pal-

veluohjauksen kehittämistä ja asiakkaille annetun henkisen ja hengellisen tuen tiivistämistä, jotta he sekä osaavat että jaksavat luovia palveluviidakossa. (Vihreä keidas ry i.a.)

7 KUJATO-YHTEISTYÖVERKOSTON TOIMINTA JA SEN KEHITTÄMINEN

KAAVIO 1. Verkostokartoituksen tulokset kaaviokuvana

7.1 Verkoston toiminta tällä hetkellä

Aineistosta nousi vahvasti esiin se, että yhteistyöverkostossa on hyvä ilmapiiri ja vuorovaikutteisuus koetaan hyväksi. Monet tällä hetkellä kokouksiin osallistuvista ovat olleet mukana toiminnassa KUJATO:n perustamisesta alkaen, mutta kaikki eivät vielä tunne toisiaan nimeltä. Vastuuta kokouksiin osallistumisesta ei välttämättä ole nimetty tietylle työntekijälle, mutta kaikilla järjestöillä ei ole lähetää aktiiviedustajan estyessä sijaistavaa työntekijää. Järjestötyön työajallinen vapaus mahdollistaa yhteistyön aikatauluttamisen joustavasti, mutta haastattelvien mukaan verkoston kokoukset eivät kuitenkaan saisi haitata perustyötä. Ongelmallista on tällä hetkellä se, että KUJATO:n kokouksiin käytetty aika on pois varsinaisesta asiakastyöstä, vaikka esimerkiksi tapahtumien suunnittelutyö tehdäänkin asiakkaiden parhaaksi. Joidenkin järjestöjen mielestä KUJATO:sta saatavan konkreettisen hyödyn lisääntyessä siihen myös panostettaisiin enemmän.

En mitenkään vähättele sitä toimintaa, se on tarpeellista ja muuta, mutta en osaa silleen vielä heittää kärrynpyörää et paljon on ja hyvää.

Verkostosuhteen peruslähtökohtana voidaan pitää sitä, että kaikki osapuolet hyötyvät resurssien yhdistämisestä. Jos yhteistyö ei tuota lisäarvoa, ei ole myöskään tarvetta sen ylläpitämiseksi. Mustikkamäki ja Viljamaa määrittelevätkin järjestöjen muodostamat verkostot yhteisen intressin ympärille muodostuneiksi organisatorisiksi verkostoiksi, joiden jäseniä ovat toisistaan hallinnollisesti irralliset organisaatiot sekä niiden työntekijät. Tällaisissa verkostoissa yksilöiden roolit korostuvat, sillä resurssien jakaminen ei ole hallinnollista, vaan se riippuu yksilöiden intresseistä ja sitoutumistahdosta. (Mustikkamäki & Viljamaa 2001, 30.) Kaikilla verkoston jäsenillä on oltava motiivi ja halua tehdä tiivistä yhteistyötä (Harju 2004, 187).

Aineistosta ilmeni myös, että tapahtumien merkityksestä yhteistyöverkoston toiminnalle ei ole yksimielisyyttä. Jotkut haastateltavista näkivät ne vain osana verkoston muotoutumisprosessia, toiset tärkeänä toimintamuotona ja asiakkaiden väylänä osallistua järjestöjen toimintaan. Niiden nähtiin myös suuntaavan toimintaa toimipisteistä ulos yhteiskuntaan päin ja kaduille kansan keskuuteen.

Mä nään enemmänkin osana sitä Kujaton muotoutumisprosessia ne tapahtumat. Et jos me vuoden päästä jaetaan piparkakkuja piritorilla ja esitteitä sit se on turhaa touhua. Mutta se on se mikä ryhmännyttää ja opettaa tekemään yhdessä ja auttaa tekemään niitä rakenteita.

Niinku esimerkiksi tuo asunnottomien yö ja se, että se on nimenomaan siihen yhteiskuntaan suuntaavaa, se toiminta ei oo pelkästään tän talon sisällä, vaan se suuntautuu myös ulospäin moneen suuntaan.

Vahva ristiriita oli nähtävissä sen suhteen, miten asiakkaat hyötyvät haastateltavien mielestä KUJATO:sta. Osa heistä näki hyödyn kohdistuvan selkeästi oman järjestönsä asiakaskuntaan, kun taas toiset nimesivät hyödyn tulevan välillisesti. Kaksi alun perin toimintaan mukaan lähteneistä järjestöistä eivät nähneet oman järjestönsä asiakaskunnan hyötyvän tällä hetkellä verkoston toiminnasta mitenkään. Kaikki näkivät yhteistyöllä olevan kuitenkin potentiaalia tule-

vaisuutta ajatellen, eikä kukaan ollut irtautumassa verkostosta. Toiminnan kannalta nähtiin hyödylliseksi se, että antamalla muiden järjestöjen asiakkaille mahdollisuus käyttää oman järjestön tiloja, nousee niiden käyttöaste korkeammaksi. Raha-automaattiyhdistyksen rahoituksen ollessa toiminnan elinehto kaikille verkostoon kuuluville järjestöille, on niiden pystyttävä osoittamaan tarpeellisuutensa.

Monilla muilla järjestöillä on sama ongelma kuin meillä, että on vähän työntekijöitä ja jokaisessa paikassa pitäisi olla koska raha-automaattiyhdistys tukee. Me ollaan luvattu tuottaa tietyt palvelut ja me ei voida vaan mielivaltaisesti karsia niitä vaan meidän on pakko tehdä se mitä me ollaan niihin papereihin joskus kirjoitettu.

Palvelutuotannon tehostamisvaatimukset ovat johtaneet talous- ja sosiaalipoliittikan lähentymiseen julkisella sektorilla. Toisin sanoen palveluiden tuottajien on entistä enemmän tasapainoitettava ihmisten laadukkaan auttamisen ja kustannustehokkuuden välimaastossa. Myös järjestöjen toimintaympäristöä sävyttävät nykyään markkinataloudesta tuttu toimintatapa, kieli ja päämääräasettelu. (Möttönen & Niemelä 2005, 134.)

Sosiaali- ja terveysalan järjestöjen on säännöllisesti todistettava oma erityisyytensä laajassa järjestökentässä, sillä ne ovat riippuvaisia ulkopuolisesta rahoituksesta. Verkostoituminen on yksi tapa turvata rahoituksen saanti myös tulevaisuudessa, sillä toiminnan yhtenäistäminen muiden järjestöjen kanssa vähentää turhia päällekkäisiä toimintoja. Kurvin alueen järjestöillä on jo valmiiksi osittain sama asiakaskunta. On kustannustehokkaampaa yhdistää voimansa suuremman kohdeyleisön tavoittamiseksi, kuin toteuttaa tahoillaan pienimuotoista toimintaa rajatummalle asiakasjoukolle. Möttösen ja Niemelän mukaan monipuolinen toimijoiden välinen yhteistyö tuottaa hyvinvointisektoria kehittäviä uusia toimintatapoja, joten on positiivista, että rahoitusmekanismit kannustavat järjestöjä verkostoitumaan. (Möttönen & Niemelä 2005, 163, 55–56.)

Selkeänä KUJATO:n toiminnasta saatavana hyötynä järjestöt kokivat palveluohjauksen helpottumisen. Toisaalta esille tuli tarve palveluohjauksen käsitteen yhteisestä määrittämisestä verkoston toimintaan liittyen. Haastatteluin kerätyn aineiston perusteella palveluohjaus on yksi jokaisen järjestön keskeisimmistä

toimintamuodoista, mutta kuitenkin järjestöillä ei ollut yhteneväistä näkemystä sen sisällöstä. Mustikkamäki ja Viljamaa puhuvatkin yhteisen kielen merkityksestä toimijoiden yhteistyössä. Jos verkostoon kuuluvat toimijat käyttävät erilaista terminologiaa, tai ymmärtävät yhteisessä kommunikaatiossa käytetyt käsitteet eri tavalla, verkoston on vaikeampaa saavuttaa yhteisymmärrystä työta-voista tai tavoitteista. (Mustikkamäki & Viljamaa 2001, 11.)

Aineiston mukaan toisten järjestöjen työntekijöiden ja erityisosaamisen tuntemisen myötä asiakkaiden ohjaaminen oikeanlaisen avun luokse on luontevampaa ja sujuvampaa. Yhden järjestön asiantuntijuus ei riitä kohtaamaan kaikkia moninaisia ongelmia. Haastateltavat näkivät hyödylliseksi sen, että apu löytyy kirjaimellisestikin kulman takaa. Silloin se ei ole byrokratian takana oleva prosessi, jonka etenemistä joutuisi odottamaan viikkoja. Yhdessä järjestöt voivat järjestää sellaista yhteistä toimintaa, johon yksittäisillä järjestöillä ei välttämättä olisi itsenäisesti resursseja. Kustannustehokkuuden lisäksi verkoston järjestämään toimintaan osallistuminen saattaa olla asiakkaan elämälle tärkeä sisältö.

Et onhan se nyt semmosta, että kadulta tulee joku enemmän tai vähemmän pöllyssä ja syö mitä siellä sit on ja kuuntelee sen haitarinvingutuksen. Ja sit samat kaverit taputtaa toisiaan selkään niin, että pomppa pölisee et ”hyvin vedetty”.

Möttönen ja Niemelä nimeävätkin järjestötoiminnan yhdeksi keskeiseksi merkitykseksi identiteetin rakennusaineiden tarjoamisen erityisesti elämän kärsimysten ja koettelemusten keskellä. Järjestötoiminnan tarkoituksena on heidän mukaan työskennellä varsinaisen ongelman lisäksi sen aiheuttaman identiteettihaasteen parissa (Möttönen & Niemelä 2005, 69–72). Yhteisöjen voimaannuttava merkitys liittyykin osallisuuden ja joukkoon kuulumisen sekä merkityksellisuuden kokemuksiin (Laitinen 2008, 268). Kolmas sektori on tälle työlle luonteva ympäristö, sillä vertaistyon kautta on alan järjestöstä mahdollisuus saada kokemuksellista tietoa itsensä uudelleen rakentamiseen. (Möttönen & Niemelä 2005, 69–72.) Yhteisöllisyys voi olla merkittävä apuväline sosiaalisten ongelmien ratkaisemisessa, sosiaalisen pääoman kartuttamisessa, hyvinvoinnin ja terveyden tuottamisessa sekä uusien sosiaalisten verkostojen rakentamisessa (Koskinen 2003).

Aineistosta nousi esiin kolmannen sektorin tehtävä toimia siltana kansalaisten ja julkisen palvelujärjestelmän välillä. Toimiessaan viranomaiskontakteina järjestöjen työntekijät voivat auttaa kansalaisia saamaan ne etuudet ja oikeudet, jotka heille kuuluvat. Verkostoyhteistyötä hyödyntämällä tästä sillasta saadaan rakennettua vahvempi.

Merja Laitisen (2008) mukaan perinteisesti yhteiskunnallisten instituutioiden kuten Kelan ja sosiaalitoimen roolina nähdään olevan lähinnä rahaan liittyvien ratkaisujen tekeminen, kun taas yhdistysten ja järjestöjen tarjoamat yhteisöt kompensoivat tämän professionaalisen tuen vajetta (Laitinen 2008, 271). Helsingin johtavan sosiaalityöntekijä Anne Peltolan mukaan virastossa työskentelevien työaika menee pääasiassa toimeentulotukipäätösten tekemiseen eikä resursseja riitä laajempaan verkostotyöhön (henkilökohtainen tiedonanto 26.2.2013). Joissakin tilanteissa voidaan nähdä viranomaistoimijoiden jopa hidastavan yksilöiden kuntoutumista esimerkiksi kielteisillä päätöksillä harkinnanvaraisesta toimeentulotuesta (Laitinen 2008, 271).

7.2 Toiveet verkoston tulevaisuuden suhteen

Toiminnan kehittymisen ensisijaiseksi tavoitteeksi haastateltavat näkivät tutustumisen muiden järjestöjen työntekijöihin sekä heidän työtapoihinsa. Yhteisöllisyyden rakentumisen myötä myös verkoston rutiinien vakiinnuttaminen olisi helpompaa. Viirkorpi (2004) listaakin yhdeksi verkostoitumisen avainkohdaksi toisten toimijoiden tuntemisen. On tärkeää tutustua toisten puhe- ja toimintatapoihin, tavoitteisiin sekä ennen kaikkea siihen, miksi he haluavat olla mukana yhteistyössä, sillä samalla rakennetaan koko verkoston peruskiveä. (Harju 2004, 88.) Ruuskasen (1999) mukaan verkoston syntyminen edellyttää myös perusluottamusta yhteistyön mahdollisuuksiin sekä verkoston muihin jäseniin ja heidän työtapoihinsa, myös henkilökohtaisella tasolla (Harju 2004, 86). Erilaisien toimintakulttuureiden yhdistäminen on vaikeaa, jos niitä ei ensin opita ymmärtämään.

Joo kyl se on ehdottomasti sellasta yhdessä toimimista, joka on ollut mukavaa tähän mennessä, mutta ehkä siitä puuttuu kuitenkin sellanen tietynlainen, miten sen nyt sanois, sellanen elin joka päättäis.

Toiminnan sujuvuuden edistämiseksi järjestöt kokivat tärkeäksi päättävän elimen, ohjausryhmän tai puheenjohtajan nimeämisen. Myös tapahtumille kaivattiin tehokkaampaa organisointia ja markkinointia suuremman osallistujakunnan tavoittamiseksi. Toimintaa haluttiin suunnata entistä enemmän työntekijöistä asiakkaisiin, jotta yhteistyö ei jäisi vain palaverissa istumiseksi. Yhtenä mahdollisuutena nähtiin järjestöissä toimivien vapaaehtoisten ottaminen mukaan KUJATO:n palaveriinkin heillä olevan hiljaisen tiedon hyödyntämiseksi.

Keskustelussa oli esillä myös KUJATO:n tulevaisuutta koskevia konkreettisia ehdotuksia ilman asialistaa pidettävistä ideointipalaverista, uusien järjestötoimijoiden mukaan tuomisesta ja koulutuksien lisäämisestä sekä verkoston oman logon lanseerauksesta. Toimijoiden yhteiset hankinnat, samoin kuin yhteisissä tiloissa toimiminen, ovatkin hyvä tapa lähentyä ja tiivistää verkoston yhteistyötä (Harju 2004, 89).

Sisäisen ja ulkoisen viestinnän kehittämistä pidettiin keskustelussa yhtenä tärkeänä tavoitteena tulevaisuuden suhteen. Viirkorven (2004) mukaan verkoston toimivuuden kannalta on oleellista, että kaikilla sen jäsenillä on yhtenäinen käsitys toiminnan pelisäännöistä. Päätöksentekoprosessin ja yksilöllisten vastuualueiden lisäksi se, millä foorumilla ja miten tiedon jakaminen ja viestintä hoidetaan, on keskeinen osa yhteistyön rakentumisesta. (Harju 2004, 88.) Ongelmalliseksi järjestöt kokivat sen, että internetsivujen päivittäjä on tällä hetkellä ulkopuolinen taho. Parempi olisi jos joku verkoston jäsenistä ottaisi sen tehtävän hoitaakseen.

Tarkoitustaan ei vastaa myöskään sähköpostituslista, joka on tähän asti ollut KUJATO:n jäsenten pääasiallinen kommunikaatioväline. Verkosto kokoontuu harvoin, eivätkä kaikki pääse aina paikalle ja sähköpostitse lähetetyt pöytäkirjat katoavat helposti muiden viestien joukkoon. Esille nousi mahdollisuus oman sisäisen keskustelualustan avaamiseen, johon tietoa on helppoa lisätä ja josta se on helposti löydettävissä. Omaisuuden ja tilojen lisäksi yhteinen sähköinen

oppimisalusta voikin luoda kestävää pohjaa järjestöjen väliselle yhteistyölle (Harju 2004, 89).

Vertaisuus kuuluu useimpien järjestöjen ideologiaan, mikä saattaa aiheuttaa palveluohjauksen kannalta eettisiä ongelmia muun muassa vertaisten kuormittuneisuuden suhteen. Vertaiset käyvät usein vielä läpi omaa prosessiaan, eikä heillä välttämättä ole palveluohjauksen vaatimaa tietotaitoa. Järjestöt päättivät keväälle sijoittuvan koulutuksellisen iltapäivän tarpeellisuudesta. Keväälle sijoituvassa koulutuksellisessa tilaisuudessa on tarkoitus kuulla asiantuntijoiden näkemyksiä palveluohjauksesta sekä haastavissa olosuhteissa. Järjestöt pohtivat myös ideaa viranomaistahojen paikalle kutsumisesta KUJATO:n tunnettuuden lisäämiseksi sekä tilaisuuden avaamista asiakkaille.

Ja sitä mitä me siinä alussa mietittiin, että voitais jotain yhtenäisiä koulutuksia ja jotain mitä pienet järjestöt ei välttämättä pysty tarjoamaan itse, mutta jos sit ollaankin kaikki yhdessä niin voidaan vaikka joku nimekkäämpi puhuja hankkia.

Keskustelijat olivat yksimielisiä siitä, että KUJATO:a tulisi rakentaa yhdessä asiakkaiden kanssa ja toiminnan suunnan tulisi siirtyä työntekijöistä asiakkaisiin. Heidän osallistumisensa tekisi myös kokouksista konkreettista asiakastyötä, eikä palaveriaika olisi enää nimellisestikään pois asiakastyöstä. Asiakkailla on myös tärkeää hiljaista tietoa, jota voitaisiin hyödyntää ottamalla heitä mukaan kokouksiin kertomaan omista toiveistaan toiminnan suhteen. Erään näkökulman mukaan osallisuuden voidaankin nähdä toteutuvan parhaiten siinä, kun asiakkaat saavat asiantuntijoiden tukemana itse määritellä ja luoda sopivat toimintamuodot (Matthies 2008). Järjestöt pohtivat kuitenkin sitä johtaisiko asiakkaiden mukaan ottaminen ja useammat puheenvuorot pidempiin kokouksiin, sillä tunnin mittaisiin kokouksiin ollaan tyytyväisiä. Ratkaisuksi tarjottiin hyvien kokouskäytäntöjen edistämistä, topakkaa puheenjohtajuutta ja ajankäytön tehokasta suunnittelua.

Järjestötoimijat pohtivat myös sellaista mahdollisuutta, että asiakkaat kutsuttaisiin kokousten sijaan muutaman kerran vuodessa tutustumaan toisten järjestöjen asiakkaisiin ja työntekijöihin. Yhteisissä kokoontumisissa asiakkaat voisivat löytää itse itselleen sopivan toimijan tai avun. Järjestöjen kirjon ollessa laaja,

vaihteleviin elämäntilanteisiin pystytään tarjoamaan monipuolista apua jo verkoston sisäpuolelta. Järjestöissä olemassa olevan asiantuntijuuden hyödyntäminen vähentäisi tarvetta käyttää ulkopuolisia, maksullisia kouluttajia. Ehdotus ei kuitenkaan saanut kannatusta, sillä asiakkaiden jättäminen kokousten ulkopuolelle sotii joidenkin järjestöjen tasavertaisuusperiaatetta vastaan.

Toimijat haastoivat toisiaan pohtimaan sitä, aiheuttaisiko asiakkaiden mukaantulo oikeasti ongelmia, vai onko kyse vain ihmiskäsityksestä. Useimmat järjestöistä näkivät tärkeänä sen, että mikäli asiakkaita päätetään ottaa mukaan, heidän on päästävä kokouksiin tasavertaisina kansalaisina työntekijöiden rinnalla. Toisaalta ääneen sanottiin se, että verkostossa kaikkien ei tarvitse olla koko ajan samaa mieltä.

Erilaisia mielipiteitä ilmeni myös siinä, tarvitaanko verkostoyhteistyötä vahvistamaan järjestöjen roolia siltana asiakkaiden ja julkisen palvelujärjestelmän välillä. Yksittäiset järjestöt toimivat jo itsenäisesti asiakkaiden viranomaiskontaktina, joten järjestöt pohtivat tuoko verkostoyhteistyö siihen mitään uutta. Eriäviä mielipiteitä oli lisäksi siitä, onko julkisen palvelujärjestelmän ja kolmannen sektorin välillä olemassa konfliktia. Toimijoiden mielestä kolmas sektori tuottaa julkiselle sektorille tällä hetkellä mielenterveys- ja päihdelaisissa säädettyjä palveluja, jotka eivät välttämättä sille kuuluisi.

Möttönen ja Niemelä puhuvatkin järjestöjen ja julkisen sektorin erilaisista odotuksista yhteistyönsä suhteen. Julkisen sektorin toimijat näkevät järjestöt merkittävänä palvelujen tuottajina, jotka voivat helpottaa julkisen palvelujärjestelmän työtaakkaa. Toisaalta järjestöt puolestaan korostavat työssään enemmän edunvalvontaa, vapaaehtoistoimintaa ja vertaistoimintaa kuin palveluiden tuottamista. (Möttönen & Niemelä 2005, 153.) Aineiston mukaan järjestötoimijat kokivat kolmannen sektorin olevan vakiintunut osa palvelujärjestelmää, eivätkä he nähneet vastakkainasettelua kolmannen ja julkisen sektorin välillä.

Möttönen ja Niemelä kertovatkin eri toimijoiden suhteiden ja tehtävien lähentyneen viime vuosina ja uusien toimintamallien luomisen eri sektorien yhteistyönä olevan aikaisempaa ajankohtaisempaa (Möttönen & Niemelä 2005, 163). Julki-

sen sosiaalityön, kolmannen sektorin ja esimerkiksi organisoitumattomien kansalaisyhteiskunnan toimijoiden välisen kumppanuuden rakentaminen korostuu myös aatteellisella tasolla yhtenä yhteisösosiaalityön keskeisimmistä tehtävistä (Koskinen, 2003).

Kolmannen sektorin on muuttumassa, koska julkisvaltainen hyvinvointipolitiikka on siirtymässä kohti monitoimijaperusteista ja paikallisia voimavaroja hyödyntävää hyvinvointipolitiikkaa. Yhteiskunnan sektoreista käydyssä keskustelussa on kyseenalaistettu sitä, siirtääkö julkinen sektori liikaa omaa vastuutaan kolmannelle sektorille ja menettävätkö järjestöt erityistä identiteettiään sulautuessaan vähitellen osaksi julkista palvelujärjestelmää. Vaikka keskustelu sektoreiden rooleista on tärkeää, on myös oleellista tarkastella julkisen ja kolmannen sektorin yhteistä toiminta-alueita. Kunnat ja järjestöt tekevät jo kiinteästi yhteistyötä tietyillä, alati laajenevilla toiminta-alueilla, mutta yhteisiä toimintaperiaatteita tai menettelytapoja ei ole kehitelty. (Möttönen & Niemelä 2005, 103.) Tärkeää onkin käydä keskustelua samaan aikaan sekä alueellisesti että valtakunnallisesti tehtävästä työstä, kuntien ja valtion ja paikallisten toimijoiden yhteistyönä. Kehitystä on tapahduttava sekä makro- että mikrotasolla, jotta todellinen muutos olisi mahdollista.

Järjestötoimijoiden mielestä KUJATO voisi verkostona vaikuttaa enemmän paikallisella tasolla muun muassa alueen viihtyvyyteen. Tällä hetkellä Kurvi on identifioitunut ”kakkosluokan kansalaisten” asuinalueeksi, jonka kehittämiseen kaupunki ei investoi yhtä paljon kuin tiettyihin muihin alueisiin. Tämä näkyy yleisessä viihtyvyydessä sekä esimerkiksi roska-astioiden puutteena Kurvin alueella. Tähän yhteistyöverkosto voisi vaikuttaa tekemällä esimerkiksi julkisen kannanoton penkkien saamiseksi Vaasanaukiolle. Yhdessä on mahdollista tehokkaammin ja voimakkaammin puuttua epäkohtiin.

Ehkä se on se, että täällä ei uskota siihen toimijuuteen, ihmisten toimijuuteen, täällä meidän Kurvin alueella. Ajatellaan, että ne ihmiset on vaan siellä ja ne pysyykin siellä.

Möttösen ja Niemelän (2009) mukaan kansalaisten äänenä toimiminen politiikan, hallinnon ja palvelujärjestelmän tasolla onkin erityisellä tavalla järjestöjen

asia. (Möttönen & Niemelä 2009,74; Möttönen & Niemelä 2005, 108.) Järjestöjen myötävaikutuksella alueelliset seikat olisi mahdollista tuoda julkisuuteen ja erityisesti päättäjien tietoisuuteen, jotta ne huomioitaisiin alueellisessa hallinnossa enemmän.

Järjestöt pohtivat yhdessä sitä, mitä alueellisuus itsessään tuo verkostoon. Kurvin alueen verkostotoimijat -nimi rajaa pois lähialueiden toimijoita, joilla on sama kohderyhmä, esimerkiksi Pasilassa toimivan Stop Huumeille yhdistyksen. Sörnäisten ympäristössä on arvokkaita, hyödyntämättömiä resursseja järjestöillä, joiden kanssa toimiminen edistäisi tiedon leviämistä. Järjestöjen alueellinen kirjo on rikkaus myös palveluohjauksen kannalta. Päihtyneitäkään asiakkaita ei tarvitse käännyttää ovelta, vaan heidät voi ohjata paikkoihin, joihin saa mennä päihtyneenä.

8 SÖRNÄISTEN ALUE YHTEISÖSOSIAALITYÖN NÄKÖKULMASTA

Keskeisiä yhteisösosiaalityön tavoitteita ovat kansalaisten elinoloihin vaikuttaminen paikallisella tasolla, heidän osallisuutensa tukeminen ja heidän kokemustensa vahvistaminen täysivertaisesta kansalaisuudesta. Yhteisösosiaalityön näkökulmasta olennaista on myös hallinnollisten rajojen rikkominen ja yhteistyö julkisen sosiaalityön, kolmannen sektorin sekä muiden järjestäytymättömien alueellisten toimijoiden välillä. (Koskinen 2003.) Globalisoituminen luo tarvetta julkisen sekä kolmannen sektorin yhteisen hyvinvointipolitiikan kehittämiseksi. Vaikka tietoteknisesti toteutettava verkostoituminen on tuonut uusia mahdollisuuksia, osallisuus sekä sosiaalisen tuen saaminen paikallisissa lähipiireissä ei ole menettänyt merkitystään. (Möttönen & Niemelä 2005, 139.)

8.1 Julkisen sosiaalityön sekä kolmannen sektorin toimijoiden yhteistyö

1980-luvun alussa säädettiin uusi sosiaalihuoltolaki sekä sosiaalihuoltoasetus, jotka ottavat huomioon ympäristön vaikutuksen kansalaisten hyvinvointiin. Tämä laki asettaa kuntien tehtäväksi elinolojen seuraamisen, kuntalaisten omaehtoisen toiminnan tukemisen ja sosiaalisen näkökulman tuomisen kaikkiin kunnan toimintoihin sekä yhteistyön viranomaisten, asukkaiden ja yhteisöjen välillä. (Koskinen 2003.) Alueellisen, yhteisöjen kanssa tehtävän työn merkitys on siis ainakin periaatteellisesti tiedostettu julkisen sektorin puolella jo 80-luvulla. Nykyisessä taloustilanteessa kuntien ongelmana on jo perusterveydenhuollon sekä lakisääteisen sosiaaliturvan tarjoaminen. Kunnilla ei ole välttämättä resursseja tai halua sijoittaa ei-lakisääteisten sosiaalipalveluiden ylläpitämiseen.

Helsingin kaupungin johtavan sosiaalityöntekijän Anne Peltolan mukaan toimeentulopäätöksiä tekevät sosiaalityöntekijät ovat perustehtävässään niin kiireisiä, ettei heidän työnkuvaansa ainakaan nykyisellään mahdu uusien toimintatavien tai yhteistyömuotojen kehittäminen. Tällä hetkellä sosiaalityöntekijät tapaavat uudet toimeentulotukea hakevat asiakkaat, mutta pidempään toimeentulotuen

varassa olevia ihmisiä ei välttämättä edes pystytä kohtaamaan kasvotusten puutteellisten resurssien vuoksi. Virkamiestyöksi luokiteltava etuuskäsittely hoidetaan Kallion virastotalossa. Peltolan mukaan satunnaista yhteistyötä tehdään kuitenkin puhelimitse tarvittaessa mielenterveystoimiston tai A-klinikkasäätiön kanssa. (Anne Peltola, henkilökohtainen tiedonanto 26.2.2013).

Helsingin kaupungin aloittama Lähityö-projekti on suuri edistysaskel kohti alueelliseen yhteistyöhön perustuvaa, kansalaiset omassa elinympäristössään kohtaavaa sosiaalityön muotoa. Kaupunki palkkasi vuonna 2009 ensimmäiset sosionomikoulutuksen saaneet lähityöntekijät jalkautuvaan työhön, joka toteutui aluksi poliisiin kanssa tehtävänä viranomaisyhteistyönä. Nykyisin lähityöntekijät tekevät tiivistä palveluohjauksellista yhteistyötä kolmannen sektorin sosiaali- ja terveystoimijoiden kanssa. He ottavat alueellisen hyvinvoinnin näkökulman huomioon työnkuvassaan, joka kattaa laaja-alaisesti kaikkea asuinalueen kunnossapidosta ihmisten kohtaamiseen ja avun piiriin ohjaamiseen. Haastattelemiemme Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijöiden mukaan yhteistyö kolmannen sektorin kanssa sujuu hyvin, mutta jotkut Kurvin alueen järjestöistä ovat jääneet tuntemattomammiksi. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.)

KUJATO-verkoston kuuluvien järjestöjen välinen yhteistyö on lisääntynyt yhteistyöverkoston perustamisen jälkeen runsaasti. KUJATO:n sisäisessä pohdinnassa on vielä se, missä muodossa yhteistyötä tulevaisuudessa tullaan tekemään julkisen sektorin ja muiden toimijoiden kanssa. Möttösen ja Niemelän (2005) mukaan järjestöillä on itsellään julkisesta palveluntuotannosta riippumattomia itseisarvollisia tehtäviä, kuten esimerkiksi yhteisöllisyyden vaaliminen (Möttönen & Niemelä 2005, 135). Se on keskeinen tavoite sekä alueen yksittäisillä järjestöillä heidän omassa toiminnassaan, että laajemmin koko KUJATO-yhteistyöverkoston toiminnassa. Yhteisöllisyyden näkökulma ei kuitenkaan menettäisi arvoaan, mikäli järjestöt laajentaisivat yhteistoimintaansa myös kolmannen sektorin ulkopuolelle yhteisösosiaalityön perusteiden mukaisesti.

Mielenkiintoinen näkökulma onkin se, mikä on järjestöjen rooli paikallisuutta korostavan hyvinvoinnin edistämisessä. Möttönen ja Niemelä sanovat, että ai-

kaisemmin keskityttiin pohtimaan sitä, siirtääkö julkinen sektori vastuutaan kolmannelle sektorille tai menettävätkö järjestöt itsenäisyyttään yhteistoiminnassa. Nykyään kysymys on enemmänkin siitä, millaisia yhteisiä toiminta-alueita julkisella ja kolmannella sektorilla voisi olla. Uusi näkökulma järjestötoimijoiden pohdittavaksi onkin se, kuinka saavuttaa järjestöjen omat tavoitteet yhteistoiminnassa kunnan ja muiden toimijoiden kanssa. (Möttönen & Niemelä 2005, 103–104.) Kansalaisten paikallisten elinolojen parantamisen tavoite saavutetaan todennäköisemmin, jos yhteistyö alueellisten toimijoiden kesken monipuolistuisi ja vahvistuisi.

Erilaisia yhteistyömuotoja pohdittaessa saattaa kuitenkin ongelmaksi muodostua toimijoiden erilaiset odotukset toisiaan kohtaan. Jatkuvista määrärahojen leikkauksista johtuen julkinen sektori odottaa järjestöjen toimivan palveluntuottajina ja puutteellisten sosiaalipalveluiden paikkaajina. Vaikka kunnat eivät virallisesti voi siirtää tehtäviään vapaaehtoisuuteen pohjautuvien järjestöjen vastuulle, järjestöjen odotetaan kuitenkin helpottavan kunnan tuottamiin sosiaalipalveluihin kohdistuvaa painetta. (Möttönen & Niemelä 2005, 151–154.) Vuonna 2004 Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton järjestökyselyssä yleisin syy järjestön perustamiselle oli kuitenkin edunvalvonta ja vaikuttamistoiminta. Tavoite toimia palveluntuottajana mainittiin vain 16 % järjestöjen vastauksista. (Vuorinen, Särkelä, Perälähti, Peltosalmi & Londen 2004, 42.)

Paikallinen verkostoituminen auttaa kolmannen sektorin toimijoita vastaamaan sille esitettyyn haasteeseen ja rakentamaan kehittämiskumppanuutta julkisen sektorin kanssa. (Vinnurva 2008). Käytännössä yksittäisten järjestöjen ei välttämättä ole mielekästä tuottaa pysyviä palveluja resurssien vähyyden ja epävarman rahoituksen takia, mikä saattaa osaltaan selittää järjestöjen itselleen asettamia tavoitteita. KUJATO:n kaltainen verkostoituminen ja resurssien yhdistäminen voi mahdollistaa järjestöille palvelujen tuottamiseen tarvittavaa vakautta. Parhaiten kolmannen sektorin voimavaroja voidaan kuitenkin hyödyntää, jos järjestöt tekevät yhteistyötä myös julkisen sektorin kanssa. Haastatteluaiaineistosta tuli ilmi, että Kurvin alueella on kuitenkin olemassa näkymätöntä yhteistyötä:

Se on muuten tää yhteisöllisyys, se on sellasta piilossa olevaa yhteisösosiaalityötä. Semmosta juttua mist kukaan ei tiedä.

Rajojen ylittäminen esimerkiksi hallinnollisesti on myös keskeinen osa yhteisösosiaalityön ideologiaa ajatellen (Koskinen 2003). Haastattelemiemme lähityöntekijöiden mukaan yksi merkittävimmistä järjestöjen kanssa tehtävän yhteistyön eduista onkin hitaan byrokraattisen järjestelmän kiertäminen. Esimerkiksi asunnottomuuteen liittyvissä ongelmissa järjestöt saattavat joskus tarjota loogisempaa ja nopeampaa ratkaisua tilanteeseen kuin kunnallinen sosiaalihuolto. Toisaalta kaupungin työntekijöillä on kirjautumismahdollisuudet sekä pääsy viranomaisjärjestelmiin, joihin kolmannen sektorin toimijoilla ei ole. Ylittämällä toimijoiden rajoja ja tekemällä avointa yhteistyötä yksilöiden auttaminen nopeutuu sekä yksinkertaistuu. (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013).

8.2 Kansalaisten elinoloihin vaikuttaminen paikallisella tasolla

Järjestöjen yksi tärkeimmistä tehtävistä on välittää kansalaisia huolestuttavia asioita osaksi poliittista päätöksentekoa sekä vaalia oikeudenmukaisuutta (Järjestöbarometri 2012, 17–20). Tekemämme kartoituksen perusteella Kurvin alueen järjestötoimijoiden yhteisiin tavoitteisiin kuuluu paikallisen vaikuttamistyön lisääminen. Järjestämässämme yhteiskeskustelutilaisuudessa verkostoon kuuluvien järjestöjen edustajat sanoittivat yhdessä vaikuttamistyön tärkeyttä yleisen viihtyvyyden kehittämiseksi. Roska-astioiden saaminen alueelle vaatii päättäjien huomion kiinnittämistä paikalliselle tasolle, ja monen kolmannen sektorin toimijan painostuksella se koettiin mahdolliseksi.

Kurvin alueella vaikuttamistyötä tekevät myös Helsingin kaupungin lähityöntekijät, joiden työnkuva sisältää yleisistä tiloista ja ympäristöstä aiheutuvista alueellista huolista raportoimista. Heidän mukaansa Kurvin alueelta löytyy kansalaisy-tason aktiivisuutta, jonka päämääränä on yleisen viihtyvyyden parantaminen. Aktiivisia asukkaita tarvittaisiin esimerkiksi puistojen kunnossapitoon (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013). Yhteis-

sösosiaalityön kannalta merkityksellistä onkin se, saataisiinko alueen paikalliset asukkaat vaikuttamistyöhön mukaan. Alueellisten toimijoiden tarjotessa kansalaisten käyttöön asiantuntijuutensa sekä viranomaiskontaktinsa, olisi alueen asukkaat saatava motivoitua alueen kehittämiseksi. Yhteisösosiaalityön asiantuntijuudella tarkoitetaan sitä, että tavoitteisiin pyritään rakentamalla sekä tuemalla erilaisia olemassa olevia yhteisöjä (Stepney & Evans 2000, 109–110).

Yhteisöllisyys ei tarkoita nyky-yhteiskunnassa enää samaa kuin mitä se tarkoitti aikoina, jolloin arjessa selviytyminen edellytti yhteistyötä naapurien kanssa. Pylkkäsen ja Välimäki-Adien (2008) mukaan toiminnallista yhteisöllisyyttä, eli yhteisen päämäärän yhdistämiä ryhmiä on edelleen olemassa, yhteisöllisyys on vain individualistisen hengen sävyttämää. Ihmiset osallistuvat esimerkiksi asuinalueiden kehittämisprojekteihin oman arkensa sallimista lähtökohdista ja yhteisöllisyys on konkreettisen ilmiön sijaan enemmänkin prosessi. (Pylkkänen & Välimäki-Adie 2008.)

Nykyään on sekä sallittua että suotavaakin priorisoida oma elämä yhteisen hyvän edelle. Asuinalueen kehittämiseen käytetään voimavaroja vain jos niitä jää yli sen jälkeen, kun omasta ja mahdollisen perheen hyvinvoinnista on huolehdittu. On siis ymmärrettävää, että kansalaislähtöinen muutos on nykypäivänä hidasta. Erilaisista alueiden kehittämisprojekteista saadut kokemukset osoittavat, että kansalaiset ovat edelleen kiinnostuneita vaikuttamisesta, etenkin oman lähiympäristönsä suhteen. Heille tulisi vain tarjota helpompia vaikuttamisen keinoja. Olisi hyvä myös mahdollistaa kansalaisten osallistuminen kaikkiin päätöksenteon vaiheisiin tai ainakin tiedottaa tarpeeksi kaupunkisuunnitteluun liittyvistä projekteista. Se lisäisi luottamusta omiin vaikuttamismahdollisuuksiin ja samalla motivaatiota osallistumiseen.

Bäcklundin ja Korhosen (1998) mukaan Pihlajanmäessä ja Töölössä vuonna 1997 tehty asukaskysely kertoi selkeästi asukkaiden toiveista elinympäristöönsä vaikuttamisesta. Asukkaat halusivat vaikuttaa oman asuinympäristönsä ulkopuolisiin asioihin ja he halusivat tietoa lähialueille suunnitelluista rakennushankkeista. He halusivat saada äänensä kuuluviin suurten linjojen lisäksi myös pienissä yksityiskohdissa, kuten bussipysäkin paikan suunnittelussa. Kysyttäessä

vaikuttamisen muodoista asukkaat toivoivat mahdollisimman vähän aikaa vieviä keinoja. Esimerkiksi kokousten ja talkoiden sijaan toivottiin enemmän kotona täytettäviä kyselyjä, joiden ansiosta oman äänen saa varmasti kuuluviin vähällä vaivalla. (Bäcklund & Korhonen 1998.) Vaikka kyseiset asukaskyselyt ovat yli kymmenen vuoden takaa, ne kertovat varmasti jotain myös nykypäivän lähiöiden asukkaista. Arkielämän hektisyys ei luultavasti ole ainakaan vähentynyt viimeisessä kymmenessä vuodessa, joten on oletettavaa, että vielä nykypäivänäkin asukkaat toivovat helppoja ja nopeita vaikuttamisen mahdollisuuksia.

8.3 Osallisuuden ja täysivaltaisen kansalaisuuden tukeminen

Yhteisösosiaalityössä täysivaltaista kansalaisuutta mitataan muun muassa yksilön kyvyllä hallita itseään ja elämäänsä. Yhteisöillä on tärkeä merkitys täysivaltaiseksi kansalaiseksi tulemisella, sillä kukaan ei voi kasvaa yhteiskunnan jäseneksi yksinään. Yhteisöllisyys auttaa tuottamaan itseohjautuvia, täysivaltaisia kansalaisia. Nykyään ongelmana on yhteiskunnan jakautuminen ”normaaleiden” kansalaisten ja ”epäkelpojen” kansalaisten yhteisöihin, mikä hajottaa yhteisöllisyyttä. Yksi sosiaalityön tavoitteista on lisätä näiden ”epäkelpojen” kansalaisten resursseja, jotta he voisivat parantaa asemaansa yhteiskunnassa. (Korkiamäki, Nylund, Raitakari & Roivainen 2008.)

Kansalaisten yksilöllisiä resursseja tuettaessa vahvistetaan myös yhteisöjä joihin he kuuluvat, sillä yhteisöjen jäsenten hyvinvointi heijastuu koko yhteisön hyvinvointiin. Kansalaiseksi kasvetaan vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa, joten vahvistamalla yhteisöjä ja lisäämällä niiden voimavaroja voidaan vaikuttaa ihmisten kasvuympäristöön ongelmien ennaltaehkäisemiseksi. Seuraava lainaus on verkostokartoituksen haastatteluaineistosta:

Ihmiset kuitenkin tulee hädän hetkellä, sitten me pystyttäis tarjoamaan koko perheelle, koko suvulle ja koko naapurustolle sellasta tietynlaista jeesiä.

Yhteisösosiaalityöhön kuuluu asiakkaan näkeminen osana laajempaa kontekstia. Sosiaalitoimistoissa asiakkaat usein lokeroidaan ja nähdään vain ongel-

manäkökulmasta käsin. Yhteisösosiaalityössä sen sijaan tarkastellaan asiakkaan elämänhistoriaa ja yhteisöllisiä suhteita ja etsitään niistä sekä ongelman syitä että seurauksia. Siksi asiakkaan elinympäristöön tutustumista pidetään tärkeänä osana yhteisösosiaalityötä. (Roivainen 2008.) Tekemämme kartoitus paljasti, että useassa KUJATO:on kuuluvassa järjestössä käytetään asiakkaista nimitystä ”kansalainen” tai ”jäsen”, jotta he eivät mieltäisi itseään vain ongelmaksi asiakkaiksi. Asiakkaan leimautuminen vie häntä kauemmas täysivaltaisesta kansalaisuudesta, minkä lisäksi se voi horjuttaa hänen identiteettiään. Seuraava lainaus on verkostokartoituksen haastatteluaineistosta:

Meidän matalan kynnyksen toimipaikkoihin tulee kansalaisia ja meillä ei oo potilaita, eikä meillä ole asiakkaita ja tällä me ollaan haluttu ja halutaan täällä järjestössä myöskin näille kansalaisille ja ihmisille tuoda sellainen arvostus, että me ei haluta antaa stigmaa heille.

Suomessa on kattava sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmä, mutta palveluiden piiriin voi olla vaikea hakeutua. Järjestelmä tavoittaa yleensä vain ne asiakkaat, joilla on ollut riittävästi voimavaroja avun hakemiseen. Ulkopuolelle jäävät ihmiset, jotka eivät tiedä mitä apua on saatavilla ja mistä sitä voi saada tai joiden omat voimat eivät riitä muuhun kuin päivä kerrallaan selviytymiseen. Avun saanti voi olla monimutkainen byrokraattinen prosessi ja se voi vaatia vierailua monelle eri luukulle.

Suomalaisessa yhteisösosiaalityössä tavoitteiksi on asetettu erityisesti sosiaalisten ongelmien ehkäisy asuinalueilla ja palveluiden sopeuttaminen vastaamaan paremmin asiakkaiden ilmaisemia tarpeita tuomalla palvelut lähemmäs (Roivainen 2008). Esimerkiksi kaupungin lähityöntekijät tekevät Roivaisen ajatuksen mukaan yhteisösosiaalityötä parhaimmillaan. Lähityöntekijät vievät neuvoja ja tukea niiden luo, jotka eivät jaksu itse lähteä niitä etsimään. Samalla he tutustuvat asiakkaiden elinympäristöön ja yhteisöihin, jotka heitä määrittävät.

Paikalliset toimijat aktivoivat Kurvin alueen asukkaita järjestämällä erilaisia tapahtumia, joiden tarkoituksena on tarjota virkistystä sekä viihdettä. Tapahtumissa on mukana paikallisten järjestöjen lisäksi seurakunnan edustajia sekä kaupungin jalkautuvia lähityöntekijöitä. Järjestöt, virkamiehet ja kansalaiset kehittä-

vät yhteistyössä asuinalueensa sosiaalista toimintaa ja pyrkivät edistämään osallisuutta. Artikkelissaan Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset Simo Koskela määrittelee uuden yhteisösosiaalityön keskeiseksi piirteeksi sen, että eri sektoreiden toimijat työskentelevät yhdessä kansalaisen kanssa syrjäytymisen ehkäisemiseksi (Koskinen 2003). Yhteistyön avulla on mahdollista tuottaa täysin uudenlaisia, paikallisista tarpeista lähteviä toimintatapoja, jotka edistävät alueellista osallisuutta ja hyvinvointia.

Matalan kynnyksen katutapahtumissa vaatetuksen ei tarvitse olla hienoa, eivätkä odotukset etiketin mukaisesta käytöksestä ole kovinkaan suuria. Ne tarjoavat ihmisille mahdollisuuden osallistua avoimeen yhteisölliseen toimintaan, jotka tarjoavat osallisuuden kokemuksia ilman sitoutumisvaatimuksia. Sellaisten hetkittäisten kokemusten merkitys esimerkiksi päihteidenkäyttäjän hajanaisessa arjessa saattaa olla korvaamattoman suuri. Haastattelemiemme lähityöntekijöiden mukaan vapaaehtoisuuteen pohjautuvassa vapaa-ajan toiminnassa saataan nähdä kansalaisen osattomuus aivan eri tasolla, kuin millä se virastoasiainnissa näyttäytyy (Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät, henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013).

Kurvin alueen järjestöjen asiakkailta on mahdollisuus osallistua myös tapahtumien järjestämiseen työntekijöiden rinnalla, mikä tuottaa heille arvokkaita onnistumisen kokemuksia ja opettaa heille vastuunottoa. Tapahtumiin osallistuminen voi parhaimmillaan lisätä yksilön tunnetta omasta elämännhallinnastaan, mikä vie heitä askeleen lähemmäs täysivaltaista kansalaisuutta. Kurvin alueen järjestötoimijat suunnittelevat myös asiakkaiden ottamista mukaan yhteistyöverkoston kokouksiin kertomaan omista tarpeistaan ja toiveistaan alueella tehtävän työn suhteen. Toteutuessaan kokousten avaaminen asiakkaille tarjoaa heille ainutlaatuisen vaikuttamisen ja osallistumisen kanavan.

8.4 Yhteisösosiaalityön mallin yhteenvetoa

KAAVIO 2. Yhteisösosiaalityön keskiössä on aktiivinen kansalainen. Kansalaisia ympäröivät paikalliset toimijat sekä erilaiset yhteisöt.

Aktiivinen kansalaisuus on sekä yhteisösosiaalityön tavoite että sen toimivuuden edellytys. Ilman aktiivisista osallistumista kansalaiset ovat työn kohteita ja yhteisösosiaalityöstä tulee tavallista sosiaalityötä. Viranomaisten rooli yhteisösosiaalityössä on tarjota ammattitaitonsa, tietämyksensä sekä kontaktinsa paikallisten asukkaiden käyttöön. Olemassa olevien yhteisöjen vahvistaminen sekä uusien yhteisöjen luominen vahvistaa aktiivista ja vastuullista kansalaisuutta.

Yhteisösosiaalityön toimintaperiaatteisiin kuuluu rajoja ylittävä yhteistyö. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että julkinen sektori, kolmas sektori ja kirkko tekevät sujuvaa yhteistyötä sekä toistensa että kansalaisten ja heidän muodostamiensa yhteisöjensä kanssa. Ihanteellisessa tapauksessa yhteistyö ulottuu myös muihin alueen palveluntarjoajiin, esimerkiksi paikallisiin pienyrittäjiin. Sörnäisten alueella toimii esimerkiksi leipomo, joka lahjoittaa myytäväksi kelpaamatonta leipää järjestöille, jotka puolestaan jakavat sitä tarvitseville.

Sörnäisten alueen sosiaalipalvelujen tuottajat tekevät yhteistyötä, mutta se on satunnaista ja tapauskohtaista. Yhteistyöhön hakeutuminen on kiinni yksittäisten työntekijöiden panoksesta, sillä eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä ei ole tehty yhtenäisiä linjauksia. Esimerkiksi Helsingin kaupungin lähityöntekijät pyrkivät luomaan kontakteja muun muassa Kurvin alueen järjestöihin, mutta he saavat itse harvoin yhteydenottoja alueella vaikuttavilta toimijoilta.

Yhteistyön sujuvuus edellyttää tekemämme verkostokartoituksen mukaan toimijoiden yhteisten tavoitteiden sanoittamista, toimintakäytännöistä sopimista, säännöllisiä kokoontumisia, yhteistyökumppaneihin ja heidän työtapoihinsa tutustumista sekä toimivaa viestintää. On ymmärrettävää, että yksittäiset työntekijät eivät pysty luomaan verkostoitumiselle otollisia olosuhteita, vaan siihen vaaditaan organisaation hallintoon ja työtapoihin kohdistuvia muutoksia. Tällaisen uudistuksen aloittamisessa kunnallisten toimijoiden strategiat sekä toimintalinjaukset ovat tärkeässä roolissa. Myös rahoituksen määräaikaisuus ja epävarmuus vaikeuttavat pysyvien yhteistyömallien syntymistä. Esimerkiksi Helsingin kaupungin lähityö-projektin jatkumisesta päätetään aina vuodeksi kerrallaan, eikä projektin työntekijöiden ole mielekästä tehdä pitkän tähtäimen suunnitelmia.

KUJATO:n toiminta ja järjestötoimijoiden verkottuminen on merkittävä askel kohti yhteisösosiaalityön toteuttamista Sörnäisten alueella. Verkostoon kuuluviin järjestöjen yhteistyö on selkeästi lisääntynyt verkoston perustamisen jälkeen. Järjestöt suunnittelevat myös esimerkiksi kunnan sosiaalitoimen edustajien kutsumista mukaan KUJATO:n järjestämiin tilaisuuksiin, jotta yhteistyöstä julkisen sektorin kanssa tulisi järjestelmällisempää ja suunnitelmallista. Todellinen muutos on hidas prosessi, sillä se vaatii perinteisten ja totuttujen työtapojen muutosta. Yhteisösosiaalityön rajojen ylittämisen toimintaperiaatteen toteutuminen edellyttää toimijoiden aktiivisuutta, jotta kansalaiset aktivoituisivat toimimaan oman asuinalueensa parhaaksi.

Poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen ja kansalaisten elinolojen parantaminen on oleellinen osa yhteisösosiaalityötä. Sörnäisten alueen sosiaalialan toimijat pyrkivät tekemään vaikuttamistyötä ja välittämään esimerkiksi alueen

viihtyvyyteen tai turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä päättäjien tietoon. Järjestöt ja kaupungin lähityöntekijät yrittävät myös aktivoida alueen asukkaita huolehtimaan elinympäristöstään erilaisten tapahtumien avulla. Toistaiseksi asukkaiden aktivoituminen on kuitenkin ollut melko vähäistä.

Nykyajan kansalaiset kaipaavat mahdollisimman helppoja vaikuttamisen ja osallistumisen keinoja, jotka eivät edellytä pitkäaikaista sitoutumista. Kansalaisten aktiivisuuteen vaikuttaa suuresti se, uskovatko he todellisten vaikutusmahdollisuuksien olemassaoloon. Yhteistyössä Sörnäisten alueen toimijat voisivat luoda vaikuttamisen mahdollisuuksia sekä kannustaa kansalaisia osallistumaan esimerkiksi puistojen kunnossapitoon vahvistamalla jo olemassa olevia yhteisöjä sekä luomalla uusia verkostoja. Yhdessä alueen toimijat voisivat saada aikaan jonkin alueellisen, asukkaiden tarpeita vastaavan konkreettisen muutoksen, joka motivoisi asukkaita aktiiviseen toimijuuteen.

Täysivaltaiseksi kansalaiseksi kasvetaan vuorovaikutuksessa yhteisöjen kanssa, sillä kukaan ei voi oppia yhteiskunnan jäsenyyden edellyttämiä normeja yksin. Kasvu ympäristön ja – yhteisön tarjoamat mallit myös vaikuttavat suuresti yksilön kehitykseen. Yhteisöjen tukeminen onkin tärkeä yhteisösosiaalityön toimintaperiaate, sillä niiden käytössä olevien resurssien lisääminen vahvistaa myös niihin kuuluvia yksilöitä. Rajoja ylittävän yhteistyön avulla on mahdollista täyttää yhteisön moninaisia tarpeita tehokkaammin. Vahvistamalla Sörnäisten alueella olevia voimavaroja ja tuomalla esiin mahdollisuuksia on muutos kohti yhteisöllisempää tulevaisuutta mahdollinen.

9 KIRKKO YHTEISÖSOSIAALITYÖN TEKIJÄNÄ

Suomen evankelis-luterilainen kirkko linjaa vuoteen 2015 ulottuvassa Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö -strategiassaan kirkon toiminnan vision, suuntaviivat ja arvot (Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a.). Strategiassa tuodaan esille kirkon tehtävä yhteiskunnallisena vaikuttaja erityisesti hädänalaisten ihmisten puolestapuhujana. Kirkon tulisi käydä keskustelua yhteiskunnan päättäjien kanssa esimerkiksi eriarvoisuutta ja köyhyyttä lisäävistä ongelmallisista rakenteista. Strategiassa kirkolle annetaan rooli yksilöitä tukevien vertaisyhteisöjen ja yhteisötyöverkostojen sekä lähimmäisenvastuun vahvistajana. (Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö 2007.)

Kirkon yhteiskunnallista roolia sanoitetaan tarkemmin vuonna 2010 valmistuneessa diakonian ja yhteiskuntatyön linjauksessa. Kirkon diakoniatyö on perinteisesti suunnattu niille, joiden hätä on suurin. Diakonian ja yhteiskuntatyön linjauksen mukaan ihmisiä pyritään auttamaan kokonaisvaltaisesti hengelliset, henkiset, sosiaaliset, fyysiset ja taloudelliset tarpeet huomioon ottaen. Kokonaisvaltaiseen auttamiseen kuuluu myös ihmisten omien voimavarojen löytäminen ja hyödyntäminen auttamisprosessissa. (Meidän kirkko – välittävä yhteisö 2010.)

Ihmisten ongelmat kietoutuvat usein yhteiskunnan rakenteisiin, joten diakoniatyö ei voi toimia niistä irrallisena. Yksi kirkon yhteiskunnallisista tehtävistä on linjauksen mukaan auttaa ihmisiä saamaan heille kuuluvat palvelut eli toimia heidän asioidensa ajajana. Kirkko hakeutuu ainakin teoriassa yhteistyöhön kuntien, järjestöjen ja liike-elämän kanssa luoden sitä kautta uusia toimintatapoja. Linjaus poliittiseen päätöksentekoon vaikuttamisesta sisältää myös tavoitteet kansalaisten omien vaikutusmahdollisuuksien edistämisestä sekä ihmisoikeuksien, tasa-arvon ja perusturvan puolesta taistelemisesta. Kirkko pyrkii linjauksellaan purkamaan yhteiskunnan pahoinvointia synnyttäviä rakenteita ja vaatimaan oikeuksia niille, jotka eivät pysty itse sitä tekemään. (Meidän kirkko – välittävä yhteisö 2010.)

Kari Latvus kuvailee kirjassaan *Arjen teologiaa* (2002) kontekstuaalisen teologian ominaispiirteitä, joissa havaitsimme yhtäläisyyksiä yhteisösosiaalityön lähtökohtiin. Kontekstuaalisella tai paikallisella teologialla tarkoitetaan tilanteeseen, paikkaan ja aikaan liittyvää teologiaa. Paikallisella teologialla tarkoitetaan vuoropuhelua, jota käydään Raamatun, sosiaalisten olosuhteiden ja kulttuurin sekä tradition kesken. Kontekstuaalisuus huomioi sosiaalisen paikan (social location) merkityksen vaiennettujen ihmisten kuulemiseksi. Toisin sanoen kristinuskoa tulkitaan sen hetkisen arkitodellisuuden kautta. Kontekstuaalinen tapa jäsentää kristinuskoa näkyy useissa erilaisissa suuntauksissa kuten vapautuksen teologiassa, feministiteologiassa ja mustassa teologiassa. (Latvus 2002.)

Kirkon sekä yhteisösosiaalityön tavoitteita ovat kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaminen, eriarvoisuutta lisäävien rakenteiden muuttaminen ja verkostoituminen. Latvuksen mukaan kontekstuaalinen teologia oli vuonna 2001 Suomen kirkossa vain yksi mahdollinen tapa harjoittaa teologiaa muiden joukossa, vaikka 1990-laman synnyttämän inhimillisen hädän myötä kiinnostus sitä kohtaa oli alkanut herätä (Latvus 2001, 21). *Arjen teologiaa* – kirjan ja nykyhetken väliin on mahtunut 12 vuotta, uusi talouden matalasuhdanne ja julkiseen sektoriin kohdistuneet rajut leikkaukset, joten heikoimpien lähtökohdista syntyvälle kontekstuaalisen teologian ideologialle on nyt todellinen tarve. Seuraavaksi kerromme tarkemmin vapautuksen teologiasta, jonka tarkoituksena on kohdata ihminen kokonaisvaltaisesti keskellä elämän vaikeuksia.

9.1 Paikallisuuden näkökulmana vapautuksen teologia

Vapautuksen teologiaksi kutsutaan liikettä, joka syntyi alun alkaen Latalalaisessa Amerikassa pääosin katolisen kirkon sisäiseksi uudistusliikkeeksi. Sitten termi on tullut yleiseen käyttöön ympäri maailman sortotilanteessa elävien ihmisten keskuuteen. Rowlandin mukaan vapautuksen teologiassa Raamattua tulkitaan köyhyyden keskellä elävien ihmisten näkökulmasta. Vapautuksen teologia on ytimeltään yhteisöllistä ja käytännönläheistä, sillä sen ideana on kan-

nustaa kurjuuden keskellä eläviä yhteisöjä esittämään omia tulkintojaan uskosta. (Latvus 2002, 21–22.)

Vapautuksen teologia korostaa yhteisöjen olevan kiinnittyneitä tiettyyn aikaan ja paikkaan. Yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa myös tavan tarkastella uskoa täytyy mukautua muutokseen. Latvus sanoo kirjassaan myös, että vapautuksen teologiaa toteutetaan kolmessa eri tasossa: perusyhteisöissä, seurakuntaorganisaatioissa ja teologisissa kirjoituksissa. Perusyhteisöillä tarkoitetaan tavallisia köyhydessä eläviä ihmisiä, seurakuntaorganisaatioilla seurakuntien työntekijöitä, ja teologisilla kirjoituksilla erilaisia opetuksellisia tekstejä. (Latvus 2002, 21–23.)

Vapautuksen teologiaa ja diakoniatyötä yhdistää pyrkimys luoda ihmisten tarpeista lähteviä työmenetelmiä (Latvus 2002, 16). Ihmisten arkea havainnoimalla on mahdollista kehittää sellaisia työmuotoja, jotka huomioivat heidän todelliset tarpeensa. Esimerkiksi nälkää näkeville voidaan tarjota diakoniaruokailuissa sekä ruumiin ravintoa että hengellistä tukea. Latvuksen mukaan yhteiskunnallisen eriarvoisuuden lisääntyessä vapautuksen teologian ideologialle on tarvetta myös Suomessa. Vapautuksen teologia pyrkii ottamaan kantaa yhteiskunnan epäoikeudenmukaisiin sosiaalisiin järjestelmiin ja tähtää kansalaisten valtaistumiseen. (Latvus 2002.)

9.2 Paikallisuuteen pohjautuvan teologian vertailua yhteisösosiaalityöhön

Kirjassaan Latvus korostaa sitä, että köyhiin ja syrjäytyneisiin kohdistuva teologia ei ole automaattisesti kontekstuaalista, vaan kontekstuaalisuus syntyy nimenomaan kohteena olevien ihmisten kokemusten ja näkemysten liittämistä osaksi työskentelyä (Latvus 2002, 32–33). Sosiaalityö ei myöskään välttämättä ole yhteisöllistä, vaikka työtä tehtäisiin yhteisöjen kehittämiseksi. Yhteisösosiaalityötä tehdään yhdessä kansalaisten kanssa, heidän kokemusasiantuntijuuttaan hyödyntäen.

Latvus esittelee kolme kontekstuaalisen teologian tasoa. Ensimmäinen ja myös keskeisin taso on arjen taso. Arjen tasolla osallistujilta ei edellytetä tiettyä koulutustaustaa vaan kuka tahansa voi tulkita kristinuskoa ja luoda paikallista teologiaa esimerkiksi työpaikoilla tai kodeissa. Toista tasoa kutsutaan paikallisen alueen tai seurakunnan tasoksi. Toisella tasolla yksilöiden sijaan yhteisöt, esimerkiksi seurakuntalaiset synnyttävät paikallista teologiaa yhdessä teologiseen työskentelyyn koulutettujen työntekijöiden kanssa. Paikallisen alueen tasolla työntekijöiden teologinen osaaminen yhdistyy kirkon rakenteiden ulkopuolisten ihmisten näkemyksiin. Kolmannella tasolla tehdään tutkimus- ja kehittämistyötä, jonka tavoitteena on tukea arjen ja paikallisen tasojen toimintaa. Kolmannen tason työtä tehdään pääasiassa korkeakouluissa sekä tutkimus- ja kehittämiskeskuksissa, mutta sen läsnäolo myös käytännön työssä olisi tärkeää. (Latvus 2002, 170–171.)

Latvuksen esittelemien tasojen mukaan voidaan jäsentää myös yhteisösosiaalityötä. Ensimmäisellä tasolla aktiiviset kansalaiset ottavat vastuuta toisistaan ja elinympäristöstään esimerkiksi yhteiskunnallisen vaikuttamisen kautta. Toisella tasolla koulutetut sosiaalialan työntekijät tukevat kansalaisten muodostamia yhteisöjä ja tarjoavat heille välineitä vaikuttamiseen. Käytännössä viranhaltijat tarjoavat asiantuntijuutensa kansalaisten käyttöön ja helpottavat yhteydenpitoa muihin viranomaistahoihin. Kolmannella tasolla työntekijät pyrkivät vaikuttamaan poliittiseen päätöksentekoon kansalaisten elinolojen parantamiseksi ja oikeudenmukaisuuden turvaamiseksi. Kurvin alueella tämä ilmenee esimerkiksi lähityöntekijöiden työnkuvassa, johon kuuluu kansalaisilta saatujen ympäristön epäkohtien raportoiminen päättävälle tahoille.

Järjestöt käyttävät työssään paljon yhteisösosiaalityön toimintamalleja. Möttösen ja Niemelän (2005) mukaan sosiaali- ja terveystieteiden syntymisen kertoo aina jonkin tietyn ongelman olemassaolosta kyseisellä alueella (Möttönen & Niemelä 2005, 57). Myös kontekstuaalinen teologia syntyy alueellisesti vastaamaan johonkin ajankohtaiseen tarpeeseen. Paikallisen uskontulkinnan syntymisen kertoo yhteiskunnallisen teologian tarpeesta. (Latvus 2002, 168.)

Hyvinvointi on moniulotteinen kokonaisuus, jonka kokeminen edellyttää aineellisten, henkisten ja sosiaalisten tarpeiden tyydyttymistä. Julkisen sektorin resurssit riittävät tällä hetkellä vain aineellisten tarpeiden tyydyttämiseen tulonsiirroilla, joten kansalaiset kaipaavat henkistä ja sosiaalista tukea. Kirkon rooli korostui 1990-luvun laman aikana taloudellisen avun antajana, mutta kirkon diakoniatyöllä on vahvat perinteet ihmisten henkisessä kohtaamisessa. Kirkon itselleen asettamat tavoitteet sopivat yhteen sekä kontekstuaalisen teologian että yhteisösosiaalityön tavoitteisiin. Kontekstuaalisen teologian keinoin kirkko voisi hyödyntää vahvuuksiaan ja täydentää julkisia palveluja tukemalla kansalaisia entistä enemmän henkisesti taloudellisen auttamisen rinnalla. Kirkko voi myös tarjota mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen esimerkiksi eläkeläisille, joiden on vaikeaa löytää paikkaansa informaatioyhteiskunnasta.

Yhteisösosiaalityön toimintaperiaatteisiin kuuluu myös kansalaisten kohtaaminen tasavertaisina yhteistyökumppaneina. Julkisen sektorin päätöksentekoprosessit ovat byrokraattisia, mikä johtaa helposti työntekijän auktoriteettiaseman korostumiseen suhteessa asiakkaaseen. Byrokraattisuus synnyttää myös usein kiirettä, eikä työntekijöillä ole aikaa kohdata asiakasta kokonaisvaltaisesti. Diakoniatyöntekijöillä on teoriassa paremmat mahdollisuudet kohdata asiakkaita sekä tasavertaisesti että kokonaisvaltaisesti. Diakoniatyö on viimesijainen auttamisen muoto, joka on tarkoitettu suurinta hätää kärsiville. Kirkolla on siis arvokasta tietoa siitä, mitä kansalaiset todella tarvitsevat ja miksi he ovat ajautuneet ahdinkoon. Näin ollen kirkolla on yhteisösosiaalityön tekijänä sekä mahdollisuus että vastuu tiedon viemisestä yhteiskunnan päättäjille.

10 POHDINTA

Verkostokartoituksesta liikkeelle lähtenyt opinnäytetyö laajeni prosessin aikana tarkastelemaan Sörnäisten Kurvin aluetta useamman eri sosiaalialan toimijan näkökulmasta. Haastattelimme verkostoon kuuluvien järjestöjen lisäksi myös muita alueellisia toimijoita. Haastattelujen lisääntyminen vaikutti työmäärään huomattavasti. Koimme myös haasteelliseksi alueellisen tarkastelun liittämisen tilaustyönä tehtyyn verkostokartoitukseen, sillä kartoitus toteutettiin verkoston tarpeita ajatellen. Toisaalta meitä motivoi tilaajatahon olemassaolo, se teki työstämme tarpeellisen sekä konkretisoi työmme tavoitteet. Myös sovittu yhteiskeskustelutilaisuus oli meille tärkeä välitavoite, sillä aineistosta ilmenevien tulosten erittely täytyi saada valmiiksi ennen sitä.

Ulkopuolisen tahon odotusten yhdistäminen opinnäytetyön kriteereihin ja yhteisösosiaalityön näkökulmaan tuntui haastavalle. KUJATO:n jäsenjärjestöjen mielenkiinto kohdistui vain verkostokartoituksen tuloksiin, joten Sörnäisten alueen kartoitus yhteisösosiaalityön näkökulmasta saattoi osittain jäädä erilliseksi tutkimukseksi. Myös yhteisösosiaalityön käsitteen monitulkintaisuus sekä vakiintumattomuus vaikeuttivat teoreettisen näkökulman jäsentämistä.

Kartoittamalla paikallisten toimijoiden tekemää alueellista työtä saimme mahdollisuuden tutustua Sörnäisten Kurvin paikalliseen hyvinvointipolitiikkaan. Omaa ammatillista kasvuamme ajatellen saimme ainutlaatuisen tilaisuuden olla mukana verkostoyhteistyön aloittamisen ensivaiheissa. Kirjallisuuteen sekä aiheesta tehtyihin tutkimuksiin perehtymällä pystyimme tarjoamaan ideoita sekä välineitä verkoston toimijoille toiminnan tehokkaammaksi muotoilemiseen. Yhteistyöverkoston kehittymisen edellytys onkin se, että jäsenet luovat yhteisesti pohtien suuntaviivat jatkolle. Tavoitteisiin pääseminen ja toiminnan kehittyminen on huomattavasti todennäköisempää, jos motivaatio tehdä muutoksia lähtee verkoston sisältä.

Yhteistyöverkoston toiminnan kartoituksen kannalta oli hyvä, että olimme tutkijoina jäsenjärjestöihin sitoutumattomia, täysin ulkopuolisia henkilöitä, joiden in-

tressit eivät olleet yhdenkään jäsenjärjestön edun ajamisessa. Toisaalta tutkijoina emme edustaneet toiminnan rahoittajaa tai muuta instanssia, jolle verkosto olisi niin kutsutusti velvollinen raportoimaan saavutuksistaan. Kartoitusta tehdessämme meillä ei ollut vielä verkoston kokouksissa käyvien jäsenjärjestöjen edustajien luottamusta, koska olimme tuntemattomia opiskelijoita. Jouduimme pinnistelemaan saadaksemme edustajat vakuuttuneiksi omasta ammattitaidostamme sekä kyvystämme suorittaa kartoitus objektiivisesti.

Koska kartoituksemme oli räätälöity selkeästi yhteistyöverkoston etua ajatellen ja heidän toiveitaan kuunnellen, hypoteettisesti oletimme heidän olevan haastatteluissa antamissa vastauksissaan mahdollisimman rehellisiä ja perusteellisia. Toisaalta haastateltavien avoimuutta tuskin edesauttoi se, että olimme ihmisinä tuntemattomia sekä kartoituksen tekijöinä kokemattomia. Haastateltavamme saattoivat kenties haluta antaa verkoston toiminnasta sekä järjestöistä, joissa he ovat työntekijöinä mahdollisimman edustavan kuvan.

Haastattelijoina tarkoituksemme oli toimia mahdollisimman johdattelemattomasti sekä tasapuolisesti. Haastateltavien haastaminen sekä tarkennusten pyytäminen vastauksiin oli kuitenkin ajoittain tarpeen, jotta keskustelut eivät olisi jääneet pinnallisiksi. Tarkoituksenamme ei ollut tehdä syvähaastattelua, vaan kartoittaa yleisesti mielipiteitä. Olimme etukäteen päättäneet kysymysten järjestyksen sekä jakaneet haastatteluaiheet niin, että molemmilla oli omat vastuualueensa. Jo ensimmäisessä haastattelussa havaitsimme, että ei ollut mielekäästä pitää kiinni etukäteen laaditusta suunnitelmasta. Joustamaton haastattelurunko olisi saattanut rajoittaa sekä haastateltavan että haastattelijoiden ajatuksen kulua.

Kaikki haastattelutilanteet olivat yksilöllisiä: teemat käsiteltiin eri järjestyksessä keskustelun luonnollista suuntaa ja rakennetta mukaillen ja myös kysymysten asettelu riippui olosuhteista. Lisäksi täydensimme jokaista haastattelua ennalta suunnitellun rungon ulkopuolisilla kysymyksillä, jotka heräsivät haastateltavien kommentteista. Tilanteen sujuvuuden kannalta kaksi haastattelijaa oli omalla kohdallamme toimiva ratkaisu. Alun perin teimme työnjaon haastatteluemoista, koska pelkäsimme puhuvamme toistemme päälle. Haastattelijoiden epävar-

ma tai hermostunut käytös olisi voinut tehdä tilanteesta epämukavan myös haastateltaville. Haastattelut olivat kuitenkin sujuvia, vaikka luovuimmekin ennalta sovitusta työnjaosta. Saimme kerättyä yhdessä kattavamman aineiston, sillä haastattelutilanteissa meille heräsi erilaisia lisäkysymyksiä ja tarkennuksia.

Teemahaastattelussa ei ole tiukkoja yhdenmukaisuuden vaateita: kaikkia kysymyksiä ei välttämättä tarvitse esittää kaikille haastateltaville samassa tietyssä järjestyksessä ja tietyllä sanamuodolla (Sarajärvi & Tuomi 2009, 75). On vaikeaa arvioida vaikuttiko ennalta sovitun haastattelurungon vapaamuotoinen tulkinta haastateltavien vastauksiin. Pidimme kuitenkin tarkasti huolta siitä, että kävimme jokaisessa haastattelussa läpi kaikki ennalta suunnitellut teemat. Haastattelujen kestot vaihtelivat melko paljon ja on mahdollista, että olemme osanneet joissakin haastatteluissa tulkita tilannetta paremmin, esittäneet enemmän tarkentavia kysymyksiä ja saaneet haastateltavista enemmän irti.

Sarajärven ja Tuomen mukaan on suositeltavaa lähettää haastateltaville käsiteltävät kysymykset tai teemat etukäteen nähtäväksi, koska haastattelussa pyritään saamaan mahdollisimman paljon tietoa (Sarajärvi & Tuomi 2009, 73). Jälkikäteen ajateltuna meidänkin olisi kannattanut lähettää haastattelurunko etukäteen kaikille haastateltaville, jotta he olisivat voineet pohtia kysymyksiä rauhassa itsekseen. Olisimme ehkä saaneet laajempia vastauksia. Toisaalta esitimme pääteemat jo hyvissä ajoin ennen haastattelujen ajankohtaa verkoston yhteisessä kokoontumisessa, mutta pohtiakseen niitä jälkikäteen haastateltavien olisi pitänyt etsiä teemat kokousmuistiosta. Haastattelut tehtiin melkein kolme viikkoa kokouksen jälkeen, joten kokouksessa käsitellyt asiat eivät välttämättä olleet enää haastateltavien mielissä.

Saimme aineistoa käsitellessämme tehokkaasti häivytettyä haastateltavien nimet ja järjestöt, joita he edustivat. Paljastimme yhdessä haastattelutilanteista missä järjestöissä olimme jo vierailleet, mikä vaaransi kahden haastatteluista kieltäytyneen järjestön nimettömyyden. Pienistä virheistä huolimatta koemme saavuttaneemme verkoston kartoitukselle asettamamme tavoitteet sekä tulosten että eettisyyden osalta. Pitkällä tähtäimellä yhteistyöverkoston sisäisen järjestyksen luominen sekä vakiintuneiden toimintatapojen yhdessä löytäminen

kantavat hedelmää niin KUJATO:n jäsenille ja asiakkaille kuin yleisestikin Kurvin alueelle.

Verkostokartoitus tehtiin KUJATO:n tarpeita ajatellen ja sitä varten kerätty aineisto oli melko pieni, joten kartoituksen tuloksia ei voi yleistää harkitsemattomasti. Toisaalta tulokset olivat osittain yhtenäisiä sekä verkostojen toimintaa koskevan teorian että aiheesta aiemmin tehtyjen tutkimusten kanssa, mikä parantaa kartoituksen luotettavuutta. Myös kahden tutkijan käyttö ja jokaisen tutkimusprosessin vaiheen kuvaaminen tutkimusraportissa lisäävät luotettavuutta.

Sörnäisten alueen historiaan sekä asuinalueiden tarkastelua käsittelevään teoriaan tutustuminen oli avartavaa. Tulevina sosiaali- ja kirkon alan ammattilaisina meidän on hyvä hahmottaa, miten elinympäristö voi vaikuttaa yksilön elämään. On myös tärkeää tiedostaa omat mahdolliset ennakkoluulomme esimerkiksi tiettyjä asuinalueita kohtaan, jotta voimme kohdata ihmisiä tasavertaisesti. Opinnäytetyömme onkin antanut meille valmiuksia etenkin kaupungeissa tehtävään työhön. Koimme myös yhteisösosiaalityöhön tutustumisen ammatillisesti antoisaksi, sillä vaikka se teki tutkimuksesta haasteellisemmän se saattaa olla meille tulevaisuudessa tärkeä työmenetelmä. Yhteisösosiaalityön käsite ei ole vielä laajalti tunnettu, mutta se on osa sosiaalialan tulevaisuutta ja toivomme tutkimuksemme lisäävän sen tunnettavuutta ainakin Sörnäisten alueen toimijoiden keskuudessa.

Järjestöjen, kaupungin ja kirkon työntekijöiden haastatteluiden perusteella voidaan sanoa, että Sörnäisten alueen toimijat toteuttavat tällä hetkellä yhteisösosiaalityön keskeisiä periaatteita. Ne ovat vakiintuneet toimijoiden työmenetelmiksi, vaikka niitä ei tunneta yhteisösosiaalityön nimekkeellä. Sörnäisten alueen asukaskunnan muutoksen myötä asukas yhteisöjen aktivoiminen ja vastuuttaminen yhteisestä hyvästä voisivat olla seuraavia tavoitteita. Jatkotutkimuksen kohteena voisi olla spesifisti Sörnäisten alueen toimijoille luodun yhteisösosiaalityön toimintamallin kehittäminen.

LÄHTEET

- Bäcklund, Pia 2003. Rajankäyntiä: asukaslähtöiset kehittämishankkeet Helsingissä. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä – haasteena tasapainoinen kaupunki. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pääkaupunkiseudun yksikkö. Helsinki: Palmeniakustannus, 193–211.
- Bäcklund, Pia & Korhonen, Heli 1998. Paikallisyhteisön käsite ja asumisen arki. Juurtumisen, asukasaktiivisuuden ja sosiaalisen vuoro-vaikutuksen tarkastelua. Helsingin kaupungin tietokeskuksen keskustelunaloitteita 1998:1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Etelä-Helsingin alueen lähityöntekijät 2013. Helsingin kaupunki. Tommi Tolmunen & Jenni Hannikainen. Henkilökohtainen tiedonanto 5.3.2013.
- Eskola, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-Kustannus, 133-157.
- Google Inc i.a. Karttapalvelu. Sörnäinen. Viitattu 25.4.2013.
<http://maps.google.com/maps>. Tuloste tekijän hallussa.
- Harju, Aaro 2004. Järjestön kehittäminen. Vantaa: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.
- Harju, Aaro 2010. Puheenvuoro kansalaisyhteiskunnan tulevaisuudesta. Vantaa: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF ry.
- Helin, Matti; Hiilamo, Heikki; Jokela, Ulla 2010. Diakoniatyö asiakkaan palveluksessa. Helsinki: Edita.

Helsingin kaupunki i.a. Sosiaalivirasto. Viitattu 19.10.2012.

<http://www.hel.fi/hki/Sosv/fi/Etusivu>

Helsingin kaupungin tietokeskus 2008. Helsinki alueittain. Viitattu 20.10.2012.

http://www.hel2.fi/tietokeskus/julkaisut/pdf/08_10_24_Tilasto_Vuori_hki_alueittain.pdf

Helsingin kaupunki 2011. Strategiaohjelma 2009-2012. Viitattu 23.3.2013.

<http://www.hel.fi/hel2/tafke/julkaisut/2009/Strategiaohjelma.pdf>

Helsingin Klubitalo ry i.a. Viitattu 17.10.2012. <http://www.helsinginklubitalo.org/>

Helsingin seurakunnat i.a. Viitattu 17.10.2012.

<https://www.helsinginseurakunnat.fi/>

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara Paula 2012. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hyväri, Susanna & Nylund, Marianne 2010. Yhteisöllisiä työmenetelmiä syrjäytymisen voittamisessa. Teoksessa Susanna Hyväri, Terhi Laine & Päivi Vuokila-Oikonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 29–48.

Hyväri, Susanna; Laine, Terhi & Vuokila-Oikonen Päivi 2010. Mitä on syrjäytymisen vastainen työ? Teoksessa Susanna Hyväri, Terhi Laine & Päivi Vuokila-Oikonen (toim.) Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 9–25.

Hämäläinen, Timo 2009. Yhteiskunnallinen murros ja henkinen hyvinvointi. Tie-depolitiikka 4, 43–57.

Ihalainen, Jarmo & Kettunen, Terttu 2011. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: WSOY pro Oy.

- Jäntti, Raisa 2009. Verkostoituminen järjestöissä 2009. Tampere: Eetnet Oy.
http://www.eetnet.fi/wp-content/uploads/verkostotutkimus_raportti.pdf
- Järjestöbarometri 2012. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysturvajärjestöistä. Eronen, Anne; Hakkarainen, Tyyne; Peltosalmi, Juha & Särkelä, Riitta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Kansalaisbarometri 2011. Hyvinvointi, palvelut ja osallisuus kansalaismielipiteissä. Hakkarainen, Tyyne; Londén, Pia; Luhtanen, Marjukka; Peralahti, Anne; Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.
- Karjalainen, Pekka; Karisto, Antti & Seppänen, Marjaana 2003. Lähiöt, kaupunkisosaalityö ja projektitoiminta. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä – haasteena tasapainoinen kaupunki. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pääkaupunkiseudun yksikkö. Helsinki: Palmenia-kustannus, 229–250.
- Karvinen, Heidi 2010. Ruoanilmaisjakelijoiden yhteistyömuotojen ja – tarpeen kartoittaminen pääkaupunkiseudulla. Diakonia-ammattikorkeakoulu Etelä. Järvenpään toimipaikka. Diakonisen sosiaalityön suuntautumisvaihtoehdot. Opinnäytetyö.
- Kirkkojärjestys 1991/1055, 8.11.1993. Viitattu 19.10.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- Klemmt, Nina 2013. Diakoniatyöntekijä, Kallion seurakunta. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 22.2.2013.
- Korkiamäki, Riikka; Nylund, Marianne; Raitakari, Suvi & Roivainen, Irene 2008. Yhteisösosiaalityö kansalaisyhteiskunnan ja asiakastyön rajapinnassa. Teoksessa Riikka Korkiamäki; Marianne Nylund; Suvi Raitakari, & Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 9–20.

- Kortteinen, Matti; Lankinen, Markku & Vaattovaara, Mari 2003. Pääkaupunkiseudun kehitys 1990-luvulla: kohti uudenlaista eriytymistä. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä – haasteena tasapainoinen kaupunki. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pääkaupunkiseudun yksikkö. Helsinki: Palmenia-kustannus, 21–38.
- Koskela, Kari 2002. Huligaanit. Katuelämää Sörkassa suurlakosta sisällissotaan. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Koskinen, Simo 2003. Suomalaisen yhteisösosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus, 206–236.
- Krok, Suvi 2008. Kerrostalonaapurusto yhteisöllisyyden kokemuksena. Teoksessa Riikka Korkiamäki; Marianne Nylund; Suvi Raitakari & Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 193–207.
- Kurki, Hannu 2003. Luova ja elinvoimainen kaupunginosa. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä – haasteena tasapainoinen kaupunki. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pääkaupunkiseudun yksikkö. Helsinki: Palmenia-kustannus, 253–265.
- Kriminellas Revansch i Samhället. Kriss Etelä-Suomi ry i.a. Viitattu 20.10.2012. <http://www.kris.fi/>
- Kriminaalihuollon tukisäätiö Krits i.a. Viitattu 23.10.2012. <http://www.krits.fi/>
- Laitinen, Merja 2008. Seksuaalinen hyväksikäyttö, petetyksi tuleminen ja yhteisöllisen tuen mahdollisuudet. Teoksessa Suvi Raitakari (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö – Kansalaisen vai asiakkaan asialla?. PS-kustannus: Jyväskylä.

- Latvus, Kari 2002. Arjen teologia. Johdatus kontekstuaaliseen raamatuntulkintaan. Helsinki: Kirjapaja.
- Laurikainen, Heli 2008. "[M]e voidaan jopa keksii jotain uutta toimintaa, kun me tehdään vähän yli rajojen". Rajanylittäminen paikallisyhdistysten yhteistyöverkostossa. Humanistinen ammatti-korkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Matthies, Aila-Leena 2008. Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Teoksessa Irene Roivainen; Marianne Nylund; Riikka Korkiamäki & Suvi Raitakari (toim). Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. Jyväskylä: PK-kustannus, 61–79.
- Meidän kirkko - osallisuuden yhteisö 2007. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon strategiaa vuoteen 2015 laatineen työryhmän mietintö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskushallinto. Sarja C 2007:10. Helsinki: Kirkkohallitus. Viitattu 25.4.2013.
[http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/\\$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/9297F603C875C1C8C225770A002E3448/$FILE/kirkon_strategia_2015_mietinto.pdf)
- Meidän kirkko – välittävä yhteisö 2010. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon diakonian ja yhteiskuntatyön linjaus 2015. Viitattu 25.4.2013.
<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content401510>
- Mustikkamäki, Nina & Viljamaa, Kimmo 2001. Verkostojen monet kasvot. Verkostoitumalla monikeskuksiseen ja tasapainoiseen aluerakenteseen. Tampereen yliopisto. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö, Sente. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Möttönen, Sakari 2009. Ovatko järjestöt hyvinvointivaltion purkajia vai puolustajia? Yhteiskuntapolitiikka 74 (1), 60–71.
- Möttönen, Sakari & Niemelä, Jorma 2005. Kunta ja kolmas sektori. Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-kustannus.

- Niemelä, Pauli 2002. Diakonia ja ihmiskäsitys. Teoksessa Riitta Helosvuori; Esko Koskenvesa; Pauli Niemelä & Juhani Veikkola. (toim.). Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 87–103.
- Nummelin, Aki 2010. Työllisyysprojekti elämänhallinnan ja sosiaalisen tuen näkökulmasta. Tapaustutkimus kolmannen sektorin yhteisösosiaalityöstä. Tampereen yliopisto. Porin yksikkö. Sosiaalityön laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Oikeusministeriö 2005. Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006 -toimikunnan raportti. Oikeusministeriön julkaisu 2005:14. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Peltola, Anne 2013. Johtava sosiaalityöntekijä, Helsingin sosiaalivirasto. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 26.2.
- Pinola, Sirkka-Liisa 2009. Yhteistyössä Rikoksettomaan Elämään. Oulun seudun toimijoiden kokemuksia – YRE:stä. Laurea ammattikorkeakoulu. Tikkurilan toimipaikka. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäyte-työ.
- Pylkkänen, Jaana & Välimäki-Adie, Seija 2008. Kaupunkiyhteisöllisyyttä ja yhdyskuntatyötä Helsingin Vuosaaressa. Teoksessa Riikka Korhiamäki; Marianne Nylund; Suvi Raitakari & Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 99–110.
- Raamattu. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Raha-automaattiyhdistys 2011. Avustusstrategia 2012-2015. Viitattu 22.3.2013. https://www.ray.fi/sites/default/files/emmi_mediabank/Avustusstrategia_2012-2015.pdf

Raha-automaattiyhdistys 2013. Raha-automaattivavustukset 2014 ovat haettavissa. Viitattu 20.3.2013. <https://www.ray.fi/jarjestot/ajankohtaista>

Raha-automaattiyhdistys i.a. RAY lyhyesti. Viitattu 22.3.2013.
<https://www.ray.fi/fi/ray/raytietoa>

Roivainen, Irene 2003. Kun ongelmalla on osoite. Teoksessa Timo Kopomaa (toim.) Kohti kaupunkisosaalityötä – haasteena tasapainoinen kaupunki. Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pääkaupunkiseudun yksikkö. Helsinki: Palmenia-kustannus, 133–154.

Roivainen, Irene 2004. Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. Tampere: Tampere university Press. Viitattu 31.3.2013. Saatavissa <http://diana.amkit.fi>, Ellibs-aineisto.

Roivainen, Irene 2008. Onko yhdyskuntatyö katoamassa Suomalaisesta sosiaalityöstä? Teoksessa Riikka Korkiamäki; Marianne Nylund; Suvi Raitakari & Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 25–42.

Röpelin, Anne-Mari 2008. Lähiötyö lapsiperheiden parissa – mukavaa puuhastelua vai ongelmiin tarttumista? Teoksessa Riikka Korkiamäki; Marianne Nylund; Suvi Raitakari & Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 127–139.

Seikkula, Jaakko & Arnkil, Tom Erik 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Tammi.

Sarajärvi, Anneli & Tuomi, Jouni 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2002. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakas- ja potilasasiakirjasanasto. Viitattu 30.11.2012. <http://sty.stakes.fi/NR/rdonlyres/0C799961-C977-45DE-B0F6->

7C92DA1D38B9/4014/http___wwwstakesfi_oske_terminologia_san
astot_sost.pdf

Sininauha-asunnot asumispalvelusäätiö i.a. Viitattu 15.3.2013.

<http://www.sna.fi/>

Stepney, Paul & Evans David 2000. Community Social Work. Towards an Integrative Model of Practise. Teoksessa Stepney, Paul & Ford, Deidre (toim.): Social Work Models, Methods and Theories. A Framework for Practice. Russel House Publishing. Dorset, 105–115.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko i.a. Meidän kirkko – osallisuuden yhteisö.

Viitattu 25.4.2013.

<http://evl.fi/EVLfi.nsf/Documents/15CD892ACE98B806C225749C0027A261?OpenDocument&lang=FI>

Taiveaho, Satu 2013. Sininauhasäätiön entinen toiminnanjohtaja. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 20.2.2013.

Turunen, Päivi (2008) Muuttuva yhdyskuntatyö osana Pohjoismaiden sosiaalityötä. Teoksessa Riikka Korkiamäki; Marianne Nylund; Suvi Raitakari & Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 43–60.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2011. Välityömarkkinat. Viitattu 29.3.2013.

<http://www.tem.fi/valityomarkkinat>

Uusikylä, Petri 1999. Verkosto valintana. Teoksessa Päivi Virtanen (toim.) Verkostoituva asiakastyö. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 47–70.

Vailla vakinaista asuntoa ry i.a. Viitattu 17.10.2012. <http://www.vvary.fi/>

Vankien omaiset VAO ry i.a. Viitattu 17.10.2012. <http://www.vankienomaiset.fi/>

Veijola, Timo 2002. Diakonian juuret Raamatussa. Helosvuori, Riitta; Koskenvesa, Esko; Niemelä, Pauli & Veikkola, Juhani. (toim.). Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 13–34.

Vihreä keidas ry i.a. Viitattu 20.10.2012. <http://www.vihreakeidas.fi/>

Vinnurva, Jukka 2008. Yhteisöllisen ja rakenteellisen sosiaalityön kokemuksia Hervannasta. Teoksessa Riikka Korkiamäki; Marianne Nylund; Suvi Raitakari & Irene Roivainen (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 85–98.

Vuorinen, Merja; Särkelä, Riitta; Perälähti Anne; Peltosalmi, Juha & Londen, Pia 2004. Paikkansa pitävät. Sosiaali- terveysturvan toimijoina. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Wacklin, Salla-Mari 2009. Monitahoinen verkostotyö – tapaustutkimus Tampereen yliopistollisen sairaalan päihdepsykiatrian poliklinikan vauva-perhetyöstä ja sairaalan sisäisestä verkostoyhteistyöstä päihderasauksien hoidossa. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.

LIITTEET

Liite 1: Kartoituksessa käytetyn teemahaastattelun pohja

Orientaatio:

- 1) Ketä KUJATO-verkoston mielestäsi kuuluu?
- 2) Kuvaile omin sanoin verkoston toimintaa
- 3) Millaiseksi näet oman roolisi / järjestösi roolin verkoston toiminnassa?

Syyt mukanaoloon:

- 1) Miksi lähdit mukaan toimintaan?
- 2) Miten järjestösi suhtautui mukaan lähtöösi?
- 3) Mikä on pitänyt sinut mukana yhteistyössä?

Olemassa oleva toiminta:

- 1) Mitkä verkoston toimintamuodot ovat mielestäsi tärkeitä?
- 2) Mitä etuja yhteistyö verkoston kanssa tuottaa omalle järjestöllesi?
- 3) Onko toiminta vastannut odotuksiasi / järjestösi tarpeita?
- 4) Vastaako verkoston toiminta asiakkailta ilmeneviin tarpeisiin?
- 5) Ovatko kaikki verkoston toimintaan mukaan lähteneet järjestöt vieläkin mukana toiminnassa?

Verkoston tulevaisuus:

- 1) Millaisiin oman järjestösi kautta tuleviin haasteisiin verkostolla olisi tarve tulevaisuudessa vastata?
- 2) Miksi niihin vastaamiseen tarvitaan KUJATO-verkosta?
- 3) Millaista toivoisit yhteistyön olevan tulevaisuudessa?
- 4) Millaista tukea verkosto tarvitsisi jatkossa saavuttaakseen tämän?
- 5) Minkälaisia resursseja tämä vaatisi omalta järjestöltäsi / verkostolta?

Liite 2: Yhteiskeskustelua varten kartoituksen pohjalta tehty materiaali

1. KUJATO:n toiminta nyt:

- Verkostossa hyvä ilmapiiri, vuorovaikutteisuus koetaan hyväksi ("helppo tarttua puhelimeen")
- Monet tällä hetkellä kokouksissa käyvät ovat olleet perustamisesta alkaen mukana toiminnassa, kaikkia ei vielä tunneta nimeltä
- Kokouksissa käyminen ei ole välttämättä korvamerkittyä yhdelle työntekijälle, mutta kaikilla järjestöillä ei ole lähettää aktiiviedustajan estyessä "sijaista" kokouksiin
- Perustana sähköpostitse käyty kirjeenvaihto, jota ei ole virallisesti tallennettu, kokouspöytäkirjat liikkuneet sähköpostituslistan sisällä
- Alkuperäisenä ideana tutustuminen muihin alueella toimiviin järjestöihin, toiminnan näkyväksi tekeminen sekä yhteistyön lisääminen
- Tavoitteena ottaa huomioon myös järjestöjen omat resurssit
- ei saisi olla kynnystä osallistua, kaikkien ei tarvitse pystyä panostamaan yhtä paljon
- Järjestöissä työajallinen vapaus suunnitella omat aikataulunsa mahdollistaa paljon
- KUJATO:n kokoukset eivät kuitenkaan saisi haitata nk. perustyötä, ne eivät saa olla pois asiakastyöstä
- Mikäli KUJATO:sta saatava konkreettinen hyöty lisääntyisi, siihen panostettaisiin enemmän
- RAY vahva motivaattori, ei halua rahoittaa päällekkäisiä toimintoja
- Tapahtumien merkityksestä yhteistyöverkoston toiminnalle ei ole yksimielisyyttä
 - Osa muotoutumisprosessia?
 - Tärkeä toimintamuoto, jota kehitettävä
 - Väylä asiakkaille ja vapaaehtoisille osallistua
 - Suuntaavat toimintaa ulos toimipisteistä yhteiskuntaan päin (kaduille asiakkaiden luo)
- Miten asiakkaat hyötyvät KUJATO:sta? Hyötyvätkö suoraan / välillisesti / ei ollenkaan?

- Palveluohjaus
 - Avun löytyminen ei ole byrokratian takana oleva juttu, jota odotetaan viikkoja
 - Helpompaa ohjata asiakkaita tutuille ihmisille / tuttujen järjestöjen piiriin
 - Yhdessä mahdollisuus järjestää toimintaa / aktiviteetteja joihin yksittäisillä järjestöillä ei välttämättä olisi itsenäisesti resursseja (kustannustehokkuus)
 - Yhden järjestön asiantuntijuus ei välttämättä riitä kohtaamaan kaikkia asiakkaan ongelmia
 - Järjestön toiminnassa mukana oleminen saattaa olla asiakkaan elämälle tärkeä sisältö (Huom. palvelujen käyttäjän mielipide!)
- Kolmas sektori silta kansalaisten ja julkisen palvelujärjestelmän välillä
- auttaa saamaan ne etuudet ja oikeudet, jotka asiakkaalle kuuluu (viranomaiskontakti)
- Mahdollisuus hyötyä toisten järjestöjen resursseista ja tiloista

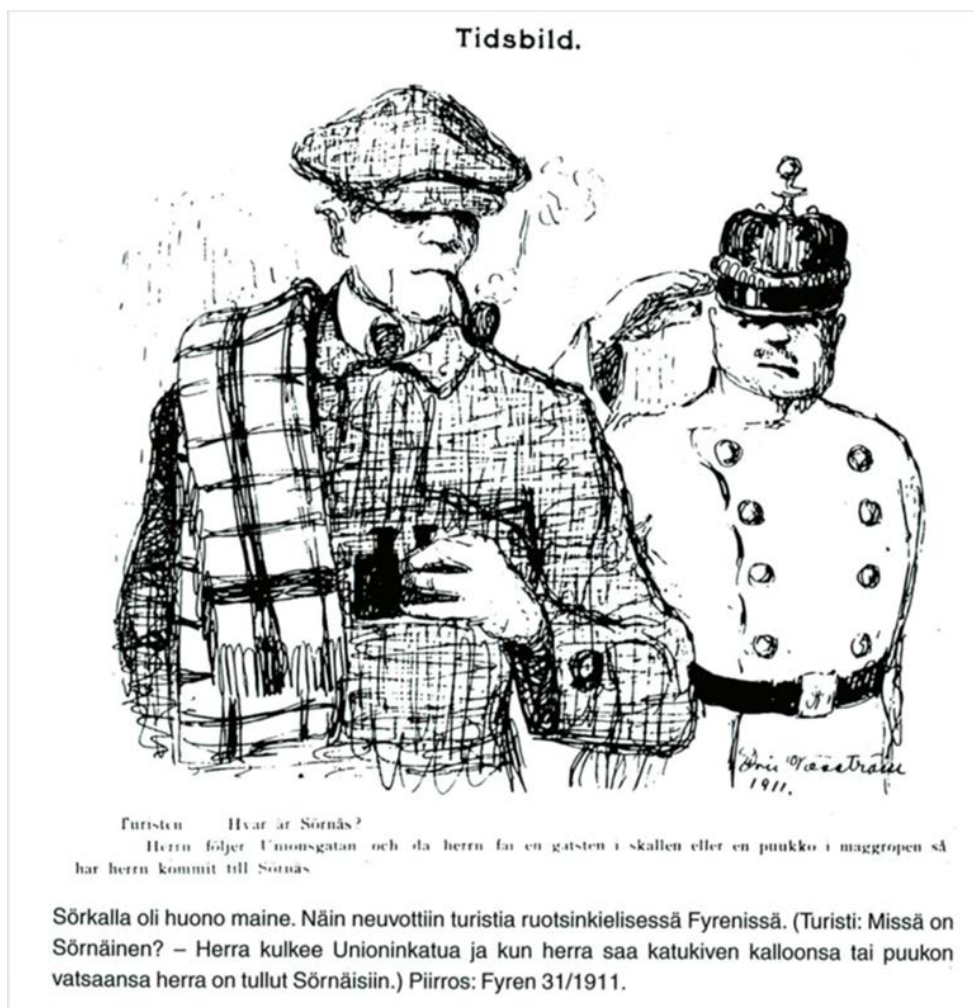
2. Toiveita yhteistyöverkoston tulevaisuuden suhteen:

- Toisiin tutustuminen (tunnetaan ihmiset ja työtavat yhteisöllisyys)
- Toiminnan näkyväksi tekeminen MYÖS julkisen palvelujärjestelmän työntekijöille
- Tiedottamisen kehittäminen, nettisivujen päivitys
- Tehokkaampi organisointi & markkinointi tapahtumille
 - suuremman osallistujakunnan tavoittaminen
 - hyöty kansalaisille
- Verkoston rutiinien vakiinnuttaminen
 - konseptin vakiinnuttaminen esim. RAY:lle
- Päätävä elin? Ohjausryhmä? Puheenjohtaja?
- Lisää koulutuksia (sekä asiakkaille että työntekijöille)
- Työntekijöistä asiakkaisiin.. KUJATO ei vain työntekijöiden juttu
- Mahdollisuus toteuttaa asioita joihin yksittäisillä järjestöillä ei resursseja
- Siltana toimiminen julkisten palvelujen ja kansalaisten välillä

- Kustannuksien jakaminen, esim. yhteiset hankinnat
- Ideointipalaverit (ilman valmista asialistaa)
- Palaveriajan tehokkaampi hyödyntäminen
- Uusien toimijoiden & näkökulmien mukaan tuominen
- Vapaaehtoisten mukaan ottaminen (hiljainen tieto)
- Logo?

3. Sörnäisten alueen erityisyys

- Asutettu nopeasti teollistumisen myötä työläisväestöllä
- Kallio Suomen tiheimmin asuttua aluetta

Levottomuuksia esiintyi erityisesti kolmella alueella Kalliossa: Hakaniemen torilla, Siltasaarenkadulla ympäristöineen sekä niin kutsutuilla linjoilla. Nimenomai-

sesti alkoholi nähtiin keskeisenä elementtinä epäsiiveelliseksi mielletyissä vapaa-ajan harrasteissa, ja toistuvasti järjestyshäiriöuutisiin Kalliossa kuuluivatkin muun muassa ulos kerääntyneiden korttiseurueiden pidot. Olut ja pirtu virtasivat erityisesti työmiesten tilipäivinä, jolloin rakentamattomilla kallioilla myös tapeltiin ja nahisteltiin. Helsingin Sanomat sekä erityisesti Työmies-lehti kirjoittelivat sörkkalaisten ja poliisien yhteenotoista, ensimmäisenä mainitun käyttäessään uutisissaan muun muassa termiä ”Sörnäisten roskaväki”. Työmiehen uutiset lehti puolestaan korosti poliisin yleisen suhtautumisen olevan huono työmiehiä kohtaan, tiedotus alueen tapahtumista oli erittäin puolueellista ja työläisten aktiivisen työnhaunkin poliisi saattoi kyseisen lehden mukaan tulkita joutilaisuudeksi. Helsingin eriarvoisuus ja järjestyshäiriöt kietoutuivat yhteen joulukuussa 1911 julkaistussa pakinassa jonka mukaan kaupunkikuvaan toisaalla kuuluivat kirkkaasti valaistut ja hyvin hoidetut keskikaupungin kadut, ja toisaalla Sörkan kuralammikot ja pimeään likainen laitakaupunki. Keskikaupungin herrat olivat iltaisin iloisessa hiprakassa, ja toisaalla poliisi retuuttamassa humalaisia työmiehiä. (mukaillen kirjasta Koskela 2002, 26-51.)

4. Yhteisösosiaalityön näkökulma (community social work)

1) Paikallinen toimintatapa

2) Olosuhteiden muuttaminen

3) Kansalaiskeskeisyys

-1980-1990-lukujen taitteessa yhteisöllisyys sai uudenlaisia piirteitä, järjestöjen rooli hyvinvoinnin tuottamisessa alkoi nousta näkyvästi esille

- Jälkimoderni yhteiskunta → yhteisöllistävä strategia = sosiaalityön ideologia

Yhteisösosiaalityö = alueellinen sosiaalityö + yhdyskuntatyö + rakenteellinen sosiaalityö

(Alueellinen sosiaalityö = palveluiden alueellistaminen, terveydenhuollossa väestövastuuperiaate, toisaalta mukana myös etsivä työ. Yhdyskuntatyö = Suunnitelmallisen ja sosiaalisen muutosprosessin käynnistäminen ja tukeminen tietyllä alueella (huom. asuinalue merkittävässä roolissa). Rakenteellinen sosiaalityö = vaikutetaan rakenteisiin ja prosesseihin jotka tuottavat pahoinvointia yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen tasolla)

- Käytetään termejä asukas / kansalainen, ei asiakas
 - Eri sektoreiden työntekijät työskentelevät vertaisuuteen ja kumppanuuteen nojautuen kansalaisten kanssa syrjäytymisen ehkäisemiseksi.
- Yhteisöllä on tärkeä merkitys yksityisen ihmisen kasvu- ja elinympäristönä sekä elämän rakenteistajana vs. ylikorostunut individualismi
- Yhteisösosiaalityössä on kysymys yksilöiden, perheiden ja ryhmien näkemisestä osana sosiaalisia verkostoja ja yhteisöjä
 - Tähän pyritään rakentamalla, tukemalla ja kehittämällä erilaisia yhteisöjä
 - Keskeisimmät toimintaperiaatteet ovat sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen, lähipalveluiden kehittäminen, kansalaisten oma-aloitteisuuden ja jaetun vastuullisuuden voimistaminen sekä sosiaalisten verkostojen merkityksen tunnistaminen
- Uudistuvassa yhteisösosiaalityössä pyritään rikkomaan hallinnollisia rajoja, liikkumaan erilaisilla rajapinnoilla (luova kulttuurin käyttö!!) ja etsimään kumppanuutta julkisen sosiaalityön, kolmannen sektorin ja erilaisten organisoitumattomien kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kanssa. (määritelmät Paul Stepney & David Evans kirjasta sosiaalisen vaihtuvat vastuut)